

UHASSELT

KU LEUVEN

Maastricht University

KNOWLEDGE IN ACTION

Faculteit Rechten

master in de rechten

Masterthesis

Kinderloze koppels: een kritische evaluatie van de mogelijkheden en fiscale gevolgen van hun vermogensplanning in Vlaanderen

Een doorgedreven rechtsvergelijking met Nederland

Lore Boven

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten, afstudeerrichting rechten

PROMOTOR :

Prof. dr. Elly VAN DE VELDE

De transnationale Universiteit Limburg is een uniek samenwerkingsverband van twee universiteiten in twee landen: de Universiteit Hasselt en Maastricht University.

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

www.uhasselt.be

Universiteit Hasselt
Campus Hasselt:
Martelarenlaan 42 | 3500 Hasselt
Campus Diepenbeek:
Agoralaan Gebouw D | 3590 Diepenbeek

2021
2022

KU LEUVEN

Maastricht University

Faculteit Rechten

master in de rechten

Masterthesis

Kinderloze koppels: een kritische evaluatie van de mogelijkheden en fiscale gevolgen van hun vermogensplanning in Vlaanderen

Een doorgedreven rechtsvergelijking met Nederland

Lore Boven

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten, afstudeerrichting rechten

PROMOTOR :

Prof. dr. Elly VAN DE VELDE

*“Nothing is certain but death
and taxes.”*

(Benjamin Franklin, 17/01/1706 – 17/04/1790)

Samenvatting

Dit onderzoek bestudeert wat de mogelijkheden en fiscale gevolgen zijn van vermogensplanning voor kinderloze partners in Vlaanderen en Nederland anno 2022.

In eerste instantie wensen kinderloze koppels de langstlevende zoveel als mogelijk te beschermen maar dit liefst tegen een zo voordelig mogelijk tarief. Echter tracht de Vlaamse Belastingdienst (VLABEL) alle achterpoortjes te sluiten die de langstlevende partner de mogelijkheid gaf om (gedeeltelijk) te ontsnappen aan de heffing van erfbelasting bij overlijden van de eerststervende. In het eerste deel zal dan ook worden onderzocht over welke mogelijkheden kinderloze koppels nog beschikken om elkaar op een fiscaal vriendelijke manier ten volle te beschermen, wanneer één van hen overlijdt.

In het eerste hoofdstuk wordt de omvang van het wettelijk erfrecht van de langstlevende toegelicht, alsook de eventuele noodzaak aan bijkomende planningstechnieken. Deze bijkomende planningstechnieken worden behandeld in de daaropvolgende hoofdstukken. Zo zal er in hoofdstuk twee worden bekeken welke clausules opgenomen in hun huwelijkscontract eventueel op civiel- of fiscaalrechtelijk gebied een meerwaarde kunnen bieden. In hoofdstuk drie en vier zal ten slotte worden nagegaan hoe het kinderloze koppel elkaar kan bevoordelen/beschermen door een testament en/of schenkingen onder levende en welke fiscale gevolgen dit met zich meebrengt.

Wanneer kinderloze koppels (een deel van) hun vermogen wensen te schenken en/of na te laten aan een vriend of ver familielid, botsen zij al zeer snel op hoge tarieven in de Vlaamse schenk- en erfbelasting. Ook hier heeft VLABEL recentelijk drastisch ingegrepen en enkele veelgebruikte planningstechnieken – zoals de kaasroute en het duolegaat – voor kinderloze koppels om hun vermogen na te laten aan verre familie of vrienden afgeschaft. In het tweede deel van dit onderzoek zal dan ook worden nagegaan welke impact al deze wijzigingen voor kinderloze koppels met zich hebben meegebracht, over welke mogelijkheden zij momenteel nog beschikken om aan hun wensen te voldoen en de hieraan gekoppelde fiscale gevolgen. Zo zal naast de kaasroute en het duolegaat eveneens het wettelijk erfrecht, de vriendenerfenis en het restlegaat worden behandeld.

Doorheen dit onderzoek zal tevens de Nederlandse regelgeving omtrent de erf- en schenkbelasting onder de loep worden genomen. Op die manier kan er aan de hand van een doorgedreven analyse, kritische beschouwingen worden opgesteld en aanbevelingen worden gegeven aan de Vlaamse decreetgever.

Samenvattend kan worden afgesloten met een veelzeggend citaat: "Hoge belastingtarieven worden alleen betaald door wie heel slecht geadviseerd is of abnormaal gewetensvol is."¹

¹ E. SPRUYT, "Luchtige mijmeringen omtrent erf- en registratiebelasting" in B. PEETERS en A. VAN GEEL (eds.), *Liber Amicorum Rik Deblauwe*, Herentals, KnopsPublishing, 2018, 631.

Dankwoord

Met het schrijven van deze masterscriptie komt er een einde aan mijn opleiding rechten. In het laatste jaar waarin 'de laatste loodjes' altijd net iets zwaarder wegen, is het is dan ook op zijn plaats om van deze gelegenheid gebruik te maken om enkele personen uitdrukkelijk te bedanken.

In de eerste plaats gaat mijn dank uit naar mijn promotor, professor Elly Van de Velde, voor haar geloof in de juridische en maatschappelijke relevantie van dit onderwerp. Ik ben haar erg dankbaar dat zij ook tijdens haar ouderschapsverlof bereikbaar bleef om eventuele vragen te beantwoorden en de voorlopige versies te beoordelen. Ik apprecieer dan ook ten zeerste de gegeven constructieve feedback en tips op de voorlopige versies van de masterscriptie.

Vervolgens wens ik mijn dank te richten aan mijn ouders om mij de mogelijkheid te geven om na een bacheloropleiding rechtspraktijk, dit schakelprogramma af te ronden en mij in het algemeen te steunen met elke keuze die ik in het leefde maakte.

Ook wens ik mijn schoonvader, Philip, te bedanken voor het controleren van mijn masterscriptie op taalfouten en iedereen die bereid is geweest om mijn onderzoeksopzet na te lezen, zodat dit onderdeel kon geschreven worden op een manier die voor elke "leek" begrijpelijk is.

Verder wens ik mijn bijzondere dankbaarheid te richten aan mijn partner, Tom, om er steeds voor mij te zijn en onze eerste maanden samenwonen in deze stressvolle periode zo sportief op te nemen. Je bleef jezelf, steunde mij onvoorwaardelijk zowel op mentaal als huishoudelijk vlak en begreep dat je op sommige momenten op de tweede plaats kwam. Ik kan je hiervoor niet genoeg bedanken.

Ten slotte wil ik mijn grootouders bedanken voor hun grenzeloze fierheid en steun doorheen deze opleiding en hun eeuwige liefde voor elkaar. Met hun reeds 60-jarig durende huwelijk zijn ze het ultieme voorbeeld over hoe je als koppel gelukkig oud kan worden.

Lore Boven

26 april 2022

Inhoudsopgave

Samenvatting	iii
Dankwoord	v
Lijst van gebruikte afkortingen	xi
Onderzoeksopzet	1
Situering van het onderwerp	1
Doel van het onderzoek	2
Onderzoeksvraag en sub-onderzoeksvragen.....	2
Relevantie.....	3
Methodologie	4
Afbakening van het onderzoek	5
Deel 1. Mogelijkheden tussen kinderloze koppels en gevolgen op vlak van erf- of schenkbelasting in Vlaanderen en Nederland	7
Hoofdstuk 1. Wettelijk erfrecht	7
Afdeling 1. Huwelijk.....	7
Afdeling 2. Wettelijke samenwoning.....	14
Afdeling 3. Kritische beschouwingen.....	15
Afdeling 4. Conclusie.....	17
Hoofdstuk 2. Huwelijks- of samenlevingscontract	19
Afdeling 1. Wettelijk stelsel.....	20
Onderafdeling 1. Verblijvingsbeding (onder last)	21
Onderafdeling 2. Sterfhuisclausule	23
Onderafdeling 3. Beding van vooruitmaking	23
Onderafdeling 4. Keuzebeding (onder last)	24
Onderafdeling 5. Inbreng van een eigen (toekomstig) goed	24
Afdeling 2. Scheiding van goederen	26
Onderafdeling 1. Interne of verbintenisrechtelijke correcties	27
Onderafdeling 2. Externe of zakenrechtelijke correcties	29
Onderafdeling 3. Huwelijksvoordeel met betrekking tot onverdeelde goederen	30
Onderafdeling 4. Beding van aanwas	33
Afdeling 3. Samenlevingscontract – wettelijke samenwoning.....	34
Afdeling 4. Conclusie.....	35
Hoofdstuk 3. Testament	39
Afdeling 1. Huwelijk.....	39
Afdeling 2. Wettelijke samenwoning.....	40

Afdeling 3.	Conclusie.....	41
Hoofdstuk 4.	Schenkingen	43
Afdeling 1.	Notariële schenking.....	45
Afdeling 2.	Handgift.....	47
Afdeling 3.	Vermomde schenking.....	48
Afdeling 4.	Onrechtstreekse schenking	49
Onderafdeling 1.	Bankgift.....	49
Onderafdeling 2.	Levensverzekering (beding ten behoeve van derden)	50
Afdeling 5.	Conclusie.....	51
Deel 2.	Mogelijkheden ten aanzien van andere personen dan elkaar en gevolgen op vlak van erf- of schenkbelasting in Vlaanderen en Nederland	53
Hoofdstuk 1.	Wettelijk erfrecht	53
Hoofdstuk 2.	Testament	55
Afdeling 1.	Algemeen.....	55
Afdeling 2.	Duolegaat	57
Afdeling 3.	Vriendenerfenis.....	59
Afdeling 4.	Fideïcommis de residuo of restlegaat	61
Afdeling 5.	Kritische beschouwingen.....	62
Afdeling 6.	Conclusie.....	63
Hoofdstuk 3.	Schenkingen	65
Afdeling 1.	Algemeen.....	65
Afdeling 2.	Kaasroute.....	67
Afdeling 3.	Verdachte periode blijft 3 jaar	68
Afdeling 4.	Kritische beschouwingen.....	68
Afdeling 5.	Conclusie.....	69
Besluit	71	
Bibliografie.....	75	
Wetgeving en parlementaire voorbereiding.....	75	
België.....	75	
Nederland.....	76	
Rechtspraak en standpunten VLABEL.....	76	
België.....	76	
Nederland.....	77	
Rechtsleer	77	
België.....	77	
Nederland.....	81	

Andere bronnen	82
Persberichten.....	82
Overige bronnen	83

Lijst van gebruikte afkortingen

Langstlevende echtgeno(o)t(e)	LLE
Oud burgerlijk wetboek	OBW
Langstlevende wettelijk samenwonende partner ²	LLWSP
Vlaamse Codex Fiscaliteit	VCF
Vlaamse Belastingdienst	VLABEL
Wetboek der Successierechten	W. Succ.
Toegevoegd intern gemeenschappelijk vermogen	TIGV
Wetboek van Registratie-, Hypotheek- en Griffierechten	W.Reg.
Successiewet 1956 (Nederland)	SW
Pensioenwet (Nederland)	PW

² In deze masterscriptie heeft het woord “partners” betrekking op personen die een liefdesrelatie met elkaar onderhouden. Het heeft aldus geen betrekking op broers of zussen, ouders,... die eventueel wettelijk samenwonen met de erflater.

Onderzoeksopzet

Situering van het onderwerp

"Echte vrouwen krijgen een kind". Deze titel las ik in een boekenwinkel in Nederland. Echter zijn er de dag van vandaag steeds meer – al dan niet bewust - kinderloze partners terug te vinden in onze samenleving. In een onderzoek dat door de Vlaamse Universiteit Brussel werd uitgevoerd in 2018, werden 1951 Belgen tussen de 25 en 35 jaar ondervraagd. Uit dit onderzoek bleek dat 10% van de ondervraagden zeiden geen kinderwens te hebben.³ In Nederland werd er in 2004 een gelijkaardig onderzoek uitgevoerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek. Daar werd opgemerkt dat 20% van de Nederlandse vrouwen verwachtte geen kinderen te zullen krijgen. Daarnaast bleek er ook een correlatie te bestaan tussen het opleidingsniveau van vrouwen en het (al dan niet bewust) kinderloos blijven. Van de ondervraagde hoogopgeleide vrouwen ouder dan 45 jaar is 15% kinderloos gebleven, ten opzichte van 9% bij laagopgeleide vrouwen.⁴ Het valt dan ook zeker niet uit te sluiten dat dit percentage in 2021 nog gestegen is, doordat het aandeel hoogopgeleide vrouwen tussen 2008 en 2018 steeds is toegenomen.⁵ Desondanks het feit dat er niet specifiek onderzoek werd gedaan naar de eventuele kinderwens van Vlaamse of Nederlandse mannen, bestaat minstens de kans dat een vrouw die kinderloos wenst te blijven een man ontmoet met dezelfde verwachtingen en samen kinderloos blijven.

Wat als je als koppel (bewust) kinderloos blijft? Over welke mogelijkheden beschikken zij om aan vermogensplanning te doen en vooral, welke fiscale gevolgen brengt elke mogelijkheid met zich mee op gebied van erf- en schenkbelasting? Deze vraag zal de kern uitmaken van dit onderzoek.

Mogelijkheden om uw vermogen over te dragen zijn er in overvloed: schenkingen doen bij leven, een testament opstellen, huwelijksvoordelen bedingen in het huwelijkscontract of gewoon niets doen. Echter zijn de fiscale gevolgen tussen al deze mogelijkheden zeer uiteenlopend, zeker indien hij/zij (een deel van) het vermogen wenst over te dragen aan verre familieleden of vrienden. Bij schenkingen is een vast percentage van 7% van toepassing, terwijl dit bij de erfbelasting kan oplopen tot 55%. Voor kinderloze koppels is het dan ook van belang om aan vermogensplanning te doen omdat ons erfrecht is gebaseerd op de standaardsituatie van een gehuwd koppel met kinderen. Voor deze situatie worden in de erfbelasting vrijstellingen voorzien en systemen gecreëerd om de erfbelasting zo laag mogelijk te houden. Bij wijze van voorbeeld wordt de erfbelasting bij verre zijverwanten en vrienden bepaald op basis van de totale som voor alle personen, terwijl bij kinderen de berekening wordt gemaakt op het bedrag dat elk kind verkrijgt uit de nalatenschap, wat automatisch resulteert in een lagere erfbelasting. Dit terwijl de hoogste tariefschaal (27%) al beduidend lager ligt dan bij verre familieleden en vrienden (55%).

³ X, "1 op 10 jonge Belgen wil liever geen kinderen", *VUB Today*, 1 augustus 2018, <https://today.vub.be/nl/artikel/1-op-de-10-millennials-wil-geen-kinderen>; X, "1 op 10 jonge Belgen wil liever geen kinderen", *De Tijd*, 1 augustus 2018, <https://www.tijd.be/nieuws/archief/1-op-10-jonge-Belgen-wil-liever-geen-kinderen/10036025>.

⁴ X, "Kinderloosheid en opleidingsniveau, Centraal Bureau voor de Statistiek, 24 mei 2004, <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2004/22/kinderloosheid-en-opleidingsniveau>.

⁵ X, "Evenveel vrouwen als mannen met hbo- of wo-diploma", Centraal Bureau voor de Statistiek, 8 maart 2019, <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/10/evenveel-vrouwen-als-mannen-met-hbo-of-wo-diploma>.

Doel van het onderzoek

Onderzoeksvraag en sub-onderzoeksvragen

In dit onderzoek zal één grote hoofdonderzoeksvraag worden beantwoord: Wat zijn de mogelijkheden en fiscale gevolgen van vermogensplanning voor kinderloze partners in Vlaanderen en Nederland anno 2022?

Dit zal verder worden onderzocht aan de hand van twee subonderzoeksvragen:

1. Hoe kunnen kinderloze partners in Vlaanderen en Nederland elkaar ten volle beschermen en welke gevolgen brengt dit met zich mee op vlak van erf- en schenkbelasting?

Dit zal op zijn beurt worden beantwoord door volgende vragen te analyseren: Op welke manieren kan een vermogen worden overgedragen? Wat zijn huwelijksvoordelen? Welke bedingen kunnen in een huwelijkscontract/ samenlevingscontract worden opgenomen? Wat zijn de fiscale gevolgen van deze bedingen?

De eerste subonderzoeksvraag zal een belangrijk deel van mijn masterscriptie inhouden omdat kinderloze partners de langstlevende financieel zo comfortabel mogelijk wensen achter te laten na zijn/haar overlijden.⁶ Ze willen elkaar ten volle beschermen maar eveneens hun vermogen doorgeven op een manier die zo weinig mogelijk erf- of schenkbelasting met zich meebrengt. De insteek van deze masterscriptie zal dan ook voornamelijk liggen op de fiscale gevolgen van elke planningstechniek doordat op burgerrechtelijk vlak de bedoeling steeds dezelfde blijft: de langstlevende zoveel als mogelijk beschermen, rekening houdend met het huwelijksvermogensstelsel waarin ze zich bevinden.

2. Hoe kunnen kinderloze partners in Vlaanderen en Nederland andere personen dan elkaar bevoordelen en welke gevolgen brengt dit met zich mee op vlak van erf- en schenkbelasting?

Ook deze vraag zal worden beantwoord met behulp van volgende vraagstellingen: Op welke manieren kan een vermogen worden overgedragen? Wat is het duo-legaat, de vriendenerfenis, het restlegaat en de kaasroute? Welke gevolgen brengen deze mogelijkheden met zich mee op vlak van erf- en schenkbelasting?

Zoals blijkt uit de (sub)onderzoeksvragen zal doorheen deze masterscriptie eveneens de Nederlandse regelgeving omtrent de erf- en schenkbelasting onder de loep worden genomen. Dit om de verschillen en/of gelijkenissen tussen Vlaanderen en Nederland in kaart te brengen zodat op verscheidene momenten een kritische analyse kan worden gemaakt van de Vlaamse regelgeving en aanbevelingen kunnen worden gegeven voor de Vlaamse decreetgever. Algemeen verwoord zal getracht worden te bepalen wat het gewenste recht is of hoe het recht zou moeten zijn.⁷

⁶ N. GEELHAND DE MERXEM en I.-H. GOTZEN, "De begunstiging van de langstlevende echtgenoot en VLABEL", *TEP* 2017, afl. 5, (519) 519.

⁷ L. KESTEMONT en P. SCHOUKENS, *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2020, 32.

Relevantie

De maatschappelijke relevantie van de fiscale gevolgen van vermogensplanning voor kinderloze partners valt niet te onderschatten. Zoals reeds werd aangehaald zijn er steeds meer koppels die kinderloos zijn. Doordat hun nalatenschap vanzelfsprekend nooit zal kunnen overgaan naar hun kinderen, zullen hun wettelijke of testamentaire erfgenamen al snel onder de hoogste tariefschaal van de erfbelasting vallen. Deze bedraagt in Vlaanderen sinds 1 september 2018 tussen de 25% en 55% en in Nederland 30% tot 40%. In 2019 lieten alle overleden Vlamingen samen 894 miljoen euro na aan mensen die niet onder categorie één (rechte lijn of partner) of categorie twee (broers of zussen) vielen. Van deze 894 miljoen euro werd 671 miljoen euro belast aan 55%.⁸ Voor kinderloze koppels is het dan ook relevant om na te gaan op welke manier zij fiscaal voordelig aan vermogensplanning kunnen doen, zowel tussen de partners zelf (ook al behoort hij/zij tot categorie één) als naar verre familieleden en vrienden.

Daarnaast is ook de juridische relevantie niet te verwaarlozen. Voor zowel de erfbelasting als de schenkbelasting zijn er wettelijke kaders voorzien die doorheen de jaren zijn geëvolueerd en een impact hebben gehad op de vermogensplanning van kinderloze koppels. In 2018 werd in Vlaanderen het erfrecht van de langstlevende versterkt, onder andere voor situaties waarin de langstlevende in samenloop komt met verre zijverwanten van de eerststervende, waar hij/zij sindsdien de nalatenschap in volle eigendom verkrijgt.⁹ Dit is een belangrijke wijziging voor kinderloze koppels. Ook kunnen zij via huwelijkscontracten de langstlevende partner extra beschermen door huwelijksvoordelen op te nemen. Echter tracht de Vlaamse Belastingdienst (VLABEL) reeds enige tijd alle achterpoortjes te sluiten die de langstlevende partner de mogelijkheid gaf om (gedeeltelijk) te ontsnappen aan de heffing van erfbelasting bij overlijden van de eerststervende. Bovendien worden er ook steeds meer veelgebruikte planningstechnieken afgeschaft voor kinderloze koppels om hun vermogen na te laten aan verre familie en vrienden. Het is dan ook juridisch relevant om na te gaan welke impact al deze wijzigingen op fiscaal gebied met zich meebrengen voor de vermogensplanning van kinderloze koppels.

Ook de vergelijking met Nederland heeft zowel een juridische als maatschappelijke relevantie. Er was geen rechtsleer beschikbaar die zowel de Vlaamse als Nederlandse regelgeving over de schenken en erfbelasting in kaart bracht. Het is bijgevolg zowel interessant voor het kinderloze koppel die op deze manier geïnformeerd wordt over de gelijkenissen maar vooral de verschillen tussen beide rechtsstelsels en tevens voor de Vlaamse decreetgever die hopelijk gestimuleerd zal worden tot een herschrijving van de erf- en schenkbelasting en geïnspireerd wordt door de Nederlandse wetgeving.

⁸ X, "Erven van vrienden wordt vanaf juli goedkoper", *Knack*, 9 februari 2021, <https://moneytalk.knack.be/geld-en-beurs/erven-van-vrienden-wordt-vanaf-juli-goedkoper/article-news-1698631.html>.

⁹ Wet van 22 juli 2018 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en diverse andere bepalingen wat het huwelijksvermogensrecht betreft en tot wijziging van de wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse bepalingen ter zake, *BS* 27 juli 2018.

Methodologie

Deze masterscriptie zal zowel beschrijvende als vergelijkende en aanbevelende onderzoeksvragen beantwoorden.

In dit onderzoek worden de fiscale gevolgen van vermogensplanning besproken. Het eerste deel zal van start gaan door na te gaan welke mogelijkheden er bestaan om aan vermogensplanning te doen tussen de partners onderling wanneer zij elkaar ten volle wensen te beschermen in geval dat één van hen overlijdt en welke gevolgen dit met zich meebrengt op vlak van erf- of schenkbelasting in Vlaanderen en Nederland. Het betreft hier een beschrijvende onderzoeksvraag. Dit eerste deel wordt verder onderverdeeld in verschillende hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk bevat een algemene beschrijving van het erfrechtelijk systeem en de bijhorende erfbelasting indien er geen enkele regeling is getroffen. In het tweede hoofdstuk zullen verscheidene clausules in het huwelijkscontract en samenlevingscontract onder de loep worden genomen. Ook hier zal het opnieuw gaan over een beschrijvende onderzoeksvraag. Welke huwelijksvoordelen bestaan er? Hoe wordt het fiscaal belast? Daarnaast zal er ook een besluit worden gevormd welke bedingen op fiscaal vlak de voorkeur genieten. Ten slotte zal er in hoofdstuk 3 en 4 tevens worden bekeken hoe het kinderloze koppel elkaar kan bevoordelen/beschermen door een testament en/of schenkingen onder levenden en wat de fiscale gevolgen hiervan zijn. In het tweede deel zullen de mogelijkheden en fiscale gevolgen in kaart worden gebracht van vermogensplanning door kinderloze koppels aan andere personen dan de partners, met name verre familieleden of vrienden. De fiscaal voordeligste manieren zullen worden gezocht door in de daaropvolgende hoofdstukken verscheidene planningstechnieken te bestuderen. Wat houdt het duo-legaat, vriendenerfenis, restlegaat en kaasroute in? Op welke wijze worden ze fiscaal belast? Op al deze vragen zal op het einde van deel 1 een antwoord kunnen worden geformuleerd.

Doorheen dit deel zal de Vlaamse wetgeving, rechtspraak en rechtsleer kritisch worden geëvalueerd en bekritiseerd waar nodig. Bijkomend zullen aanbevelingen worden gegeven. Er zal worden gekeken hoe het beter kan, mogelijks door bepaalde wetgeving over te nemen uit het Nederlandse rechtssysteem. Hier komt aldus overduidelijk het vergelijkend en aanbevelend gedeelte van deze masterscriptie aan bod. Er zijn verscheidene redenen waarom er bewust gekozen is om een rechtsvergelijking te doen met Nederland. Ten eerste is ons rechtssysteem vergelijkbaar met dat van Nederland. Desalniettemin zijn er op gebied van erfbelasting onmiddellijk duidelijke verschillen merkbaar. In Nederland werken ze bijvoorbeeld veel meer met vooraf vastgestelde vrijstellingen voor elke categorie. Verder is er geen onderscheid met betrekking tot de gehanteerde percentages voor schenkingen en erfenissen. Het zal automatisch al een grote bezorgdheid wegnemen voor de kinderloze partners omdat zij zich op fiscaal gebied niet gedwongen zullen voelen om tijdens hun leven volop te schenken aan bijvoorbeeld neven en nichten.

Afbakening van het onderzoek

Doorheen de bespreking van het onderzoeksopzet werd reeds duidelijk dat dit onderzoek zal worden beperkt tot kinderloze partners. Geen van beide partners heeft kinderen, ook niet uit een vorige relatie. Erflaters met (stief)kinderen, adoptiekinderen of (achter)kleinkinderen zullen hier dus niet worden besproken.

Dit onderzoek laat feitelijk samenwonende partners buiten beschouwing omdat een belangrijk gedeelte van deze masterscriptie betrekking heeft op het beschermen van de langstlevende partner na zijn/haar overlijden. Feitelijke samenwoning is niet de samenlevingsvorm bij uitstek om hieraan te voldoen om verschillende redenen. Ten eerste is de langstlevende feitelijk samenwonende partner (LLFSP) geen reservataire erfgenaam, hierdoor kunnen zij elkaar erfrechtelijk volledig uitsluiten en in de kou laten staan. Daarenboven is hij/zij ook geen wettelijke erfgenaam, wat betekent dat indien er voorafgaandelijk niets werd opgesteld (een testament of samenlevingscontract) de LLFSP überhaupt niets zal erven van de eerststervende. Ten slotte is het ook veel moeilijker om fiscaal voordelig uw vermogen over te dragen aan de langstlevende in vergelijking met wettelijk samenwonende en gehuwden. Zo geldt bijvoorbeeld voor feitelijk samenwonenden de vrijstelling van erfbelasting op de gezinswoning pas na 3 jaar feitelijke samenwoning, terwijl dit voor de langstlevende wettelijk samenwonende partner (LLWSP) en de langstlevende echtgenoot (LLE) onmiddellijk van toepassing is. Om die reden zal het woord "partners" of "koppel" enkel gehuwden en wettelijk samenwonenden omvatten.

Elke keuze die een persoon in zijn leven maakt, brengt bepaalde gevolgen met zich mee op verschillende gebieden. Doorheen deze masterscriptie zal er enkel rekening worden gehouden met de fiscale gevolgen op gebied van erfbelasting en schenkbelasting. Er zal dus niet gekeken worden welke gevolgen bepaalde beslissingen met zich meebrengen op vlak van bijvoorbeeld de personenbelasting of welke rechten en plichten samenhangen met de keuze van het huwelijksstelsel (bv. mee de lasten dragen van het huwelijk, mogelijkheid tot onderhoudsbijdrage,...).

Als laatste afbakening zal deze masterscriptie enkel oog hebben voor kinderloze koppels met een "gemiddeld vermogen" om van toepassing te zijn op zoveel mogelijk personen. Een onderzoek over koppels met grote vermogens zal volkomen andere bevindingen geven dan bij een koppel met een gemiddeld vermogen. Op het moment dat de partners besluiten om aan vermogensplanning te doen, voldoen zij aan het begrip "gemiddeld vermogen". Hun vermogen kan vanzelfsprekend doorheen hun verdere leven nog toe- of afnemen.

Om de bevindingen in deze masterscriptie wat overzichtelijker en vooral tastbaarder te maken, kan een situatieschets waarin dit modale koppel wordt omschreven een meerwaarde bieden. De gebruikte bedragen zijn gebaseerd op bronnen. Volgens "Notarisbarometer" bedraagt de gemiddelde waarde van woningen in Vlaanderen in het eerste kwartaal van 2021 322.274 euro.¹⁰ Dit cijfer is vergelijkbaar met de gemiddelde waarde die STATBEL op 24 september 2021 publiceerde over het

¹⁰ X, "Notarisbarometer - T2 2021: Barometer 49", Notarisbarometer, <https://www.notaris.be/nieuws-pers/notarisbarometer>.

eerste semester van vorig jaar, meer bepaald 312.500 euro.¹¹ Daarentegen is er over het gemiddeld vermogen van de Belgen veel minder duidelijk bronnenmateriaal terug te vinden. Op 10 oktober 2021 publiceerde de Nationale Bank van België een persbericht waarin een analyse werd gedaan over de ontwikkelingen van het netto financieel vermogen van particulieren. Dit steeg tot 1181,6 miljard euro, waarvan het grootste deel uit liquiditeiten (zicht- en spaarrekeningen) bestaat.¹² Indien dit gedeeld wordt door het aantal meerderjarige personen in België, komen we tot een gemiddeld vermogen van 135.758 euro netto per persoon.¹³ Vastgoed is hier niet bij inbegrepen. Rekening houdend met het feit dat uiteraard het gros van de bevolking wel kinderen heeft, is een bedrag net boven dit gemiddelde verdedigbaar. Ouders zullen vanzelfsprekend investeren in hun kinderen en daardoor zal hun vermogen logischerwijze dalen.

Een samenvatting van deze gegevens leidt tot de volgende situatieschets:

Mieke en Jan zijn respectievelijk 30 en 31 jaar oud en al verscheidene jaren een koppel. Ze zijn samen eigenaar van een woning die een waarde heeft van 350.000 euro. Daarnaast beschikken zij gezamenlijk over 300.000 euro dat zich bevindt op hun zicht- en spaarrekeningen. Ze vinden het belangrijk om elkaar zoveel als mogelijk te beschermen wanneer één van hen zou overlijden. Echter heeft Jan nog twee nichtjes, Sofie en Emma. Hij wenst hen, tijdens of na zijn leven, elk 25.000 euro te geven.

Deze situatieschets zal doorheen de masterscriptie worden gehanteerd en licht aangevuld en/of gewijzigd naargelang het specifieke onderwerp.

¹¹ X, "Woningprijzen – eerste semester 2021", STATBEL, 24 september 2021, <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bouwen-wonen/vastgoedprijzen#news>.

¹² X, "Financieel vermogen van de Belg groeide met bijna 26 miljard in tweede kwartaal 2021", *Nationale Bank van België*, 12 oktober 2021, <https://www.nbb.be/doc/dg/n/dq3/histo/cnf21ii.pdf>; X, "Belgen zijn vorig jaar 45,5 miljard euro rijker geworden", *De Standaard*, 14 april 2021, https://www.standaard.be/cnt/dmf20210414_94093748; X, "Bevolking naar woonplaats, nationaliteit (Belg/niet-Belg), burgerlijke staat, leeftijd en geslacht", Statbel, 16 juni 2021, <https://bestat.statbel.fgov.be/bestat/crosstable.xhtml?view=161080d2-d411-4e40-9a0f-a27db5e2b6e1>. De bevolking in België bedroeg op 1 januari 2021: 11.521.238 miljoen, waarvan 2.821.960 miljoen minderjarigen. Er waren dus op 1 januari 2021 8.699.278 meerderjarige personen.

¹³ Berekening gebeurde als volgt: 1181,6 miljard euro: 8.699.278 = 135.758 euro/ persoon.

Deel 1. Mogelijkheden tussen kinderloze koppels en gevolgen op vlak van erf- of schenkbelasting in Vlaanderen en Nederland

1. In het eerste deel van deze masterscriptie worden de mogelijkheden besproken om aan vermogensplanning te doen tussen het kinderloze koppel onderling in Vlaanderen en Nederland en de fiscale gevolgen hiervan nader toegelicht. Dit zal gebeuren door in hoofdstuk 1 na te gaan wat er gebeurt indien er geen enkele regeling is getroffen vóór het overlijden van de eerststervende. Doordat in dit eerste deel het steeds de bedoeling is om de langstlevende ten volle te beschermen en zoveel als mogelijk het gehele vermogen in volle eigendom aan hem/haar na te laten, zal duidelijk worden welke problemen een gebrek aan regeling in sommige situaties met zich kunnen meebrengen. Ten eerste eventueel op burgerlijk vlak doordat het gekozen stelsel de langstlevende partner niet voldoende bescherming biedt. Ten tweede kan dit ook een hogere erfbelasting met zich meebrengen. Daarna zal er in de daaropvolgende hoofdstukken (huwelijkscontract, testament en schenkingen) worden nagegaan hoe deze problemen verzacht of opgelost kunnen worden door voor het overlijden van de eerststervende gebruik te maken van planningstechnieken.

Doorheen dit deel zullen ook kritische bedenkingen worden gemaakt over het huidige recht in Vlaanderen met betrekking tot de erf- en schenkbelasting en aanbevelingen worden gegeven door dit te vergelijken met Nederland.

Hoofdstuk 1. Wettelijk erfrecht

2. Alvorens er kan worden ingegaan op de mogelijke voordelen die huwelijksvoordelen, testamenten of schenkingen kunnen bieden om fiscaal voordeliger het vermogen over te dragen aan de langstlevende partner, is het van belang om na te gaan wat de gevolgen zijn indien er geen enkele regeling werd getroffen. In dat geval wordt, zowel in Vlaanderen als Nederland, de erfovergang geregeld door de wet zelf die aangeeft wie zal erven van de nalatenschap en voor welk aandeel.¹⁴ Om de cohesie in deze masterscriptie te bewaren, zal er steeds het woord "wettelijk erfrecht" worden gehanteerd, zoals in Vlaanderen, in plaats van "erfrecht bij versterf" of "wettelijke erfopvolging" zoals in Nederland wordt gebruikt.¹⁵ De vraag die doorheen deze eerste afdeling zal worden gesteld is: Is de langstlevende partner voldoende beschermd door het wettelijk erfrecht en wat zal deze bescherming de langstlevende kosten aan erfbelasting?

Afdeling 1. Huwelijk

3. HUWELIJKSVERMOGENSRECHT KOMT VOOR ERFRECHT – Vooraleer er kan worden nagegaan welke omvang de erfaanspraken van de LLE betreffen, dient er eerst te worden bekeken wat überhaupt in de nalatenschap zal vallen. Wanneer een getrouwd persoon overlijdt zal eerst het huwelijksvermogensstelsel worden vereffend en verdeeld. Afhankelijk van het huwelijksvermogensstelsel zal er meer of minder vermogen in de nalatenschap vallen en aldus voor een groot deel bepalen op welk vermogen de erfbelasting voor de LLE zal worden berekend.

¹⁴ R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 207.

¹⁵ M.J.A. VAN MOURIK en F.W.J.M. SCHOLS, *Erfrecht (Monografieën Privaatrecht nr. 1)*, Deventer, Wolters Kluwer, 2021, 1.

4. VRIJSTELLINGEN LLE – Vaak vinden gehuwden het onrechtvaardig dat zij erfbelasting dienen te betalen op een vermogen dat meestal door hen samen is opgebouwd, wanneer één van hen overlijdt.¹⁶ Zowel de Vlaamse decreetgever als de Nederlandse wetgever beseffen dat dit in sommige omstandigheden tot onrechtvaardige gevolgen kan leiden.¹⁷ Om die reden hebben zij elk voorzien in eigen vrijstellingen om hier (gedeeltelijk) aan tegemoet te komen. In Vlaanderen geldt ten eerste een vrijstelling voor de gezinswoning van de gehuwden op het ogenblik van het overlijden.¹⁸ De vrijstelling is beperkt tot de gezinswoning en geldt bijgevolg niet voor de inboedel die zich in de gezinswoning bevindt.¹⁹ Ten tweede werd er een vrijstelling voorzien voor de eerste schijf van 50.000 euro op de nettoverkrijging in de roerende goederen. Wat in de praktijk zal neerkomen op een maximaal belastingvoordeel van 1.500 euro. Het gaat hier wel om een voetvrijstelling. Dat betekent dat indien de nettoverkrijging in roerende goederen meer bedraagt dan 50.000 euro voor de LLE, het surplus onmiddellijk in de volgende tariefschaal zal belanden (9%). Deze vrijstelling werd gecreëerd voor personen die geen aanspraak konden maken op de eerste vrijstelling omdat de eerststervende bijvoorbeeld geen eigenaar was van de gezinswoning.²⁰ Echter mag deze vrijstelling wel gecumuleerd worden met die van de gezinswoning.

Nederland voorziet in uiterst genereuze vrijstellingen voor de LLE. Deze vrijstellingen gelden ongeacht de waarde van de verkrijging. De langstlevende heeft op grond van artikel 32, lid 1, 4°, a Successiewet in 2022 recht op een vrijstelling ter waarde van 680.645 euro, die echter vermindert wordt bij het verkrijgen van aanspraken op een nabestaandenpensioen.²¹ De hoge vrijstelling wordt in Nederland gerechtvaardigd door de verzorgingsgedachte die er tussen de partners speelt. De vrijstellingen ondergaan evenals de tariefschijven jaarlijks een inflatiecorrectie (artikel 35a Successiewet, vanaf nu SW).

5. NABESTAANDENPENSIOEN NEDERLAND – het nabestaandenpensioen bestaat uit twee soorten: het partnerpensioen en het wezenpensioen (voor minderjarige kinderen). Het partnerpensioen wordt in artikel 1 van de pensioenwet (PW) als volgt gedefinieerd: "*een geldelijke uitkering, die vastgesteld of variabel is, voor de echtgenoot, de geregistreerde partner of de partner, de gewezen echtgenoot, de gewezen geregistreerde partner of gewezen partner wegens het overlijden van de werknemer of gewezen werknemer*". Ook is er een definitie van het woord partner opgenomen maar een echtgenoot of geregistreerde partner valt steeds onder deze noemer. Zoals te zien in de definitie kan de uitkering vastgesteld of variabel zijn en hangt de hoogte af van verschillende factoren opgenomen in de pensioenovereenkomst, zoals het bestaan van een ex-partner.²² Daarnaast kunnen in de pensioenovereenkomst nog bijkomende voorwaarden worden opgenomen om recht te hebben op een partnerpensioen, zoals de voorwaarde dat de (ex-

¹⁶ N. GEELHAND DE MERXEM en I.H. GOTZEN, "De begunstiging van de langstlevende echtgenoot en VLABEL", *TEP* 2017, afl. 5, (519) 519.

¹⁷ MvT bij het ontwerp van decreet tot modernisering van de erf- en schenkbelasting, aangepast aan het nieuwe erfrecht, *Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1584-1, 13-14.

¹⁸ De gezinswoning is de gezamenlijke hoofdverblijfplaats van de gehuwden en kan aldus slechts betrekking hebben op één woning.

¹⁹ A. AYDOGAN, *Handboek Vlaamse erfbelasting*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 161.

²⁰ M. DELANOTE, *De erfbelasting*, Brugge, Die Keure, 2020, 231.

²¹ I.J.F.A. VAN VIJFEIJKEN en N.C.G. GUBBELS, *Cursus Belastingrecht. Studenteneditie 2016-2017. Schenk- en Erfbelasting*, Deventer, Wolters Kluwer, 2016, 237.

²² E. LUTJENS, *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 7. Bijzondere overeenkomsten. Deel XI. Pensioen*, Deventer, Wolters Kluwer, 2019, 62-65.

)werknemer moet overlijden voor ingang van een ouderpensioen of dat de partnerrelatie tijdens het deelnemerschap moet zijn aangegaan.²³ Om die reden is het dan ook onmogelijk om uit te maken of, en zo ja, hoeveel het partnerpensioen voor de langstlevende zou bedragen bij het overlijden van één van hen. Het nabestaandenpensioen wordt verder dan ook buiten beschouwing gelaten.

6. PROGRESSIEVE TARIEVEN – De erfbelasting zal, zowel in Vlaanderen als Nederland, steeds worden berekend aan de hand van progressieve tarieven. Deze zijn progressief op twee manieren. Ten eerste stijgt het tarief naarmate de waarde van de verkrijging stijgt en ten tweede naarmate de verkrijger verder verwant is van de overledene.²⁴ De tariefschalen starten in Vlaanderen voor de langstlevende (of andere erfgerechtigde in rechte lijn) met 3% voor de eerste 50.000 euro en kunnen oplopen tot maximaal 27% voor het bedrag dat de langstlevende boven de 250.000 euro verkrijgt.²⁵ In Vlaanderen wordt het tarief tussen partners (en in rechte lijn) per rechtverkriggende toegepast op de nettoverkriggung in de onroerende goederen enerzijds en op de nettoverkriggung in de roerende goederen anderzijds.²⁶ Dit in tegenstelling tot verre zijverwanten en vrienden (infra nr. 105). Dit brengt fiscaal voor de langstlevende een enorm voordeel met zich mee. Samengevat zijn volgende tariefschalen van toepassing voor de LLE in Vlaanderen:

Schijf in euro	Percentage
Vanaf 0,01 tot en met 50.000	3
Vanaf 50.000,01 tot en met 250.000	9
Vanaf 250.000,01	27

Nederland kent net zoals België progressieve tarieven voor de erfbelasting. Deze tariefschijven ondergaan, net zoals de vrijstellingen, jaarlijks een inflatiecorrectie (supra nr. 4). Het verschil met Vlaanderen bevindt zich in het feit dat er in Nederland geen onderscheid wordt gemaakt tussen roerende en onroerende goederen. Er wordt algemeen gekeken naar het volledige vermogen dat zich in de nalatenschap bevindt. Voor de langstlevende (of afstammelingen in rechte lijn) zijn in 2022 volgende tariefschalen van toepassing:

- Vanaf 0 euro tot 130.425 euro bedraagt het toepasselijke heffingspercentage 10%;
- Vanaf 130.425 euro of hoger bedraagt het toepasselijke heffingspercentage 20%.²⁷

7. WETTELIJK STELSEL – Wanneer de echtgenoten geen afspraken hebben gemaakt over hun goederen zullen zij in Vlaanderen, en bij uitbreiding België, onderworpen zijn aan het wettelijk huwelijksvermogensstelsel, ook gekend als het wettelijk stelsel. Het wettelijk stelsel is een stelsel van gemeenschap van aanwinsten.²⁸ Deze aanwinsten worden ondergebracht in het

²³ Rb. Amsterdam 22 juli 2004, *Pensioenjurisprudentie* 2004, afl. 12, nr. 141.

²⁴ I.J.F.A. VAN VIJFEIJKEN en N.C.G. GUBBELS, *Cursus Belastingrecht. Studenteneditie 2016-2017. Schenk- en Erfbelasting*, Deventer, Wolters Kluwer, 2016, 217.

²⁵ A. AYDOGAN, *Handboek Vlaamse erfbelasting*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 119.

²⁶ Art.2.7.4.1.1, §2 VCF.

²⁷ Art. 24, lid 1 SW.

²⁸ Welke goederen vallen onder het begrip 'aanwinsten': inkomsten van de echtgenoten die tijdens het huwelijks zijn vervaardigd, besparingen die de echtgenoten op deze inkomsten verwezenlijken, na aftrek van de gezinslasten en eventuele andere schulden, de beleggingen en investeringen die met deze inkomsten ne besparingen werden gedaan, de inkomsten die de echtgenoten genereren uit eigen goederen en ten slotte goederen die aan beide echtgenoten gezamenlijk zijn geschonken. H. CASMAN, R. DEKKERS, E. ALOFS, A.L. VERBEKE, *Relatievermogensrecht (tweede editie)*, Mortsel, Intersentia, 2021, 50.

gemeenschappelijk vermogen. Daarnaast is er in het wettelijk stelsel nog het eigen vermogen van elk van de echtgenoten, waardoor het dus in totaal uit drie vermogens bestaat (artikel 1398 OBW).²⁹

Wanneer de echtgenoten in Nederland geen afspraken hadden gemaakt over hun goederen, trouwde zij tot enkele jaren geleden onder het stelsel van algehele gemeenschap van goederen. Dit wil zeggen dat bij de voltrekking van het huwelijk zowel het voorhuwelijkse en het huwelijkse vermogen van de echtgenoten wordt verenigd tot een gemeenschappelijk vermogen. Op de regel dat het gemeenschappelijk vermogen alle goederen van de echtgenoten omvat bestaan 3 uitzonderingen:

- Goederen die onder de uitsluitingsclausule vallen. In dat geval zou de erflater of schenker bepalen dat de door hem/haar vermaakte of geschonken goederen niet in de huwelijksgemeenschap zouden vallen. Wat omgekeerd aldus wil zeggen dat deze in principe wel in het gemeenschappelijk vermogen zal terechtkomen;
- Goederen die verknocht zijn aan één van de echtgenoten (artikel 1:93, lid 3 OBW);
- De pensioenrechten, die bij echtscheiding vereffend worden, vallen buiten de gemeenschap (artikel 1:94, lid 4 OBW).³⁰

Sinds 1 januari 2018 is het stelsel van algehele gemeenschap van goederen als wettelijk stelsel niet meer van toepassing op partners die na deze datum in het huwelijk zijn getreden. Sindsdien zal er van rechtswege een beperkte gemeenschap ontstaan.³¹ Dit stelsel is zeker vergelijkbaar met het Belgische wettelijk stelsel. Ook hier blijft het voorhuwelijkse vermogen, de giften en erfenissen voortaan eigen vermogen. Het nieuwe artikel 1:94, lid 2 BW beschrijft uitgebreider welke goederen deze gemeenschap omvat.

De fiscale gevolgen van het wettelijk stelsel zonder enige andere regeling worden voor Jan en Mieke hierna berekend.

8. *CASUS – Mieke en Jan zijn in Vlaanderen getrouwd onder een gemeenschap van aanwinsten. In het gemeenschappelijk vermogen bevindt zich de gezinswoning die een waarde heeft van 350.000 euro. Daarnaast beschikken zij gezamenlijk over 300.000 euro dat zich voornamelijk bevindt op hun zicht- en spaarrekeningen. Jan overlijdt. Allereerst zal het huwelijksstelsel moeten ontbonden worden omdat er in casu aldus 3 vermogens zijn, zal de nalatenschap van Jan slechts bestaan uit de helft van de huwelijksgemeenschap en zijn eigen vermogen. In casu 175.000 euro onroerend vermogen (gezinswoning) en 150.000 euro roerend vermogen (gelden). Indien Mieke in samenloop komt met verre zijverwanten, verkrijgt zij de gehele nalatenschap in volle eigendom (infra nr. 11). De gezinswoning is vrijgesteld van erfbelasting en tevens 50.000 euro van de netto verkrijging van roerende goederen (supra nr. 4). Dit zorgt ervoor dat er nog 100.000 euro aan erfbelasting is onderworpen. Doordat de vrijstelling op (een deel van) de roerende goederen een voetvrijstelling betreft wordt het surplus onmiddellijk belast aan de volgende tariefschaal (9%), wat leidt tot een erfbelasting van 9.000 euro.*

²⁹ Welke goederen vallen onder het 'eigen vermogen': de goederen die zij reeds in hun bezit hadden voor het huwelijk, de goederen die zij door schenking of erfenis hebben verkregen tijdens het huwelijk, persoonlijke goederen zoals kleding en beroepsgereedschappen. Zie J. RUYSEVELDT, *Successierechten*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2021, 14.

³⁰ F. SONNEVELDT en A.H.N STOLLENWERCK, *Estate planning*, Den Haag, Sdu Uitgevers, 2010, 22-29.

³¹ A.R. DE BRUIJN, W.G. HUIJGEN en B.E. REINHARTZ, *Het Nederlandse huwelijksvermogensrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2019, 226.

Indien Jan en Mieke in Nederland gehuwd zijn onder een beperkte gemeenschap van goederen en de goederen zich in het gemeenschappelijk vermogen bevinden, zal na de ontbinding van het huwelijksstelsel de nalatenschap van Jan nog 325.000 euro bedragen.³² Mieke kan in het jaar 2022 genieten van een vrijstelling ter waarde van 680.645 euro. Van deze vrijstelling dient de aanspraak op een nabestaandenpensioen te worden verminderd (supra nr. 5). Slechts wanneer het nabestaandenpensioen waar zij eventueel recht op heeft meer bedraagt dan 355.645 euro, zal zij enige erfbelasting moeten betalen.

9. ZUIVERE SCHEIDING VAN GOEDEREN – De echtgenoten kunnen er ook voor hebben gekozen om geen enkele vorm van gemeenschap te voorzien tussen de echtgenoten. De zuivere scheiding van goederen, zonder enige correctie, wordt door velen als koud en weinig liefdevol ervaren omdat dit huwelijksvermogensstelsel vaak tot manifest onbillijke toestanden leidt bij de ontbinding ervan.³³ Dit zowel bij overlijden als bij echtscheiding omdat er geen gemeenschappelijk vermogen bestaat. Elke echtgenoot bezit zijn eigen vermogen, waardoor de LLE in Vlaanderen vaak slechts het vruchtgebruik zal verkrijgen van de nalatenschap (infra nr. 11) of een hoge erfbelasting moet betalen indien zij het eigen vermogen van de eerstoverledene in volle eigendom erft. Meer en meer koppels beseffen dat de langstlevende in de kou blijft staan en kiezen daarom minder voor de zuivere scheiding van goederen.³⁴

Nederland kent een gelijkaardig systeem als de zuivere scheiding van goederen. De zogenaamde “koude uitsluiting” zorgt er eveneens voor dat iedere gemeenschap van goederen is uitgesloten en er geen verrekenbeding - of enige andere vorm van correctie - is overeengekomen. In Nederland brengt dit echter door de hoge vrijstelling voor de erfbelasting weinig tot geen verschil met zich mee. De langstlevende verkrijgt steeds de volledige nalatenschap in volle eigendom (infra nr. 11). Niettemin kan het wel voor onbillijke situaties zorgen bij echtscheiding.³⁵

De negatieve fiscale gevolgen voor de LLE in Vlaanderen worden verduidelijkt door onderstaande casus.

10. CASUS – *Dezelfde situatieschets wordt gehanteerd maar de echtgenoten zijn nu getrouwd onder het stelsel van zuivere scheiding van goederen. De gezinswoning behoort tot het eigen vermogen van Mieke en de €300.000 aan gelden behoren tot het eigen vermogen van Jan. Opnieuw zal eerst het huwelijksstelsel worden ontbonden. Echter zijn er hier slechts 2 vermogens: het eigen vermogen van elke echtgenoot. Als Jan overlijdt zal zijn nalatenschap in Vlaanderen €300.000 bedragen. Ook hier zal Mieke de gehele nalatenschap in volle eigendom verkrijgen als zij in samenloop komt met verre zijverwanten. Door reeds rekening te houden met de vrijstellingen voor de LLE, in casu enkel de vrijstelling op de eerste 50.000 euro, zal er nog steeds 250.000 euro aan erfbelasting onderworpen zijn wat zal leiden tot een erfbelasting van 22.500 euro.*

³² De berekening gebeurde als volgt: 300.000 + 350.000 = 650.000 euro : 2 = 325.000 euro.

³³ F. HELSEN, “Het toegevoegd intern gemeenschappelijk vermogen”, *Not.Fisc.M.* 2015, (70) 72; H. CASMAN, R. DEKKERS, E. ALOFS, A.L. VERBEKE, *Relatievermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2019, 225.

³⁴ P. MACALUSO en A.L. VERBEKE, “Opinie. Wanneer de fiscaliteit belemmerend werkt”, *VIP* 2019, (48) 48.

³⁵ T.J. MELLEMA-KRANENBURG, “Huwelijkse voorwaarden: uitsluiting van elke gemeenschap van goederen” in H.J. SNIJDERS (eds.), *Modellen voor de Rechtspraak*, Deventer, Wolters Kluwer, I.1.31.30. (geraadpleegd op 15 maart 2022)

Als Mieke evenwel in samenloop komt met de ouders, broers of zussen van de erflater zal zij slechts het vruchtgebruik van de nalatenschap erven. Vanuit fiscaal oogpunt is dit vanzelfsprekend goedkoper omdat de nalatenschap wordt verdeeld over meerdere personen, doch zal dit voor kinderloze koppels vaak niet het gewenste resultaat zijn omdat de langstlevende niet over deze goederen kan beschikken zonder toestemming van de blote eigenaars-familieleden.

Zoals reeds aangehaald zal Mieke in Nederland geen fiscaal nadeel ondervinden door de koude uitsluiting doordat zij als enige erfgenaam de gehele nalatenschap in volle eigendom verkrijgt en daarenboven kan genieten van de hoge partnervrijstelling.

11. OMVANG ERFAANSPRAKEN LLE - In het geval dat de eerststervende geen enkele regeling heeft getroffen, zal de omvang van de erfenis van de langstlevende in Vlaanderen in de eerste plaats bepaald worden door het huwelijksvermogensstelsel en in de tweede plaats door het wettelijk erfrecht. De omvang van het wettelijk erfrecht van de langstlevende werd vastgelegd in het oud Burgerlijk wetboek (OBW), meer bepaald door artikel 745bis OBW. Dit artikel bepaalt dat het erfrecht van de langstlevende afhankelijk is van de personen met wie hij/zij in samenloop komt. Er zijn drie mogelijke situaties te onderscheiden: 1) de LLE komt in samenloop met afstammelingen van de overledene, 2) de LLE komt in samenloop met bevoorrechte zijverwanten en/of ascendenten van de overledene en 3) de LLE komt in samenloop met verre zijverwanten of komt niet in samenloop met bloedverwanten in erfelijke graad. Onder "verre zijverwanten" wordt verstaan: elke bloedverwant die niet onder hypothese 1 of 2 valt.

HYPOTHESE 1 – Deze hypothese valt buiten het toepassingsgebied van dit onderzoek en wordt om die reden dan ook niet verder besproken (supra "Afbakening van het onderzoek").

HYPOTHESE 2 – *"Wanneer de overledene bloedverwanten in de opgaande lijn of broeders, zusters of afstammelingen van deze achterlaat, verkrijgt de langstlevende echtgenoot: 1° de volle eigendom van het deel van de eerststervende in het gemeenschappelijk vermogen en in het vermogen dat exclusief tussen de echtgenoten in onverdeeldheid is, en 2° het vruchtgebruik van de overige goederen van diens eigen vermogen."*³⁶ Dit houdt dus in dat de LLE het vruchtgebruik van het eigen vermogen van de eerststervende erft en de volle eigendom van het gemeenschappelijk vermogen of de onverdeeldheden tussen beide echtgenoten.

HYPOTHESE 3 – In het geval dat de LLE in samenloop komt met verre zijverwanten of er helemaal geen bloedverwanten aanwezig zijn, erft de LLE de hele nalatenschap in volle eigendom.

In Nederland is de omvang van de erfaanspraken van de LLE bepaald in artikel 4:10 BW. Dit artikel roept vier groepen of parentelen uit eigen hoofde achtereenvolgens tot de nalatenschap:

- 1) De niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot van de erflater tezamen met diens kinderen;
- 2) De ouders van de erflater tezamen met diens broers of zusters;
- 3) De grootouders van de erflater;
- 4) De overgrootouders van de erflater.

³⁶ Art. 745bis §1 tweede lid OBW.

In ieder van de vier groepen treedt plaatsvervulling op, waardoor afstammelingen van de erfgenaam staaksgewijze tot het erfdeel van diegene wiens plaats zij vervullen worden geroepen.³⁷ Een verwant in een verdere parentele zal niet tot de nalatenschap geroepen worden zolang nog een verwant in een dichtere parentele uit eigen hoofde of bij plaatsvervulling als erfgenaam kan opkomen. Degenen die tezamen uit eigen hoofde tot de nalatenschap worden geroepen, erven voor gelijke delen.³⁸ Voor de tweede groep worden hierop in de wet twee uitzonderingen voorzien maar deze zijn zonder belang voor de LLE. Er kan aldus worden geconcludeerd dat indien er een (niet van tafel en bed gescheiden) LLE bestaat en de erflater geen afstammelingen heeft, de LLE de enige erfgenaam is, waardoor hij/zij de volledige nalatenschap in volle eigendom verkrijgt.

12. RESERVATAIRE ERFGENAAM – Het is belangrijk om in het achterhoofd te houden dat de omvang van de erfrechtelijke aanspraken van de LLE testamentair kunnen worden ingeperkt (infra nr. 69). Echter is de LLE in Vlaanderen een reservataire erfgenaam waardoor deze minstens een aanspraak in vruchtgebruik heeft. Dit vruchtgebruik wordt dubbel geformuleerd. De eerste mogelijkheid is gekend als de abstracte reserve. Dit bedraagt het vruchtgebruik op de helft van de fictieve massa (artikel 915*bis*, §1 OBW).³⁹ Daarnaast kan de LLE ook kiezen voor de concrete reserve. Dit bedraagt het vruchtgebruik op de gezinswoning en de daarin aanwezige huisraad. Sinds de wet van 31 juli 2017 kan dit ook een recht op de huur van de gezinswoning bevatten.⁴⁰ Wanneer de LLE minder zou verkrijgen dan de abstracte reserve, beschikt deze over de mogelijkheid om inkorting te vragen op de schenkingen of legaten die zijn/haar deel aantasten. Echter kan hij/zij niet de inkorting vragen van schenkingen die gedaan zijn voor het huwelijk met de erflater (artikel 915*bis* §2/1).

Nederland is niet gekend met de bewoording “reservataire erfgenaam” maar wordt op grond van artikel 4:63, lid 1 en 2 BW een zogenaamde “legitieme portie” toegekend aan de afstammelingen van de erflater die door de wet als erfgenamen tot zijn nalatenschap worden geroepen. Hieruit volgt dat aan de langstlevende aldus geen legitieme portie werd toegekend. Echter kent het Nederlands Burgerlijk Wetboek basisvoorzieningen van alimentaire aard toe aan de, geheel of gedeeltelijk, onderfde echtgenoot. Deze verzorgingsrechten prevaleren boven de aanspraken van legitimarissen en zijn terug te vinden in afdeling 2 van titel 3 van Boek 4 BW.⁴¹ De voornaamste kunnen voor de langstlevende als volgt worden samengevat:

- Heeft jegens de erfgenamen een aanspraak op voortzetting van gebruik van woning en inboedel gedurende een termijn van zes maanden (artikel 4:28, lid 1 BW);
- Heeft jegens de erfgenamen een aanspraak op vestiging van een vruchtgebruik op woning en inboedel (artikel 4:29 BW);

³⁷ Art. 4:10, lid 2 en 4:12, lid 2 BW.

³⁸ S. PERRICK, *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 4. Erfrecht en schenking*, Deventer, Wolters Kluwer, 2021, 55-56.

³⁹ De fictieve massa wordt gevormd uit alle goederen die bij het overlijden van de erflater aanwezig waren (bestaande goederen). Na aftrek van de schulden, alle schenkingen fictief toevoegen die de erflater heeft gedaan. Art. 922 OBW.

⁴⁰ R. BARBAIX, *Handboek familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 680-681.

⁴¹ W.G. HUIJGEN, G.G.B. BOELENS, B.E. REINHARTZ en F. SONNEVELDT, *Compendium erfrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2018, 59.

- Heeft jegens de erfgenamen een aanspraak op vestiging van een recht van vruchtgebruik op andere goederen dan woning en inboedel voor zover daaraan behoefte bestaat ter verzorging (artikel 4:30 BW).⁴²

Er is aldus geen vaststaand deel van de nalatenschap waar de langstlevende aanspraak op zou kunnen maken. Bovendien zijn in artikel 4:33, lid 5 BW exemplatief een aantal factoren opgenomen waar de rechter rekening mee dient te houden om na te gaan of de langstlevende aanspraak kan maken op het verzorgingsvruchtgebruik. Zo zal de leeftijd van de echtgenoot in aanmerking moeten worden genomen. In de memorie van toelichting wordt opgemerkt dat een jongere echtgenoot over het algemeen over meer mogelijkheden beschikt om zelf in zijn verzorging te voorzien, wat ook één van de factoren is voor de rechter om mee in overweging te nemen.⁴³

Hieruit kan worden afgeleid dat de langstlevende aanspraak kan maken op een passende voorziening, wat niet hetzelfde is als een aanspraak op het onder alle omstandigheden voortzetten van het leefpatroon van voorheen.⁴⁴

Afdeling 2. Wettelijke samenwoning

13. OMVANG ERFAANSPRAKEN LLWSP – Sinds de wet van 28 maart 2007 geniet de wettelijk samenwonende partner in Vlaanderen, net zoals de huwelijkspartner, van een wettelijk erfrecht.⁴⁵ Voor de langstlevende wettelijk samenwonende partner (LLWSP) zal de omvang van zijn/haar erfenis niet bepaald worden door met wie de langstlevende in samenloop komt. De erfrechtelijke aanspraken van de LLWSP blijven steeds gelijk. De LLWSP verkrijgt – afhankelijk of de erflater huurder of eigenaar was van de gezinswoning - het vruchtgebruik of het recht op huur van de gezinswoning en steeds het vruchtgebruik van de daarin aanwezige huisraad.⁴⁶

In Nederland staat de wettelijke samenwoning gekend als “geregistreerd partnerschap” en is zeer gelijklopend met een huwelijk onder het wettelijk stelsel. De ‘voornaamste’ verschillen zijn merkbaar wanneer het koppel uit elkaar wenst te gaan, maar valt buiten de vraagstelling van deze masterscriptie.⁴⁷ Er kan aldus integraal verwezen worden naar “Onderafdeling 1. Huwelijk” voor wat betreft de vrijstellingen, het nabestaandenpensioen en de progressieve tarieven in Nederland. Tevens viel het koppel vroeger bij het aangaan van een geregistreerd partnerschap, behoudens andersluidende partnerschapsvoorwaarden, onder een algehele gemeenschap van goederen. Dit is sinds 1 januari 2018 voor nieuw geregistreerde partnerschappen gewijzigd naar een beperkte gemeenschap van goederen, net zoals bij het huwelijk.

⁴² M.J.A. VAN MOURIK en F.W.J.M. SCHOLS, *Erfrecht (Monografieën Privaatrecht nr. 1)*, Deventer, Wolters Kluwer, 2021, 159-160.

⁴³ MvT bij invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, tweede gedeelte (nadere wijziging van Boek 4), *Parl.St.* Tweede Kamer der Staten-Generaal 1999-2000, nr. 27021-3, 10.

⁴⁴ P.C. VAN ES, *Erfrecht van de langstlevende echtgenoot (Monografieën BW nr. B19)*, Deventer, Wolters Kluwer, 2019, 28.1.

⁴⁵ Wet van 28 maart 2007 tot wijziging, wat de regeling van het erfrecht van de langstlevende wettelijk samenwonende betreft, van het Burgerlijk Wetboek en van de wet van 29 augustus 1988 op de erfregeling inzake landbouwbedrijven met het oog op het bevorderen van de continuïteit, *BS* 8 mei 2007.

⁴⁶ Art. 745octies §1 OBW.

⁴⁷ X, “Samen verder. Alles over wat er volgens de wet geregeld is bij samenwonen, trouwen en geregistreerd partnerschap, en wat u zelf kunt bepalen”, Den Haag, Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie, <https://www.notaris.nl/samen-verder/een-op-een-vergelijken?a=partnerschap-volgens-de-wet&b=trouwen-volgens-de-wet>, 9.

14. VRIJSTELLINGEN LLWSP – Zowel voor Nederland als Vlaanderen zijn dezelfde vrijstellingen die van toepassing zijn voor gehuwden (supra nr. 4) eveneens van toepassing voor de LLWSP.

15. GEEN RESERVATAIRE ERFGENAAM – in tegenstelling tot de LLE, is de LLWSP in Vlaanderen geen reservataire erfgenaam. Dit houdt in dat de omvang van zijn/haar erfrechtelijke aanspraken testamentair kunnen worden ingeperkt of zelfs helemaal ontnomen (infra nr. 73). RUYSEVELDT is om die reden van mening dat als de wettelijk samenwonende partners een ruimer erfrechtelijke bescherming tegenover elkaar wensen, ze best kiezen voor een huwelijk⁴⁸ Deze stelling kan mijn inziens niet volledig worden bijgetreden. Het klopt dat er nog steeds een testament vereist zal zijn om het wettelijk erfrecht van de LLWSP uit te breiden, te verminderen of uit te sluiten. Dit omwille van het feit dat een wettelijke samenlevingsovereenkomst geen bedingen mag bevatten die een niet-opengevallen nalatenschap tot voorwerp hebben (infra nr. 64).⁴⁹ In dat geval gaat het om een verboden erfovereenkomst.⁵⁰ Echter kunnen er ook andere bedingen worden opgenomen in een samenlevingscontract, het gaat dan bijvoorbeeld over een aanwasbeding of een toegevoegd intern vermogen.⁵¹ Bedingen in een samenlevingscontract kunnen niet eenzijdig worden gewijzigd, wat civielrechtelijk wel enige zekerheid voor de LLWSP met zich meebrengt.

Afdeling 3. Kritische beschouwingen

Na het wettelijk erfrecht te hebben uitgeschreven, kunnen er mijn inziens verscheidene bedenkingen worden gemaakt bij het Vlaams wettelijk erfrecht in vergelijking met het Nederlands wettelijk erfrecht.

16. Ten eerste rijst de vraag waarom in Vlaanderen, en bij uitbreiding België, bij de berekening van de erfbelasting met betrekking tot de nalatenschap van de erflater een onderscheid gemaakt wordt tussen roerende en onroerende goederen om de tariefschalen en eventuele vrijstellingen te bepalen. De combinatie met de vrijstelling voor de gezinswoning zorgt mijn inziens voor een ongelijke behandeling voor huurders en eigenaars van een appartement/woning. Zo kan de nalatenschap van de eerststervende belastingvrij worden overgedragen aan de langstlevende wanneer de nalatenschap bijvoorbeeld bestaat uit een "gezinswoning" ter waarde van 2 miljoen euro en een gemeenschappelijk vermogen ten bedrage van 100.000 euro.⁵² Dit terwijl bij een minder vermogend koppel met een huurwoning en een bankrekening met 300.000 euro, de langstlevende gehouden is om 9.000 euro erfbelasting te betalen. De nalatenschap is in de eerste hypothese 7 maal groter dan in de tweede hypothese maar dienen in tegenstelling tot het minder vermogend koppel, geen erfbelasting te betalen. In Nederland wordt daarentegen de erfbelasting berekend op basis van de verkrijging uit de nalatenschap die een persoon verkrijgt. Dit zorgt ervoor dat het in Nederland geen verschil uitmaakt of de erflater 2 miljoen euro nalaat die op zijn bankrekening staat of het zijn gezinswoning betreft.

⁴⁸ J. RUYSEVELDT, *Successierechten*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2021, 48.

⁴⁹ H. CASMAN, "Samenwoningsovereenkomsten en overeenkomsten tussen samenwoners" in N. AUDENAERTS, H. CASMAN, A. GHYSENS, S. VAN DEN HOVE D'ERTSENRYCK en W. VERMEULEN, *Notariële actualiteit 2016. Verslagboek van de vormingsdagen van de Studiekring Provinciaal Genootschap der Notarissen van Oost-Vlaanderen*, Brugge, die Keure, 2017, 75-76.

⁵⁰ Art. 1478, laatste lid OBW.

⁵¹ L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenlevingsovereenkomsten*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2021, 178-181.

⁵² Dit valt te verklaren doordat de gezinswoning is vrijgesteld en tevens de eerste 50.000 euro die de langstlevende verkrijgt uit de roerende goederen. De overige 50.000 euro behoren tot het vermogen van de langstlevende doordat het om een gemeenschappelijk vermogen gaat.

Mijn inziens brengt dit een billijker resultaat met zich mee, waardoor een wijziging voor Vlaanderen aan te bevelen is.

17. Ten tweede wordt er een Nederland een partnervrijstelling voorzien die voor dit jaar 680.845 euro bedraagt. Het kan aldus voorkomen dat een welstellend koppel met een gezinswoning van 2 miljoen euro, in Nederland op fiscaal gebied tot een nadeliger resultaat komen dan in Vlaanderen doordat de langstlevende boven deze vrijstelling zal belanden. Echter zal de Nederlandse vrijstelling voor de gemiddelde Vlaming qua erfbelasting een voordeliger resultaat opleveren dan de huidige Vlaamse vrijstellingen. Dit is ook voor Jan en Mieke het geval. Daarenboven zijn de vrijstellen in Vlaanderen slechts voetvrijstellingen waardoor het surplus onmiddellijk in de hogere tariefschaal belandt. Ook hier wordt opnieuw duidelijk dat de Nederlandse successiewet voordeliger is voor het gemiddelde kinderloze koppel. Zij worden hier, in tegenstelling tot Vlaanderen, niet fiscaal ontmoedigd om zijn/haar nalatenschap in volle eigendom na te laten aan de langstlevende partner in geval de nalatenschap minder bedraagt dan 680.845 euro. Ook kan door de hoge partnervrijstelling de langstlevende beter beschermd worden zonder dat dit fiscale gevolgen met zich meebrengt. Zo zou het Vlaamse verblijvingsbeding (infra nr. 28-30) voor Mieke geen hogere erfbelasting in Nederland met zich meebrengen wanneer Jan overlijdt, doordat haar verkrijging *in casu* steeds onder de vrijstelling valt. In Nederland is deze extra bescherming minder van belang doordat de langstlevende als enige zal erven indien de eerstervende geen afstammelingen nalaat. In Vlaanderen daarentegen zouden deze extra bescherming samen met de partnervrijstelling wel tot betere resultaten kunnen leiden. Mijn inziens is het dan ook ten zeerste aan te bevelen dat Vlaanderen, net zoals Nederland, een partnervrijstelling in het leven roept die daarnaast voldoende omvangrijk is. Voor deze invoering zou tevens een draagvlak bestaan in de maatschappij omdat veel koppels het onrechtvaardig achten dat zij erfbelasting moeten betalen op het vermogen dat zij samen hebben opgebouwd, wanneer één van hen overlijdt.⁵³

18. Ten derde beschikt, mijn inziens, de langstlevende partner in Nederland over een betere bescherming wanneer de erflater geen kinderen achterlaat ten opzichte van Vlaanderen. Dit valt te verklaren doordat de langstlevende in dat geval de enige erfgenaam is in tegenstelling tot Vlaanderen waar de langstlevende nog steeds in samenloop kan komen met bloedverwanten van de overledene in opgaande lijn of broers, zusters of de afstammelingen van dezen en in dat geval niet ten alle tijden de nalatenschap in volle eigendom verkrijgt. Echter zal dit slechts problemen opleveren indien de erflater wettelijk samenwonend of gehuwd was met de langstlevende onder het stelsel van scheiding van goederen en de nalatenschap van de eerststervende voornamelijk uit eigen vermogen bestaat, omwille van het feit dat de langstlevende hier enkel het vruchtgebruik op verkrijgt. Daarnaast dient de betere bescherming in Nederland te worden genuanceerd omdat de langstlevende partner in Nederland geen recht heeft op een "legitieme portie" uit de nalatenschap maar uitsluitend beschikt over verzorgingsrechten, die veel abstracter in te vullen zijn dan het reserve voor de langstlevende in Vlaanderen. Het is aldus mogelijk voor de erflater om zijn/haar partner gedeeltelijk testamentair uit te sluiten, mogelijks zelfs onder het reserve in Vlaanderen. Echter lijkt mij de kans dat deze

⁵³ N. GEELHAND DE MERXEM en I.H. GOTZEN, "De begunstiging van de langstlevende echtgenoot en VLABEL", *TEP* 2017, afl. 5, (519) 519.

situatie zich voordoet, eerder klein. Waardoor als de partners niets opstellen, de betere bescherming overeind blijft omdat de langstlevende in dat geval de enige erfgenaam zal zijn.

19. In het algemeen lijkt het mij aan te raden dat de Vlaamse decreetgever de Nederlandse erfbelasting onder de loep neemt en overgaat tot enkele noodzakelijke wijzigingen om de Vlaamse erfbelasting billijker te maken en tevens een groter draagvlak onder de bevolking te creëren.

Afdeling 4. Conclusie

20. Het erfrecht kan zowel in Vlaanderen als in Nederland niet losgemaakt worden van het huwelijksvermogensrecht. Het huwelijksstelsel zal eerst worden ontbonden om daarna de samenstelling van de nalatenschap te kunnen bepalen en na te gaan wie welk deel hiervan erft. Voornamelijk bij een zuivere scheiding van goederen als bij wettelijke samenwoning zijn er in Vlaanderen extra handelingen nodig om de langstlevende voldoende bescherming te bieden. Een huwelijks- of samenlevingscontract, een testament en schenkingen zijn mogelijke instrumenten die hieraan kunnen voldoen. Dit valt te verklaren omdat beide stelsels slechts over twee eigen vermogens beschikken en de langstlevende enkel het vruchtgebruik verkrijgt van het eigen vermogen wanneer deze in samenloop komt met de ouders, broers of zussen van de erflater. Dit zal vooral voor kinderloze koppels vaak niet het gewenste resultaat zijn omdat de langstlevende in dat geval steeds de toestemming nodig heeft van de blote eigenaars (de familieleden van de erflater) om beschikkingshandelingen te kunnen stellen.

Dit probleem speelt niet in Nederland doordat de langstlevende de enige erfgenaam is wanneer de erflater geen afstammelingen nalaat. Daarenboven kan de LLE genieten van een hoge partnervrijstelling, waardoor het ook geen fiscale impact op hem/haar heeft.

21. In het wettelijk stelsel is de LLE in Vlaanderen beter beschermd en zal deze ook minder erfbelasting betalen. Dit komt omdat de LLE de volle eigendom verkrijgt van het gemeenschappelijk vermogen wanneer deze in samenloop komt met anderen (zowel ouders, broers of zussen of verre zijverwanten). Daarnaast zal er enkel erfbelasting worden geheven op de helft van het gemeenschappelijk vermogen, wat de erfbelasting voor de langstlevende behoorlijk zal drukken. Echter kan hun vermogensplanning ook in dit stelsel geoptimaliseerd worden door gebruik te maken van bijvoorbeeld een huwelijkscontract omdat dit, in tegenstelling tot een testament, niet eenzijdig kan worden gewijzigd.⁵⁴ Dit zal de langstlevende dus meer zekerheid bieden. Schenkingen kunnen er dan weer voor zorgen dat het vermogen van de erflater wordt verkleind, wat zal leiden tot een lagere erfbelasting.

Ook al zouden Jan en Mieke in hun specifieke situatie nooit erfbelasting moeten betalen in Nederland, kan het voor grotere vermogens zeker aan te raden zijn om een groot gemeenschappelijk vermogen te voorzien, doordat de helft van dit vermogen aanzien wordt als eigendom van de langstlevende.

⁵⁴ M. DELBOO en J. KUYKS, "De klassieke huwelijksvermogensrechtelijke bedingen bij kinderloze echtparen", *VIP* 2020, afl. 4, (30) 31-32 en 38.

Hoofdstuk 2. Huwelijks- of samenlevingscontract

22. Wanneer echtgenoten over hun vermogensplanning nadenken om de langstlevende zoveel als mogelijk te beschermen, rekening houdend met de fiscale gevolgen, is het huwelijkscontract niet weg te denken. Het huwelijksstelsel en de bepalingen opgenomen in het huwelijkscontract vormen de hoeksteen van vermogensplanning omdat dit zal bepalen wat de omvang van de nalatenschap bedraagt. Het is dan ook fundamenteel om na te gaan of de vermogensplanning tussen Jan en Mieke evenzeer kan geoptimaliseerd worden door een huwelijkscontract. De vraag zal eveneens rijzen bij wettelijk samenwonende partners. Er zal dus tevens worden bekeken of het samenlevingscontract even geschikt is als planningstechniek.

23. BEGRIP – Het huwelijkscontract is een plechtige overeenkomst waarin de (aanstaaende) echtgenoten een regeling treffen over hun vermogensrechtelijke verhouding.⁵⁵ Deze regeling kan zowel betrekking hebben op de periode tijdens het huwelijk als bij ontbinding door echtscheiding of overlijden. Van oudsher kunnen echtgenoten huwelijksvoordelen toekennen aan de langstlevende. Vooral in stelsels waar sprake is van een gemeenschappelijk vermogen bestond hier in België geen discussie over (infra nr. 43). Huwelijksvoordelen zijn voordelen die voortvloeien uit de werking, samenstelling, vereffening en verdeling van een huwelijksvermogensstelsel. Ze worden in de regel verkregen onder bezwarende titel waardoor er geen schenkbelasting moet worden geheven.⁵⁶

In Nederland is, net zoals in België, geen definitie terug te vinden in de wet maar zijn deze ontstaan uit de rechtsleer en rechtspraak. Het Nederlands Burgerlijk wetboek spreekt over huwelijksvoorwaarden maar echter wordt er in de literatuur vaak over huwelijksvoorwaarden gesproken. De meeste schrijvers hanteren een materieel criterium om het begrip te definiëren die in essentie dezelfde is als de definitie van het Belgische huwelijkscontract.⁵⁷ Om de cohesie doorheen deze masterscriptie te behouden, zal er steeds over huwelijkscontract en huwelijksvoordelen worden gesproken wanneer beide rechtsstelsels gelijktijdig worden besproken.

24. BEPERKINGEN KEUZEVRIJHEID – De echtgenoten beschikken over de mogelijkheid om hun huwelijksvereenkomsten naar goeddunken te regelen.⁵⁸ De wetgever heeft enkele bedingen opgenomen in het Oud Burgerlijk Wetboek waarvan wordt geacht dat het huwelijksvoordelen betreffen.⁵⁹ Deze zijn niet limitatief waardoor echtgenoten nog andere clausules kunnen opnemen. De keuzevrijheid van de echtgenoten wordt in België op bepaalde gebieden beperkt en gelijkaardige beperkingen zijn eveneens in Nederland terug te vinden.⁶⁰ Zo mag een beding niet strijdig zijn met

⁵⁵ C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2019, 208.

⁵⁶ Art. 1429bis OBW; H. CASMAN, *Het begrip huwelijksvoordelen*, Antwerpen, Maklu, 1976, 199.

⁵⁷ J. DE BOER, W.D. KOLKMAN en F.R. SALOMONS, *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 1. Personen- en familierecht. Deel II. Huwelijk, geregistreerd partnerschap en ongehuwd samenleven*, Deventer, Wolters Kluwer, 2016, 294; A.R. DE BRUIJN, W.G. HUIJGEN en B.E. REINHARTZ, *Het Nederlandse huwelijksvermogensrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2019, 257; J.G. KLAASSEN, E.A.A. LUIJTEN en W.R. MEIJER, *Huwelijksgoederen- en erfrecht, eerste gedeelte: Huwelijksgoederenrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2005, nr. 384; C.A. KRAAN, *Het huwelijksvermogensrecht*, Den Haag, Boom Juridisch, 2017, 184.

⁵⁸ Art. 1387 OBW.

⁵⁹ Art. 1451-1469 OBW.

⁶⁰ A.R. DE BRUIJN, W.G. HUIJGEN en B.E. REINHARTZ, *Het Nederlandse huwelijksvermogensrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2019, 243-244.

de openbare orde, goede zeden of dwingend recht, moeten de echtgenoten de coherentie van hun huwelijksstelsel in acht nemen en mogen zij eveneens niet afwijken van de regels die hun wederzijdse rechten en plichten bepalen. Een beding dat onverenigbaar is met de wezenlijke kenmerken van het stelsel zal de ongeldigheid van het desbetreffende beding tot gevolg hebben.⁶¹

25. CIVIELRECHTELIJKE GEVOLGEN – Omwille van het feit dat een huwelijksvoordeel in beide rechtstelsels civielrechtelijk wordt gezien als een overeenkomst ten bezwarende titel, zijn de regels voor schenkingen in principe niet van toepassing.⁶² Daarnaast kunnen reservataire erfgenamen het huwelijksvoordeel niet aanvechten. De echtgenoten zorgen er op die manier dus voor dat de langstlevende optimaal wordt beschermd.⁶³ Een huwelijksvoordeel versterkt dus ongetwijfeld de positie van de langstlevende echtgenoot en kan daarenboven niet eenzijdig worden gewijzigd. Omdat de civielrechtelijke gevolgen slechts een beperkte impact hebben op kinderloze partners, zal dit verder buiten beschouwing worden gelaten.

26. PLAFOND HUWELIJKSVOORDELEN – Op het principe dat huwelijksvoordelen ten bezwarende titel zijn en ze aldus niet kunnen worden belast met schenk- of erfbelasting, is in Vlaanderen een uitzondering opgenomen in artikel 2.7.1.0.4 VCF:

"De langstlevende echtgenoot die ingevolge een huwelijksovereenkomst die niet aan de regels voor de schenkingen is onderworpen, meer dan de helft van de gemeenschap toegekend krijgt, wordt voor de heffing van de erfbelasting gelijkgesteld met de langstlevende echtgenoot die, als niet wordt afgeweken van de gelijke verdeling van de gemeenschap, het deel van de andere echtgenoot krachtens een schenking onder de levenden of een uiterste wilsbeschikking geheel of gedeeltelijk verkrijgt."

Deze fictiebepaling bepaalt aldus dat op het surplus dat de LLE boven de helft van het gemeenschappelijk vermogen ontvangt, erfbelasting zal worden geheven. Een gelijkaardige bepaling is terug te vinden in artikel 11, lid 4 SW, waardoor ook bij onze noorderburen het surplus belast zal worden met erfbelasting, ook al gebeurde de verkrijging krachtens het huwelijksvermogensrecht.⁶⁴ Dit beperkt vanzelfsprekend de fiscale voordelen die huwelijksvoordelen met zich mee konden brengen. Voor elk huwelijksbeding zal bijgevolg moeten worden nagegaan welke fiscale gevolgen dit artikel met zich meebrengt.

Afdeling 1. Wettelijk stelsel

27. Zoals reeds werd aangehaald, is het wettelijk stelsel in België een gemeenschap van aanwinsten en in Nederland een beperkte gemeenschap van goederen. Beide bestaan uit drie vermogens: het gemeenschappelijk vermogen en twee eigen vermogens (supra nr. 7). Dit stelsel heeft de wetgever automatisch van toepassing verklaard wanneer de echtgenoten huwen zonder huwelijkscontract. Doordat bij het overlijden van de eerstervende slechts de helft van het gemeenschappelijk vermogen (en het volledige eigen vermogen) in de nalatenschap valt na de

⁶¹ W. PINTENS, C. DECLERCK en K. VANWINCKELEN, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 150-151.

⁶² Er zal dus geen toevoeging aan de fictieve massa en vordering tot inbreng of inkorting mogelijk zijn.

⁶³ H. DECOUTERE, *De algemene antimisbruikbepaling en successieplanning*, Brussel, Intersentia, 2020, 129.

⁶⁴ I.J.F.A. VAN VIJFEIJKEN en N.C.G. GUBBELS, *Cursus Belastingrecht. Studenteneditie 2016-2017. Schenk- en Erfbelasting*, Deventer, Wolters Kluwer, 2016, 56.

vereffening-verdeling van het huwelijksvermogensstelsel,⁶⁵ wordt het wettelijk stelsel vaak als fiscaal voordeliger aangezien dan het stelsel van scheiding van goederen.⁶⁶ Echter bestaat eventueel nog steeds de mogelijkheid om de vermogensplanning in het wettelijk stelsel op fiscaal gebied te optimaliseren door bepaalde clausules in het huwelijkscontract op te nemen. Hieronder zullen verscheidene huwelijksbedingen worden besproken en welke fiscale gevolgen ze met zich meebrengen. Civielrechtelijk is de bedoeling van Jan en Mieke steeds hetzelfde, namelijk elkaar ten volle beschermen indien één van hen overlijdt door, in de mate van het mogelijke, het gehele vermogen in volle eigendom te laten toekomen aan de langstlevende. Ook hieraan kunnen bepaalde huwelijksbedingen aan tegemoet komen.

Onderafdeling 1. Verblijvingsbeding (onder last)

28. BEGRIP – Het verblijvingsbeding is een huwelijksvoordeel dat ervoor zorgt dat het ganse gemeenschappelijk vermogen in volle eigendom toekomt aan de langstlevende echtgeno(o)t(e). De nalatenschap zal in dat geval enkel bestaan uit het eigen vermogen van de eerststervende. Deze clausule is bij het brede publiek ook gekend als 'langst leeft, al heeft'.⁶⁷ In principe heeft het aldus hetzelfde resultaat als het wettelijk erfrecht in België als de langstlevende in samenloop komt met andere personen dan afstammelingen.

Nederland is eveneens gekend met het verblijvingsbeding maar de invulling ervan verschilt in beperkte mate met Vlaanderen. In Nederland wordt het verblijvingsbeding gedefinieerd als een beding waarbij bij het overlijden van een contractant zijn aandeel van de (beperkte) gemeenschap bij de ontbinding daarvan, dan wel zijn aandeel in één of meer specifieke gemeenschappelijke goederen zonder nadere toestemming of handeling overgaat op de overige rechthebbenden of op een of meer van hen.⁶⁸ Het beding houdt dus een voorwaardelijke verdeling in ten behoeve van de langstlevende. Algemeen wordt dit gezien als een opschortende voorwaardelijke verdeling. Voor de verkrijging krachtens een verblijvingsbeding is een levering vereist (artikel 3:186, lid 1 BW en artikel 3:189, lid 2 BW). Een verblijvingsbeding kan al dan niet de verplichting tot vergoeding van de waarde van de verbleven goederen bevatten. Indien er geen of een te lage vergoeding verschuldigd is, dan wordt het verblijvingsbeding beschouwd als een quasilegaat of fictief legaat.⁶⁹ Inkorting is bijgevolg mogelijk maar wordt hier buiten beschouwing gelaten doordat de langstlevende *in casu* de enige erfgenaam zal zijn.

Het voordeel bevindt zich voor kinderloze koppels, zowel in Vlaanderen als Nederland, vooral in het feit dat een huwelijkscontract – waarin een verblijvingsbeding is opgenomen – niet eenzijdig kan worden gewijzigd door bijvoorbeeld het opstellen van een testament. Het biedt de langstlevende meer bescherming.

⁶⁵ Conform artikel 1445 OBW zal de helft van het gemeenschappelijk vermogen toekomen aan de langstlevende echtgenoot en de andere helft komt in de nalatenschap terecht. Ook het eigen vermogen van de erflater zal in de nalatenschap vallen.

⁶⁶ H. DECOUTERE, *De algemene antimisbruikbepaling en successieplanning*, Brussel, Intersentia, 2020, 127.

⁶⁷ A.L. VERBEKE, H. CASMAN, N. NIJBOEK, S. SLAETS en B. VERDICKT, *Vermogensplanning tussen echtgenoten anno 2020*, Morsel, Intersentia, 2020, 46.

⁶⁸ A.R. DE BRUIJN, W.G. HUIJGEN en B.E. REINHARTZ, *Het Nederlandse huwelijksvermogensrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2019, 311.

⁶⁹ Art. 4:126, lid 2, sub a BW; NvW (Nota van Wijziging), *Kamerstukken II 17213*, nr. 4, 14.

29. FISCAALRECHTELIJKE GEVOLGEN – Omdat de langstlevende het volledig gemeenschappelijk vermogen verkrijgt, zonder onderworpen te zijn geweest aan enige schenkbelasting, bestaat er geen twijfel over dat het hierboven besproken artikel 2.7.1.0.4 VCF of de Nederlandse variant artikel 11, lid 4 SW hier toepassing zal vinden. Het surplus boven de helft van het gemeenschappelijk vermogen – *in casu* de overige 50% - die door het verblijvingsbeding eveneens aan de langstlevende toekomt, zal op fiscaal vlak worden gelijkgesteld met een legaat. Op die manier zal de langstlevende erfbelasting verschuldigd zijn volgens de tariefschalen voor personen in rechte lijn en partners. De fiscale gevolgen kunnen het best worden geïllustreerd door de situatieschets uit te werken.

30. CASUS – *Stel dat Jan en Mieke in België gehuwd zijn onder het wettelijk stelsel, een huwelijkscontract hebben opgesteld en hierin een verblijvingsbeding hebben opgenomen ten voordele van de langstlevende. Zowel de roerende (€300.000) als onroerende goederen (gezinswoning ter waarde van €350.000) bevinden zich in het gemeenschappelijk vermogen. Quid indien Jan overlijdt? Ten eerste zal zoals steeds het huwelijksvermogensstel worden vereffend en verdeeld. De nalatenschap van Jan bestaat dus uit 175.000 euro onroerend vermogen (gezinswoning) en 150.000 euro roerend vermogen (gelden). Ten tweede is de gezinswoning vrijgesteld van erfbelasting en tevens de eerste 50.000 euro van de netto-inkomsten van de roerende goederen (supra nr. 4). Door reeds rekening te houden met de vrijstellingen voor de LLE, zal dit leiden tot een erfbelasting van 9.000 euro. Wat in casu bijgevolg exact hetzelfde bedraagt als in het geval er helemaal geen regeling is getroffen (supra nr. 8). Civielrechtelijk zal de langstlevende beter beschermd zijn maar de fiscale gevolgen blijven in casu identiek.*

In het geval dat Jan en Mieke in Nederland waren gehuwd en een verblijvingsbeding hadden opgenomen, zou Mieke 0 euro erfbelasting moeten betalen omdat de partnervrijstelling van 680.645 euro meer bedraagt dan het vermogen dat zij ontvangt (325.000 euro). In Nederland kan een verblijvingsbeding voor Jan en Mieke wel adviseerbaar zijn doordat de langstlevende geen fiscale nadelen ondervindt en daarenboven van een betere bescherming kan genieten.

31. VERBLIJVINGSBEDING ONDER LAST – Omwille van de fiscale gevolgen in Vlaanderen werden auteurs er toe aangezet om andere alternatieven te voorzien. Eén van deze alternatieven betrof het verblijvingsbeding onder last, ook wel de CASMAN-clausule genoemd. Bij een verblijvingsbeding onder last wordt eveneens het ganse gemeenschappelijk vermogen toebedeeld aan de langstlevende, doch onder de verplichting om de helft van de nettowaarde van de gemeenschap uit te betalen aan de nalatenschap van de eerststervende.⁷⁰ De wijze waarop deze schuld dient te worden betaald, het tijdstip en de rentevoet kunnen zelf worden bepaald. Echter heeft dit voor kinderloze partners geen meerwaarde omdat de langstlevende steeds – behoudens andersluidend testament - de volle eigendom van de gemeenschap zal verkrijgen en artikel 2.7.1.0.4 VCF ten volle zal spelen (supra nr. 26).⁷¹

⁷⁰ D. MICHIELS, "Huwelijkscontracten als instrumenten van vermogensplanning", *Not.Fisc.M.* 2005, nr. 9, (267) 278.

⁷¹ J. DU MONGH, "Huwelijksvoordelen en successieplanning" in J. DU MONGH en W. PINTENS, *Themis 40 – Familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2007, 82.

Onderafdeling 2. Sterfhuisclausule

32. BEGRIP – Een bijzondere toepassing van het verblijvingsbeding in Vlaanderen is de sterfhuisclausule. Ook in deze situatie verkrijgt één van de echtgenoten het gehele gemeenschappelijk vermogen. Echter ontbreekt er steeds een overlevingsvoorwaarde. Er wordt in deze situatie specifiek aangeduid welke echtgenoot het gemeenschappelijk vermogen verkrijgt en welke echtgenoot bijgevolg niets ontvangt, ook al is hij/zij de langstlevende echtgenoot.⁷² In de praktijk leidde dit er toe dat een sterfhuisclausule werd opgenomen als er een redelijke zekerheid bestond dat één van hen als eerste zou overlijden, bijvoorbeeld bij een terminale ziekte.

De sterfhuisclausule werd gecreëerd door een leemte in de VCF. Om die reden behoorde de sterfhuisclausule enkel tot de mogelijkheden in Vlaanderen en niet in Nederland.

33. FISCAALRECHTELIJKE GEVOLGEN – Omdat de met naam genoemde echtgeno(o)t(e) alles verkreeg op grond van het huwelijkscontract en niet uit de nalatenschap, kon dit lange tijd gebeuren zonder enige erfbelasting te betalen. De meerderheidsvisie was van mening dat het oude artikel 2.7.1.0.4 VCF geen toepassing kon vinden doordat er geen overlevingsvoorwaarde werd opgenomen.⁷³ De administratie was het hier echter niet mee eens waardoor de bij naam genoemde echtgeno(o)t(e) gedoemd was tot lange procedures met de administratie. Nochtans werd de fiscus steeds teruggedroten door het Hof van Cassatie.⁷⁴ Sinds 1 juli 2015 heeft de Vlaamse decreetgever een einde gemaakt aan deze discussie door de woorden “op voorwaarde van overleving” in artikel 2.7.1.0.4 VCF te schrappen.⁷⁵ Sindsdien verdwijnt deze planningstechniek in extremis dan ook uit het werkveld omdat de (negatieve) fiscale gevolgen identiek zijn met het verblijvingsbeding, waar beide echtgenoten als langstlevende kunnen worden aangeduid.

Onderafdeling 3. Beding van vooruitmaking

34. BEGRIP – Het beding van vooruitmaking wordt omschreven in artikel 1457 OBW door de langstlevende het recht te verlenen om: “*vóór de verdeling, hetzij een bepaalde geldsom, hetzij bepaalde goederen in natura, hetzij een hoeveelheid of een percentage van een bepaalde categorie van goederen vooraf te nemen uit het gemeenschappelijk vermogen.*” Deze voorafname geschiedt zonder aanrekening van dit voordeel op zijn/haar deel in de huwelijksgemeenschap.⁷⁶ Op die manier is het mogelijk voor de langstlevende om meer dan de helft van het gemeenschappelijk vermogen te verkrijgen. Het beding van vooruitmaking kan worden bedongen ten voordele van beide echtgenoten, of slechts in het voordeel van één van hen, onder voorwaarde dat hij/zij het langst leeft.

⁷² H. DECOUTERE, *De algemene antimisbruikbepaling en successieplanning*, Brussel, Intersentia, 2020, 150-151.

⁷³ L. WEYTS, “Een toebedeling van de gemeenschap aan slechts een echtgenoot: is dit een ontsnappingsroute aan artikel 5 W. Succ. met een boobytrap of is het een veilig pad?”, *T.Not.* 2005, nr. 8, (2) 6; A. VAN GEEL, en C. DECLERCK, “Actuele planningstechnieken in vraag gesteld”, *NFM* 2011, nr. 7, (178) 186-187; N. GEELHAND DE MERXEM, “Het sterfhuisbeding. Fiscale aspecten” in R. BARBAIX, N. GEELHAND DE MERXEM en A.L. VERBEKE, *Handboek estate planning. Bijzonder deel 4: Huwelijksvoordelen*, Gent, Lacier, 2010, 136-137.

⁷⁴ Cass. 10 december 2010, F.08.0102.N, www.cass.be; Gent 4 februari 2014, 1404/0152; Cass. 28 april 2016, F.15.0035.N, F.15.0036.N, F.15.0077.N, F.15.0123.N.

⁷⁵ Decr.VI. 3 juli 2015 houdende bepalingen tot begeleiding van de aanpassing van de begroting 2015, *BS* 15 juli 2015.

⁷⁶ H. CASMAN, *Het begrip huwelijksvoordelen*, Antwerpen, Maklu, 1976, 27; R. RUYSSSEVELDT, *Praktijkids Editie 2013-2014: Successieplanning, s.l., s.n.*, 2013, 298.

35. FISCAALRECHTELIJKE GEVOLGEN – De vraag is dan ook of dit huwelijksvoordeel op fiscaal vlak enig voordeel oplevert. Dit dient spijtig genoeg negatief te worden beantwoord. Het volstaat hier om te verwijzen naar de fiscaalrechtelijke gevolgen bij het verblijvingsbeding (supra nr. 29). Dezelfde principes zijn van toepassing op het beding van vooruitmaking. Vanaf het moment dat de langstlevende meer dan de helft van het gemeenschappelijk vermogen verkrijgt, zal dit surplus onderworpen zijn aan erfbelasting.⁷⁷

Onderafdeling 4. Keuzebeding (onder last)

36. BEGRIP – Een keuzebeding is een clause waarbij de langstlevende echtgenoot over de mogelijkheid beschikt om vrij te kiezen welke goederen in zijn/haar kavel dienen te vallen bij ontbinding van het huwelijksstelsel door overlijden van de eerststervende.⁷⁸ Naargelang de keuze van de langstlevende kan dit neerkomen op een verblijvingsbeding, een beding van vooruitmaking, het wettelijk erfrecht of enige andere variatie hierop.

37. FISCAALRECHTELIJKE GEVOLGEN – Omwille van het feit dat een verblijvingsbeding in sommige gevallen fiscaal duur kon uitvallen, wordt het in de praktijk vaak vervangen door een keuzebeding. Bij een keuzebeding beschikt de langstlevende over de mogelijkheid om op moment van het overlijden van de andere echtgenoot een beredeneerde keuze te maken, rekening houdend met zijn/haar noden en de fiscale bepalingen die op dat moment van toepassing zijn.⁷⁹ Voor het prijskaartje dat vasthangt aan de gemaakte keuze kan verwezen worden naar de voorgaande bedingen en het wettelijk erfrecht.

38. KEUZEBEDING ONDER LAST – Het keuzebeding onder last gaat uit van dezelfde principes als het verblijvingsbeding onder last maar zal, afhankelijk van de keuze die de langstlevende maakt, niet noodzakelijk betrekking hebben op het ganse gemeenschappelijk vermogen in volle eigendom. De fiscale gevolgen zijn ook voor deze planningstechniek ingeperkt door het ingrijpen van de Vlaamse decreetgever. Het volstaat aldus om te verwijzen naar het verblijvingsbeding onder last (supra nr. 31).

Onderafdeling 5. Inbreng van een eigen (toekomstig) goed

39. BEGRIP – Buiten de situatie waar Jan en Mieke hun volledige vermogen in de gemeenschap hebben, kan tevens de hypothese worden gemaakt waar één (of beide) echtgenoten exclusieve eigenaar zijn van een onroerend goed - bijvoorbeeld een appartement dat dienst doet als buitenverblijf. In dat geval kan de echtgenoot-eigenaar overwegen om dit eigen goed via het huwelijkscontract in de gemeenschap te brengen.⁸⁰

⁷⁷ H. CASMAN en M. VAN LOOK, *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer Rechtswetenschappen, losbl., IV-3, 154.

⁷⁸ M. DELBOO en J. KUYKS, "De klassieke huwelijksvermogensrechtelijke bedingen bij kinderloze echtparen", *VIP* 2020, afl. 4, (30) 37; E. ALOFS en H. GORET, "De impact van het (gekozen) huwelijksvermogensstelsel op de nalatenschap: twee hoofden onder één kaproen" in A.-P. ANDRÉ-DUMONT en B. FRIN (eds.), *La dernière révolution patrimoniale: conséquences pratiques/ De recente vermogensrevolutie: praktische gevolgen*, Limal, Anthemis, 2021, 109-111.

⁷⁹ R. BARBAIX, *Handboek Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 299.

⁸⁰ Art. 1452 §1 OBW.

40. FISCAALRECHTELIJKE GEVOLGEN – Wanneer de echtgenoot-eigenaar het onroerend goed inbrengt zonder enig ander beding aan te koppelen, zal dit automatisch, zowel in Vlaanderen als in Nederland, al een belastingbesparend effect met zich meebrengen in het geval de inbrengende echtgenoot als eerste overlijdt.⁸¹ Dit valt te verklaren doordat de niet-inbrengende echtgenoot slechts belast zal worden op de helft van de waarde in plaats van de gehele waarde van het onroerend goed. Echter bestaat eveneens de kans dat de niet-inbrengende echtgenoot als eerste overlijdt. Dit zorgt ervoor dat de inbrengende echtgenoot erfbelasting zal moeten betalen op zijn oorspronkelijk eigen goed, wat uiteraard ook niet de gewenste uitkomst is.

41. CASUS – *Jan en Mieke beschikken in hun gemeenschappelijk vermogen nog steeds over een gezinswoning ter waarde van €350.000 en roerende goederen van €300.000. Stel dat Jan ook de exclusieve eigenaar is van een appartement ter waarde van €400.000 en dit in de gemeenschap wenst in te brengen zonder enig ander beding op te nemen in het huwelijkscontract. Wanneer Jan als eerste overlijdt zal Mieke, rekening houdend met de vrijstellingen, €24.000 erfbelasting betalen – waarvan €9.000 voor de roerende goederen en €15.000 voor het appartement. Als Mieke als eerste overlijdt zal Jan evenveel erfbelasting moeten betalen. Hij zal bijgevolg €15.000 erfbelasting betalen voor zijn oorspronkelijk eigen appartement.*

Ook in Nederland zou deze hypothese een belastingbesparend effect met zich mee kunnen brengen wanneer de inbrenger als eerste overlijdt. Indien zij niets doen zal Mieke een vermogen van 725.000 euro ontvangen uit de nalatenschap.⁸² Doordat de vrijstelling 680.645 euro bedraagt, zal zij op 44.355 euro erfbelasting verschuldigd zijn aan een percentage van 10%, wat leidt tot een bedrag van 4.435,5 euro. Wanneer Jan het appartement in de gemeenschap brengt, zal Mieke de helft van het gemeenschappelijk vermogen toebehoren aan Mieke, wat de nalatenschap brengt op 525.000 euro. De nalatenschap is kleiner dan de vrijstelling en aldus zal de verkrijging niet belast worden. Ook indien Mieke als eerste overlijdt maakt dit, in tegenstelling tot Vlaanderen, geen verschil door de hoge partnervrijstelling.

42. ONTBINDENDE VOORWAARDE – Om dit negatieve fiscale gevolg in Vlaanderen te neutraliseren kan in het huwelijkscontract de inbreng gekoppeld worden aan een ontbindende voorwaarde.⁸³ Wanneer een niet-optioneel ontbindende voorwaarde wordt opgenomen in het huwelijkscontract heeft VLABEL verscheidene malen geoordeeld dat in dat geval artikel 2.7.1.0.4 VCF niet van toepassing is.⁸⁴ Bij een niet-optionele voorwaarde gaat het onroerend goed automatisch en retroactief terug naar de inbrengende echtgenoot, die hierover geen keuzerecht heeft. Indien de inbrengende echtgenoot over een keuzerecht beschikt is deze volgens de administratie en een recente rechtspraak verdeelbelasting verschuldigd op deze terugname.⁸⁵ Tegen dit arrest werd een

⁸¹ M. DELBOO en J. KUYKS, "De klassieke huwelijksvermogensrechtelijke bedingen bij kinderloze echtparen", *VIP* 2020, afl. 4, (30) 34.

⁸² Berekening gebeurde als volgt: het gemeenschappelijk vermogen behoort voor de helft aan haar toe: 325.000 euro. De overige helft ontvangt zij uit de nalatenschap samen met de eigen goederen (appartement) van Jan.

⁸³ A. AYDOGAN, "De fiscale mishandeling van de inbreng in de huwgemeenschap onder ontbindende voorwaarde", *TvRF* 2020, afl. 1-2, 2-6.

⁸⁴ Standpunt nr. 15059 d.d. 20 april 2015; Voorafgaande Beslissing nr. 18016 d.d. 16 april 2018; Voorafgaande Beslissing 18034 d.d. 18 september 2018; Voorafgaande Beslissing nr. 19022 d.d. 24 juni 2019.

⁸⁵ Gent 22 oktober 2018, onuitg.; Gent 28 januari 2020, AR/2157, onuitg.

voorziening in Cassatie ingesteld.⁸⁶ Het valt dus af te wachten hoe het Hof van Cassatie hierover zal oordelen.

Afdeling 2. Scheiding van goederen

43. De vraag of de theorie van de huwelijksvoordelen al dan niet mogelijk was in het stelsel van scheiding van goederen was in Vlaanderen jarenlang voer voor discussie in de rechtsleer. De minderheidsvisie was van mening dat huwelijksvoordelen in dit stelsel niet mogelijk waren aangezien er sprake is van een absolute scheiding. Dit stemde volgens hen niet overeen met het toepassingsgebied van de artikelen 1429bis, 1458 en 1464 OBW. Omdat er geen gemeenschappelijk vermogen bestaat in het stelsel van scheiding van goederen, was volgens hen een analoge toepassing uitgesloten.⁸⁷ De meerderheidsvisie was daarentegen van mening dat de huwelijksvoordelen gecentreerd moesten worden rond het begrip aanwinsten. Het begrip aanwinsten staat los van enig gemeenschappelijk vermogen. Het duidt op de bijzondere aard van de goederen waarop het betrekking heeft, waardoor elk beding dat in het huwelijkscontract is opgenomen houdende de verdeling van aanwinsten tussen echtgenoten een huwelijksvoordeel betreft, ongeacht of deze aanwinsten al dan niet deel uitmaken van het gemeenschappelijk vermogen.⁸⁸ Deze visie kreeg steun in de rechtspraak.⁸⁹ Daaropvolgend heeft de wetgever met de invoering van artikel 1469 §1 vierde lid OBW de discussie definitief beslecht door de artikelen 1429bis, 1458, 1464 en 1465 OBW met betrekking tot de huwelijksvoordelen in het gemeenschapsstelsel overeenkomstig van toepassing te verklaren. Echtgenoten gehuwd onder het stelsel van scheiding van goederen kunnen aldus aan dit stelsel alle bedingen toevoegen die met het stelsel verenigbaar zijn, waaronder huwelijksvoordelen.⁹⁰

Ook in Nederland is het mogelijk om in het stelsel van de uitsluiting van elke gemeenschap van goederen bedingen op te nemen die kunnen worden aanzien als voordelen ten aanzien van de langstlevende.

44. In de hierop volgende delen worden dan ook enkele huwelijksvoordelen die van toepassing kunnen zijn op het stelsel van scheiding van goederen onder de loep genomen en nagegaan of deze op fiscaal gebied een meerwaarde kunnen bieden bij de vermogensplanning. Ook hier is op civielrechtelijk vlak de bedoeling van de echtgenoten steeds dezelfde, namelijk elkaar zoveel als mogelijk beschermen, rekening houdend met het stelsel waarin ze zich bevinden.

⁸⁶ A. AYDOGAN, "De fiscale mishandeling van de inbreng in de huwgemeenschap onder ontbindende voorwaarde", *TvRF* 2020, afl. 1-2, 6.

⁸⁷ J. DU MONGH, "Huwelijksvoordelen en successieplanning" in J. DU MONGH en W. PINTENS, *Themis 40 – Familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2007, 77-92; C. DE WULF, "De nieuwe theorie van de huwelijksvoordelen - Recht of wishful thinking?", *T.Not.* 2009, 523-532.

⁸⁸ H. CASMAN, *Het begrip huwelijksvoordelen*, Antwerpen, Maklu, 1976, 266-268; A.L. VERBEKE, "Het alsof-beding in gevaar?", *Not.Fisc.M.* 2003, (199) 202; C. CASTELEIN en M. MUYLLE, "Hoe wassend is het water van een schuldechtscheiding? Het verval van voordelen nader bekeken", *Not.Fisc.M.* 2006, nr. 6, (145) 149-152; M. DELBOO en G. DEKNUDT, "Een harde noot om kraken: over gemengde bepalingen in het IPR en de kwalificatie van een alsof-beding", *TFR* 2005, nr. 279, 378-383.

⁸⁹ Cass. 10 december 2010, F.08.0102.N, www.lex.be; Cass. 5 januari 2017, F.15.0164.F/5, www.cass.be; Antwerpen 5 oktober 2004, *Not.Fisc.M.* 2004, 270, noot A. L. VERBEKE; Antwerpen 24 juni 2008, *TEP* 2008, nr. 4, 356; GwH 23 november 2005, nr. 170/2005, overweging B.2.3.

⁹⁰ Art. 1469, §1, eerste lid OBW.

45. ALGEMEEN – De interne correcties worden als eerste besproken omdat deze de minst verregaande werking hebben. Ze hebben slechts een interne werking. Dat betekent dat ze geen invloed hebben op de rechten van schuldeisers. Alle goederen blijven op naam van de echtgenoot-eigenaar staan. De verrekening heeft enkel verbintenisrechtelijk een gevolg doordat er een vordering ontstaat van de ene echtgenoot op de andere.⁹¹ De interne correctie die het meest wordt toegepast zijn de verrekenbedingen, meer bepaald het finaal verrekenbeding. Dit zal dan ook verder worden uitgelicht.

46. FINAAL VERREKENBEDING: BEGRIP – Het finaal verrekenbeding wordt door BARBAIX en VERBEKE als volgt gedefinieerd: "*Het finaal verrekenbeding is een huwelijksvermogensrechtelijk beding, waarbij echtgenoten voorzien in een verbintenisrechtelijke verrekening op het afgesproken ogenblik met betrekking tot het geheel of een gedeelte van hun niet-gemeenschappelijk vermogen en volgens een overeengekomen verdeelsleutel.*"⁹² Het beding is tevens gekend als het alsof-beding omdat er tussen de echtgenoten zal worden verrekend alsof ze gehuwd waren onder een gemeenschapsstelsel.⁹³

Dezelfde definitie zou getransponeerd kunnen worden naar het Nederlandse rechtssysteem. Ook Nederland is gekend met het alsof-beding of het finaal verrekenbeding, waar op het einde van het huwelijk wordt afgerekend alsof er een gemeenschap van goederen tussen de echtgenoten bestond. Het creëert geen gemeenschap in goederenrechtelijke zin waardoor er bij de afwikkeling geen sprake is van een verdeling in de zin van artikel 3:182 BW, maar een obligatoire verplichting tot verrekening.⁹⁴

47. WERKING – de concrete omvang en invulling van een verrekenbeding wordt in het huwelijkscontract gespecificeerd. Bij elk verrekenbeding in Vlaanderen moeten vier variabelen worden bedongen:

- De verrekenmassa: heeft betrekking op de massa van goederen die als basis zal dienen waarop de verrekening zal gebeuren. De verrekenmassa kan enkel bestaan uit niet-gemeenschappelijk vermogen maar het is irrelevant of dit eigen vermogen al dan niet in onverdeeldheid is tussen de echtgenoten.
- De verrekensleutel: geeft aan hoe groot de vordering van de ene echtgenoot is tegenover de andere. De meest courante finale verrekenbedingen zijn 50/50 of 0/100.⁹⁵
- Verrekentijdstip: duidt aan wanneer de verrekening zal plaatsvinden. In casu finaal, maar kan ook periodiek;

⁹¹ R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 152-153.

⁹² R. BARBAIX en A.L. VERBEKE, "Finaal verrekenbeding: civielrechtelijk en fiscaalrechtelijk performant bevonden!", *Not.Fisc.M.* 2012, nr. 6, 210.

⁹³ A.L. VERBEKE, "Civiel- en fiscaalrechtelijke bedenkingen bij het finaal verrekeningsbeding en het alsof-beding in het huwelijkscontract van scheiding van goederen" in *Liber amicorum Roger Dillemans*, Antwerpen, Kluwer, 1997, 435-463.

⁹⁴ A.R. DE BRUIJN, W.G. HUIJGEN en B.E. REINHARTZ, *Het Nederlandse huwelijksvermogensrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2019, 325.

⁹⁵ N. GEELHAND DE MERXEM, "Het finaal verrekenbeding. Civielrechtelijke aspecten" in R. BARBAIX, N. GEELHAND DE MERXEM en A.L. VERBEKE, *Handboek estate planning. Bijzonder deel 4: Huwelijksvoordelen*, Gent, Lacier, 2010, 210-211.

- Verrekenmodaliteiten: bepalen de modaliteiten van de verrekening.⁹⁶ Deze zijn fiscaal zonder belang en worden verder buiten beschouwing gelaten.

In Nederland werd tot 1 september 2002 het finaal verrekenbeding in het burgerlijk wetboek uitgewerkt (artikel 1:132-145 (oud) BW). Deze regeling werd echter afgeschaft waardoor de echtgenoten het finaal verrekenbeding naar eigen wensen en inzichten kunnen overeenkomen in huwelijkse voorwaarden.⁹⁷ Desalniettemin werden er eveneens op 1 september 2002 nieuwe regels voorzien die van toepassing zijn op huwelijkse voorwaarden die één of meer obligatoire verplichtingen tot verrekening van inkomsten of vermogen inhouden.⁹⁸ Deze bepalingen bevatten geen alomvattende regeling maar slechts aspecten die voor elk periodiek of finaal verrekenbeding van belang zijn.⁹⁹ De meeste van deze bepalingen zijn daarenboven van regelend (aanvullend) recht – tenzij anders bepaald – waardoor ze slechts van toepassing zijn in geval er bij huwelijkse voorwaarden niet uitdrukkelijk of door de aard van de bedingen is afgeweken.¹⁰⁰

48. FISCAALRECHTELIJKE GEVOLGEN – Vroeger was het finaal verrekenbeding in Vlaanderen volledig vrijgesteld van enige erfbelasting omdat artikel 5 W.Succ. op dat moment enkel van toepassing was voor het gemeenschappelijk vermogen en de verkrijging eveneens niet als een legaat kon worden beschouwd.¹⁰¹ Indien de vordering de langstlevende ten goede kwam, kon hij/zij dit als passiefpost van de nalatenschap opnemen en in mindering brengen zodat het belastbaar actief in veel gevallen tot (quasi) nul kon worden herleid.¹⁰² Dit werd zelfs in het voorjaar van 2017 nog bevestigd door het Hof van Cassatie.¹⁰³ Echter heeft de Vlaamse decreetgever hier met het in kerstdecreet van 2017 verandering in gebracht.¹⁰⁴ Vlaanderen aanvaardt sindsdien niet meer dat de verrekeningsschuld als passief van de nalatenschap wordt opgenomen, waardoor de nalatenschap zal worden belast alsof de schuld niet bestond.¹⁰⁵ Aan het Grondwettelijk Hof werd de vraag gesteld of dit niet discriminerend is omdat bij het stelsel van gemeenschap van aanwinsten de huwelijksvoordelen pas belast worden vanaf moment dat de langstlevende meer dan de helft van de gemeenschap verkrijgt, terwijl dat VLABEL dit beding onmiddellijk belast vanaf het moment dat er een schuldvordering is. Het Grondwettelijk Hof heeft dit onderscheid niet discriminerend bevonden.¹⁰⁶ Dit heeft tot gevolg dat het finaal verrekenbeding fiscaal niet meer voordelig is doordat

⁹⁶ R. BARBAIX, *Handboek familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 351-355.

⁹⁷ A.R. DE BRUIJN, W.G. HUIJGEN en B.E. REINHARTZ, *Het Nederlandse huwelijksvermogensrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2019, 326-327; MvT, *Kamerstukken II* 2000/01, 27554, nr. 3, 8-9.

⁹⁸ Art. 1:132, lid 1 BW.

⁹⁹ A.R. DE BRUIJN, W.G. HUIJGEN en B.E. REINHARTZ, *Het Nederlandse huwelijksvermogensrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2019, 327-328.

¹⁰⁰ Art. 1:132, lid 2 BW.

¹⁰¹ D. MICHIELS, "Huwelijkscontracten als instrumenten van vermogensplanning" *Not.Fisc.M.* 2005, nr. 9, (267) 286-287.

¹⁰² T. DELAMEILLIEURE, "Hoe worden huwelijksvoordelen fiscaal behandeld?" in C. DECLERCK en W. PINTENS (eds.), *Patrimonium 2018*, Brugge, die Keure, 2018, 339.

¹⁰³ Cass. 24 maart 2017, *TNot.* 2017, nr. 6, 507-534.

¹⁰⁴ Decr. 8 december 2017 houdende bepalingen tot verdere regeling van de invordering van niet-fiscale schuldvorderingen voor de Vlaamse Gemeenschap en voor het Vlaamse Gewest en de instellingen die eronder ressorteren, diverse fiscale bepalingen, en de overname van de dienst van de belasting op spelen en weddenschappen, de automatische ontspanningstoestellen en de openingsbelasting op slijterijen van gegiste dranken, *BS* 14 december 2017.

¹⁰⁵ E. BEEKEN en T. MELIS, "Vlaamse decreetgever legt het finaal verrekenbeding en het keuzebeding met last fiscaal aan banden: een praktische analyse" in *Fiscaal Praktijkboek 2018-2019. Indirecte belastingen. Fiscale nieuwigheden praktisch bekeken*, Mechelen, Kluwer, 218.

¹⁰⁶ GwH 10 juli 2019, Rechtspraakfiches Familiaal Vermogensrecht 2019, *TEP* 2020, 258-261.

er zelfs bij een gelijke verdeling van het samen opgebouwde vermogen alsnog erfbelasting verschuldigd zal zijn, terwijl dit bij het gemeenschapsstelsel niet het geval is.

49. Mijn inziens is het standpunt van het Grondwettelijk Hof verdedigbaar doordat het finaal verrekenbeding geen huwelijksgemeenschap doet ontstaan maar slechts twee eigen vermogens, in tegenstelling tot het wettelijk stelsel en TIGV (infra nr. 50-52), waardoor een verschil in behandeling berust op een objectief criterium en redelijk verantwoord is. Nochtans wordt er een andere zienswijze gevolgd in Nederland. Daar leidt het alsof-beding waar de te verrekenen som bij helfte wordt verdeeld niet tot heffing van erfbelasting onder artikel 11, lid 4 SW, waardoor het slechts van toepassing is indien *“de langstlevende echtgenoot meer dan de helft toekomt in de te verrekenen som. Slechts in dat geval ontvangt hij immers een groter aandeel in de te verrekenen som dan zijn wettelijk aandeel zou zijn in de bij een wettelijk deelgenootschap te verdelen vermogensvermeerdering.”*¹⁰⁷ Er dient wel te worden benadrukt dat het betrekking moet hebben op een verplicht wederkerig verrekenbeding. In geval het bijvoorbeeld om een verplicht eenzijdig finaal verrekenbeding gaat, zal de volledige verrekeningvordering als fictieve erfrechtelijke verkrijging worden aangezien op basis van artikel 11, lid 3 SW indien de persoon die de schuld erkent - op voorwaarde van overleving - als eerste overlijdt.¹⁰⁸ Dit zorgt er bijgevolg voor dat een verplicht wederkerig finaal verrekenbeding in Nederland fiscaal voordeliger zal zijn dan in Vlaanderen.

Onderafdeling 2. Externe of zakenrechtelijke correcties

50. ALGEMEEN – De externe correcties wijzigen in tegenstelling tot de interne correcties het zakenrechtelijke statuut van de goederen. Dit kan gebeuren door bepaalde goederen in Vlaanderen onder te brengen in een toegevoegd intern gemeenschappelijk vermogen (TIGV) of een beperkte gemeenschap (in Nederland) dat in een huwelijkscontract wordt opgenomen.¹⁰⁹

51. BEGRIP – Het TIGV wordt, zoals het woord zelf al zegt, toegevoegd aan het stelsel van scheiding van goederen, waardoor een onverdeeldheid tot stand wordt gebracht. Deze onverdeeldheid is bijzonder van aard. Tussen de echtgenoten functioneert het volgens de regels van een gemeenschappelijk vermogen, maar extern – tussen derden – geldt het als een gewone onverdeeldheid.¹¹⁰ Dit betekent dat de echtgenoten slechts tot vereffening en verdeling van het TIGV kunnen overgaan door hun stelsel te ontbinden, maar derden-schuldeisers kunnen wel te allen tijde de verdeling ervan vorderen. De samenstelling van het TIGV kan naar wens van de echtgenoten worden samengesteld. Het kan beperkt zijn tot één of meerdere bepaalde goederen of zelfs alle aanwinsten, voor zover ze dat begrip duidelijk omschrijven.¹¹¹

Het Nederlandse recht is niet gekend met een TIGV maar wel met een (nader) beperkte gemeenschap. Deze (nader) beperkte gemeenschap bezit een ruim scala van mogelijkheden. Het

¹⁰⁷ Hoge Raad (NL) 27 juni 1990, ECLI:NL:HR:1990:ZC4328, *BNB* 1990/255, nr. 5.2, noot LAEIJENDECKER.

¹⁰⁸ I.J.F.A. VAN VIJFEIJKEN en N.C.G. GUBBELS, “Hoofdstuk V Fictieve erfrechtelijke verkrijgingen” in A.W. HOFMAN, M.L.M. VAN KEMPEN en A.C. RIJKERS (red.), *Cursus Belastingrecht Archief*, Deventer, Wolters Kluwer, 2021, S&E.5.8.0.C.c.

¹⁰⁹ R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 152-153.

¹¹⁰ E. ALOFS en H. GORET, “De impact van het (gekozen) huwelijksvermogensstelsel op de nalatenschap: twee hoofden onder één kaproen” in A.-P. ANDRÉ-DUMONT en B. FRIN (eds.), *La dernière révolution patrimoniale: conséquences pratiques/ De recente vermogensrevolutie: praktische gevolgen*, Limal, Anthemis, 2021, 116.

¹¹¹ H. CASMAN, R. DEKKERS, E. ALOFS, A.L. VERBEKE, *Relatievermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2019, 261-262.

kan bijvoorbeeld één bepaald goed in het gemeenschappelijk vermogen plaatsen of er net een bepaald goed/ soort goederen uitsluiten.¹¹² De beperkte gemeenschap vertoont een duidelijk verschil met het TIGV. In tegenstelling tot het TIGV is de beperkte gemeenschap een beperking van het wettelijk stelsel in plaats van een correctie op het stelsel van scheiding van goederen. Dit zorgt ervoor dat Jan en Mieke in België niet kunnen bedingen dat de inkomsten uit beroepsactiviteiten automatisch in het TIGV zullen vallen omdat dit ingaat tegen het stelsel van scheiding van goederen.¹¹³ Voor Jan en Mieke gehuwd in Nederland behoort dit wel tot de mogelijkheden.

52. FISCAALRECHTELIJKE GEVOLGEN – Omdat het TIGV of de beperkte gemeenschap tussen de echtgenoten werkt als een gemeenschappelijk vermogen, zijn de fiscaalrechtelijke gevolgen in Vlaanderen en Nederland dan ook gelijk. Van zodra aan de langstlevende meer dan de helft van het TIGV of de beperkte gemeenschap wordt toegekend, zal artikel 2.7.1.0.4 VCF of artikel 11 lid 4 SW toepassing vinden.¹¹⁴ Daarnaast is het in Vlaanderen ook mogelijk om in het huwelijkscontract af te wijken van een gelijke verdeling door bijvoorbeeld een beding van vooruitmaking of een verblijvingsbeding te koppelen aan hun TIGV (supra nr. 28 en 34). Het volstaat om te verwijzen naar de fiscale gevolgen en uitgewerkte casussen van deze eerder besproken bedingen.

Onderafdeling 3. Huwelijksvoordeel met betrekking tot onverdeelde goederen

53. ALGEMEEN – In de nieuwe Huwelijksvermogenswet¹¹⁵ worden de echtgenoten in België expliciet toegelaten om in hun huwelijkscontract bedingen op te nemen 'ter nadere regeling van enige onverdeeldheid of doelvermogen die tussen hen zou bestaan'.¹¹⁶ Deze nadere regelingen met betrekking tot zulke onverdeeldheden kunnen eveneens sinds de hervorming van het huwelijksvermogensrecht als huwelijksvoordelen worden gekwalificeerd. Omdat het finaal verrekeningsbeding in Vlaanderen sinds kort op fiscaal vlak wordt afgestraft, werd in de rechtspraak naar alternatieven gezocht. CASMAN en VERBEKE bedachten de theorie van de huwelijksvoordelen op onverdeelde goederen.¹¹⁷ Zij benoemde dit als "de vierde piste". Het verblijvingsbeding biedt de LLE de meest volwaardige bescherming en wordt om die reden hierna verder besproken. Deze hypothese werd bedacht na de afstraffing van het finaal verrekenbeding in Vlaanderen en is bijgevolg niet gekend in Nederland.

54. VERBLIJVINGSBEDING OP ONVERDEELDE GOEDEREN – Deze vierde piste houdt in essentie in dat bij het stelsel van scheiding van goederen een verblijvingsbeding in het huwelijkscontract wordt opgenomen voor de roerende en/of onroerende goederen die zij op dat moment in

¹¹² A.R. DE BRUIJN, W.G. HUIJGEN en B.E. REINHARTZ, *Het Nederlandse huwelijksvermogensrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2019, 300.

¹¹³ C. CASTELEIN, "Scheiding van goederen met externe correcties", *TEP* 2017, (96) 109.

¹¹⁴ H. CASMAN en A.L. VERBEKE, "Huwelijksvoordelen in een stelsel van scheiding van goederen", *TEP* 2020, nr. 1, (14) 54; H. CASMAN, "Actualia huwelijksvermogensrecht", *Not.Fisc.M.* 2015, nr. 8, (238) 269.

¹¹⁵ Wet van 22 juli 2018 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en diverse andere bepalingen wat het huwelijksvermogensrecht betreft en tot wijziging van de wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse bepalingen ter zake, *BS* 27 juli 2018.

¹¹⁶ Art. 1469, §1, tweede lid OBW.

¹¹⁷ H. CASMAN en A.L. VERBEKE, "De vierde piste. De huwelijksvoordelen met betrekking tot onverdeelde goederen in een scheiding van goederen: een nuttig alternatief voor het verblijvingsbeding in een gemeenschapsstelsel, voor het finaal verrekenbeding in een scheiding van goederen, en voor het beding van aanwas tussen echtgenoten", *Nieuwsbrief Notariaat* 2020, nr. 1, 1-6.

onverdeeldheid hebben of in de toekomst over zullen beschikken.¹¹⁸ Er werden reeds verscheidene voorafgaande beslissingen van de Vlaamse administratie gepubliceerd waar het verblijvingsbeding werd gecombineerd met onverdeelde goederen. Het besluitvormingsorgaan oordeelde dat zowel de inbreng als de toebedeling moet gekwalificeerd worden als een huwelijksvoordeel, zelfs wanneer er sprake is van een ongelijke inleg of levensverwachting.¹¹⁹ Dit in tegenstelling tot het beding van aanwas (infra nr. 60).

55. FISCAALRECHTELIJKE GEVOLGEN – De vraag rijst uiteraard hoe VLABEL dit zal belasten op vlak van erf- en schenkbelasting. Vanuit fiscaal oogpunt blijkt dat het besluitvormingsorgaan van VLABEL steeds een onderscheid maakt tussen:

- 1) een reeds bestaande onverdeeldheid waarin beide echtgenoten dezelfde titel in de onverdeeldheid hebben;
- 2) een nieuw te creëren onverdeeldheid wanneer het goed toebehoort tot het eigen vermogen van één van de echtgenoten en door hem/haar wordt ingebracht in de onverdeeldheid.

Met betrekking tot de eerste soort van onverdeeldheid moet er voor de fiscale behandeling opnieuw een onderscheid worden gemaakt tussen roerende en onroerende goederen. Voor *roerende goederen* zal er volgens het besluitvormingsorgaan geen schenkbelasting, noch erfbelasting verschuldigd zijn. Voor *onroerende goederen* daarentegen zal er een verdelrecht van toepassing zijn bij het overlijden van de eerststervende echtgenoot.¹²⁰ Dit verdelrecht bedraagt 2,5% op de gehele waarde indien de onverdeeldheid ophoudt te bestaan,¹²¹ wat desalniettemin nog steeds lager is dan de laagste tariefschaal voor de schenk- en erfbelasting die 3% bedraagt wanneer het gaat om een ander onroerend goed dan de gezinswoning. Het is belangrijk om aan te stippen dat beide echtgenoten dezelfde titel in onverdeeldheid hebben maar dit in een ongelijke verhouding mag zijn.

Met betrekking tot de tweede soort van onverdeeldheid wordt er een goed dat in exclusieve eigendom toebehoort aan één van de echtgenoten, ingebracht in de onverdeeldheid waaraan een verblijvingsbeding wordt gekoppeld. Ook hier dient er voor de fiscale behandeling een onderscheid te worden gemaakt tussen roerende en onroerende goederen. Voor *roerende goederen* gebeurt de inbreng steeds onbelast. Daarentegen zullen *onroerende goederen* op twee momenten belast worden. Ten eerste zal de inbreng van het onroerend goed ten belope van de helft van de waarde onderworpen zijn aan het verkooprecht, overeenkomstig artikel 2.9.1.0.1 VCF. Het verkooprecht steeg in Vlaanderen recentelijk van 10% naar 12%.¹²² Ten tweede zal men bij de toebedeling opnieuw verkooprecht of verdelrecht verschuldigd zijn, afhankelijk wie eerst overlijdt:

- indien de inbrengende echtgenoot als eerste overlijdt: verkooprecht op het deel dat bijkomend aan LLE toekomt;¹²³

¹¹⁸ M. GIJBELS, "Nieuwe piste voor vermogensplanning tussen echtgenoten: het verblijvingsbeding met betrekking tot onverdeelde goederen" in C. DECLERCK en W. PINTENS (eds.), *Patrimonium 2020*, die Keure, 2020, 219-220.

¹¹⁹ Voorafgaande beslissing nr. 19053; Voorafgaande beslissing nr. 20008.

¹²⁰ Voorafgaande beslissing nr. 19053; Voorafgaande beslissing nr. 20009.

¹²¹ B. MEDAER, "Vlabel en het verdelrecht", in VlaNot by Fednot, *VlaNot Jaarboek 2020*, Mortsel, Intersentia, 2021, 838.

¹²² Art. 2.9.4.1.1 VCF.

¹²³ Art. 2.9.1.0.7 VCF.

- indien de niet-inbrengende echtgenoot als eerste overlijdt: verdeelrecht over de volledige waarde van het onroerend goed.¹²⁴

Uit deze analyse blijkt dat bij uitwerking van het verblijvingsbeding met betrekking tot onverdeelde goederen geen toepassing zal worden gemaakt van enige schenk- of erfbelasting. Dit bij gebrek aan een wettelijke of decretale grondslag. Omwille van het feit dat het verblijvingsbeding op onverdeelde goederen wordt aanzien als een huwelijksvoordeel, zijn de regels in verband met schenkingen niet van toepassing (artikelen 2.7.1.0.3, 3° en 2.7.1.0.5 VCF). Daarenboven kan artikel 2.7.1.0.4 VCF eveneens niet worden toegepast omdat het hier niet gaat om een gemeenschappelijk vermogen maar om een onverdeeldheid.¹²⁵ Wat bijgevolg een groot fiscaal voordeel oplevert ten opzichte van een overbedeling in het gemeenschappelijk vermogen of het TIGV.¹²⁶

56. *CASUS – In het geval dat Jan en Mieke getrouwd zijn onder het stelsel van scheiding van goederen. Zowel hun roerende goederen (€300.000) als hun gezinswoning (€350.000) bezitten zij in een reeds bestaande onverdeeldheid tussen hen beide en hebben een verblijvingsbeding opgenomen in hun huwelijkscontract. Als Jan overlijdt zal Mieke aldus alles wat zij in onverdeeldheid bezitten in volle eigendom verkrijgen. Voor de roerende goederen is zij geen schenk-of erfbelasting verschuldigd. Voor de gezinswoning zal een verdeelrecht van toepassing zijn van 2,5% op de gehele waarde. Wat zal leiden tot een verdeelrecht van 8.750 euro. De gezinswoning is wel vrijgesteld van erfbelasting maar niet van verdelrechten. In verband met de gezinswoning zijn de fiscale voordelen aldus beperkt tot 250 euro in vergelijking met de situatie dat zij helemaal geen regeling treffen en hun goederen in onverdeeldheid aanhouden (supra nr. 8).*

In de hypothese dat een effectenportefeuille ter waarde van €300.000 exclusief toebehoort aan Jan kan hij deze belastingvrij inbrengen in de onverdeeldheid. Ook de toebedeling aan Mieke zal volledig belastingvrij gebeuren wanneer Jan zou komen te overlijden. Dit maakt het verblijvingsbeding met betrekking tot onverdeelde roerende goederen een zeer pertinente manier van vermogensplanning tussen kinderloze echtgenoten.

Wanneer de gezinswoning exclusief toebehoort aan Mieke en door haar wordt ingebracht in de onverdeeldheid zal deze bij de inbreng onderworpen zijn aan verkooprecht (12%) en bij de toebedeling opnieuw aan verkooprecht of aan verdeelrecht (2,5%), afhankelijk van wie eerst overlijdt. Het hoeft geen verdere uitleg dat dit vanuit fiscaal oogpunt niet aan te raden is.

57. "VIERDE PISTE" IN COMBINATIE MET TIGV VOOR GEZINSWONING – Na het succes van de "vierde piste" - voor roerende goederen - werd de vraag gesteld of dit gecombineerd kon worden met een TIGV voor de gezinswoning. Tussen de echtgenoten zou de gezinswoning gekwalificeerd worden als een gemeenschappelijk vermogen waardoor de helft van de gezinswoning in de nalatenschap valt en hierop erfbelasting verschuldigd is.¹²⁷ Echter is voor de gezinswoning een

¹²⁴ Art. 2.10.1.0.1, §1 VCF; art. 2.10.3.0.1, §2, eerste lid VCF; art. 2.10.4.0.1, eerste lid VCF; M. GIJBELS, "Nieuwe piste voor vermogensplanning tussen echtgenoten: het verblijvingsbeding met betrekking tot onverdeelde goederen" in C. DECLERCK en W. PINTENS (eds.), *Patrimonium 2020*, die Keure, 2020, 226-229.

¹²⁵ J. DE GROO, "Voorafgaande beslissing nr. 19053 omtrent verblijvingsbedingen met betrekking tot onverdeelde goederen", *RRNB* 2020, nr. 1, (14) 15-16; N. LABEEUW en E. BEEKEN, "Begunstiging van de langstlevende echtgenoot: het verblijvingsbeding met betrekking tot onverdeelde goederen", *VIP* 2020, nr. 2, (27) 31-32.

¹²⁶ M. DELBOO en J. KUYKS, "'Langst leeft al heeft' in een scheiding van goederen", *SRNB* 2020, nr. 5, 10-11.

¹²⁷ A. BIESMANS, "De "vierde piste" in combinatie met een TIGV [toegevoegd intern gemeenschappelijk vermogen] voor de gezinswoning: fiscaal misbruik?", *RRNB* 2020, nr. 3, (5) 6.

vrijstelling voorzien als deze toekomt aan de langstlevende echtgenoot.¹²⁸ De roerende goederen zouden zich in onverdeeldheid tussen de echtgenoten bevinden.

58. FISCAALRECHTELIJKE GEVOLGEN – De fiscale toelaatbaarheid van deze constructie werd via verscheidene voorafgaande beslissingen beoordeeld. Het beslissingsorgaan van VLABEL was telkens van mening dat er sprake was van fiscaal misbruik in de zin van artikel 3.17.0.0.2 VCF. Volgens hen waren er geen of niet afdoende niet-fiscale motieven voorhanden om anders te besluiten.¹²⁹ Om die reden kunnen de rechtshandelingen niet aan VLABEL worden tegengeworpen en dienen zij er geen rekening mee houden bij de taxatie.¹³⁰ Ook al gaat het hier slechts over voorafgaande beslissingen, toch kan er met de nodige voorzichtigheid geconcludeerd worden dat VLABEL verwacht dat de echtgenoten een bepaalde keuze nemen (bijvoorbeeld TIGV of onverdeeldheid) en de consequenties die hieraan gebonden zijn aanvaarden, zonder een fiscale optimalisatie trachten uit te voeren door een combinatie van beiden.

Onderafdeling 4. Beding van aanwas

59. BEGRIP – Het beding van aanwas wordt in de wetgeving niet gedefinieerd. VLABEL omschreef het beding van aanwas als: *"een overeenkomst tussen twee of meerdere partijen waarbij overeengekomen wordt dat het onverdeelde aandeel van de eerststervende in volle eigendom- of in vruchtgebruik- op een bepaald goed, dat ze samen aankopen of dat zij reeds in onverdeeldheid bezitten, onder opschortende voorwaarde van het overlijden van de eerststervende, van rechtswege zal aanwassen en dus verkregen zal worden door de overlevende deelgenoten."*¹³¹

Het beding van aanwas tussen echtgenoten komt niet voor in Nederland. Echter is er ook minder noodzaak voor zulke planningstechnieken door de reeds herhaaldelijk aangehaalde vrijstelling die tussen echtgenoten geldt.

60. GELDIGHEIDSVEREISTEN – Een beding van aanwas wordt beschouwd als een kanscontract. Om civielrechtelijk te worden aanvaard dient het ten bijzondere titel en ten bezwarende titel te zijn. Dit betekent dat de overeenkomst betrekking moet hebben op bepaalde, specifiek aangeduide, goederen.¹³²

Daarnaast heeft VLABEL eigen fiscale vereisten opgelegd opdat de betrokken goederen opgenomen in het aanwasbeding niet onderworpen zullen zijn aan schenk- of erfbelasting. Het beding van aanwas dient te zijn opgenomen in een notariële akte als het betrekking heeft op onroerende goederen. Daarnaast heeft VLABEL geoordeeld dat het slechts ten bezwarende titel wordt beschouwd wanneer er sprake is van een gelijkheid in kansen. Er moet sprake zijn van een gelijkwaardige levensverwachting van de betrokken partijen en tevens een gelijkwaardige inleg. De overlevingskansen worden niet enkel beoordeeld op basis van de leeftijd en hieraan gekoppelde

¹²⁸ Art. 2.7.4.1.1, §2, derde lid VCF.

¹²⁹ Voorafgaande beslissing nr. 20009 d.d. 11 mei 2020; Voorafgaande beslissing nr. 20033 d.d. 28 september 2020; Voorafgaande beslissing nr. 20037 d.d. 28 september 2020.

¹³⁰ A. BIESMANS, "De "vierde piste" in combinatie met een TIGV [toegevoegd intern gemeenschappelijk vermogen] voor de gezinswoning: fiscaal misbruik?", *RRNB* 2020, nr. 3, (5) 8.

¹³¹ Standpunt VLABEL nr. 17044 dd. 11 oktober 2021.

¹³² T. DE CLERCK, "Het beding van aanwas bekeken door de bril van VLABEL (2018-2020)", *RRNB* 2020, nr. 2, 1-2.

sterftetabellen maar tevens door specifieke factoren die per situatie dienen te worden beoordeeld (bv. ernstige ziekte).¹³³ Sinds 19 september 2018 aanvaard VLABEL het thans niet dat een ongelijkheid in overlevingskansen wordt gecompenseerd door een ongelijke inleg.¹³⁴

61. FISCAALRECHTELIJKE GEVOLGEN – Ook hier dient er, net zoals het verblijvingsbeding op onverdeelde goederen, een onderscheid te worden gemaakt tussen roerende en onroerende goederen. Bij *roerende goederen* is de overgang van het vermogensbestanddeel volledig onbelast, vermits een beding van aanwas onder bezwarende titel wordt gesloten en er geen intentie is om te begiftigen.¹³⁵ *Onroerende goederen* zijn daarentegen onderhevig aan het verkooprecht – volgens het tarief dat van toepassing was op het ogenblik van de akte van aankoop – bij overlijden van de eerstervende.¹³⁶ Wanneer de langstlevende de volle eigendom verkrijgt dient dit verkooprecht geheven te worden op de helft van de waarde van het onroerend goed.¹³⁷ De situatieschets wordt hierna ter verduidelijking uitgewerkt.

62. *CASUS – Met betrekking tot de gezinswoning is een beding van aanwas vanuit fiscaal oogpunt niet interessant omdat zoals reeds herhaaldelijk vermeld, de gezinswoning is vrijgesteld van erfbelasting. Het toepasselijke verkooprecht bij een beding van aanwas, zal bijgevolg steeds tot een duurder resultaat leiden. Echter kan er worden nagegaan of een beding van aanwas voor Jan en Mieke fiscaal interessant is voor de roerende goederen. De roerende goederen ter waarde van €300.000 zijn geïnvesteerd in een effectenportefeuille. Daarnaast is er nog de gezinswoning van Jan en Mieke ter waarde van €350.000. Hun volledige vermogen is in onverdeeldheid tussen hen beide. In dat geval kunnen zij via een overeenkomst aan de effectenportefeuille een beding van aanwas koppelen indien zij een gelijkwaardige levensverwachting en inbreng hebben. Wanneer één van hen overlijdt, zal de langstlevende geen erfbelasting betalen omdat de gezinswoning is vrijgesteld en de roerende goederen bij gebrek aan fiscale grondslag onbelast blijven.*

Afdeling 3. Samenlevingscontract – wettelijke samenwoning

63. De wettelijke samenwoning in Vlaanderen vertoont veel gelijkenissen met de zuivere scheiding van goederen. Elke wettelijke samenwoner heeft, net zoals bij scheiding van goederen, een eigen vermogen en kunnen er tussen hen onverdeeldheden optreden. Daarnaast kan het stelsel ook verzacht worden door clausules op te nemen in een samenwoningsovereenkomst.¹³⁸ Deze

¹³³ A.L. VERBEKE, H. CASMAN, N. NIJBOEK, S. SLAETS en B. VERDICKT, *Vermogensplanning tussen echtgenoten anno 2020*, Mortsel, Intersentia, 2020, 75.

¹³⁴ Standpunt VLABEL nr. 17044 dd. 19 september 2018.

¹³⁵ E. ALOFS en H. GORET, "De impact van het (gekozen) huwelijksvermogensstelsel op de nalatenschap: twee hoofden onder één kaproen" in A.-P. ANDRÉ-DUMONT en B. FRIN (eds.), *La dernière révolution patrimoniale: conséquences pratiques/ De recente vermogensrevolutie: praktische gevolgen*, Limal, Anthemis, 2021, 119.

¹³⁶ In Vlaanderen bedraagt dit in principe 12%. Echter zal *in casu* 3% (vanaf 1 januari 2022) van toepassing zijn doordat het betrekking heeft op hun enige eigen woning (artikel 2.9.4.1.1. en 2.9.4.2.11. VCF); D. MICHIELS, "Actuele ontwikkelingen inzake aanwasbedingen", in VlaNot by Fednot, *VlaNot Jaarboek 2020*, Mortsel, Intersentia, 2021, 277.

¹³⁷ G. DEKNUDT, S. NELIS en L. LAMMENS, "Successieplanning via beding van aanwas: stand van zaken" in L. MAES, H. DE CRIJF en L. DE BROECK (eds.), *Fiscaal Praktijkboek 2018-2019. Indirecte belastingen. Fiscale nieuwigheden praktisch bekeken*, Mechelen, Kluwer, 182-183.

¹³⁸ L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenlevingsovereenkomsten*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2021, 38.

overeenkomst dient notarieel te worden verleden om niet gesanctioneerd te worden met de nietigheid ervan.¹³⁹

Dit is een groot verschil met het geregistreerd partnerschap dat in Nederland wordt gehanteerd, waar het net zeer veel gelijkenissen vertoont met het wettelijk stelsel. Sinds 2018 betreft het wettelijk stelsel een beperkte gemeenschap van goederen. Omwille van deze grote gelijkenis kunnen wettelijk samenwonende partners eveneens clausules met betrekking tot de samenwoning laten opnemen in een notariële akte.

64. INHOUDELIJKE BEPERKINGEN – Als uitgangspunt geldt de contractsvrijheid tussen de samenwonende partners om de samenwoningsovereenkomst op te stellen.¹⁴⁰ Echter werden in artikel 1478, vierde lid OBW inhoudelijke beperkingen opgenomen. De voornaamste in de context van vermogensplanning bij kinderloze koppels zijn de volgende:

- De wettelijke samenwonenden mogen geen regels opnemen die indruisen tegen de regels van openbare orde en goede zeden;
- De wettelijke samenwonenden mogen, in tegenstelling tot gehuwden, geen erfrechtelijke regelingen opnemen;

65. ZELFDE CLAUSULES – Zowel in Nederland als in Vlaanderen kan er naar de eerder besproken bedingen worden verwezen die eveneens kunnen worden opgenomen in de samenlevingsovereenkomst. In Vlaanderen moet er gekeken worden naar de mogelijke bedingen in het stelsel van scheiding van goederen. Zij kunnen aldus geen gemeenschappelijk vermogen toevoegen omdat het indruist tegen hun stelsel. Echter kunnen zij wel, net zoals bij scheiding van goederen een TIGV tot stand brengen, regelingen treffen met betrekking tot hun onverdeeldheden, een finaal verrekenbeding opnemen of via een overeenkomst een beding van aanwas vastleggen. Het volstaat aldus om te verwijzen naar deze bedingen en de fiscale gevolgen ervan omdat deze tevens van toepassing zullen zijn voor wettelijk samenwonenden (supra nr. 45-62).

Doordat er in Nederland net een grote gelijkenis is met het wettelijk stelsel kunnen zij zowel bedingen uit dit stelsel als beperkingen of uitbreidingen hierop opnemen in hun huwelijkse voorwaarden. De wettelijke samenwoners in Nederland worden dan ook op minder manieren beperkt dan in Vlaanderen, ook al zijn ze op fiscaal vlak – door de hoge partnervrijstelling – minder noodzakelijk.

Afdeling 4. Conclusie

66. Nadat alle huwelijksvoordelen in de verschillende stelsels werden besproken en geanalyseerd, wordt duidelijk dat er voor de adviseerbaarheid van deze bedingen vanuit fiscaal oogpunt ten eerste een onderscheid dient te worden gemaakt tussen Vlaanderen en Nederland en dat daaropvolgend moet gekeken worden naar het toepasselijke huwelijksvermogensstelsel/wettelijke samenwoning.

67. Met betrekking tot het wettelijk stelsel in Vlaanderen kan geconcludeerd worden dat bijna alle bedingen vanuit fiscaal oogpunt niet voldoende pertinent zijn om als instrument voor de

¹³⁹ R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 168.

¹⁴⁰ Ibid.

vermogensplanning tussen Jan en Mieke aan te bevelen. Door artikel 2.7.1.0.4 VCF zijn de fiscale voordelen die huwelijksbedingen in het verleden met zich konden meebrengen, drastisch beperkt. Het surplus dat de LLE boven de helft van het gemeenschappelijk vermogen verkrijgt zal steevast belast worden via de erfbelasting. Enkel de inbreng van een eigen (onroerend) goed zal een belasting verlagend effect met zich meebrengen wanneer de inbrengende echtgenoot als eerste overlijdt. Ook voor het geval dat de niet-inbrengende echtgenoot als eerste overlijdt, werd een oplossing gecreëerd door aan de inbreng een ontbindende voorwaarde te koppelen. De beoordeling van deze constructie ligt nu voor het Hof van Cassatie. Op civielrechtelijk gebied zijn eveneens de voordelen beperkt. Ook wanneer de echtgenoten geen regeling treffen zal de LLE het deel van de eerststervende in het gemeenschappelijk vermogen in volle eigendom verkrijgen. Dit kan via testament wel ingeperkt worden. Het huwelijkscontract biedt bijgevolg wel meer zekerheid voor de langstlevende doordat het niet eenzijdig kan worden gewijzigd. Het kinderloze koppel zal uiteindelijk steeds moeten beslissen wat het meeste aansluit bij hun wensen: de fiscale gevolgen van een planningstechniek of de zekerheid dat deze kan geven.

In Nederland zorgen de bedingen in het huwelijkscontract met betrekking tot het wettelijk stelsel tot andere resultaten. Ook daar wordt het surplus dat de LLE boven de helft van het gemeenschappelijk vermogen verkrijgt belast onder artikel 11, lid 4 SW. Echter brengt dit op fiscaal vlak voor Jan en Mieke geen negatieve gevolgen met zich mee. Ook de inbreng van een eigen goed maakt op fiscaal gebied voor Jan en Mieke geen verschil, ongeacht wie als eerste overlijdt. Dit valt steeds te verklaren door de hoge partnervrijstelling die voor Jan en Mieke van toepassing is. Om die reden is het voor Jan en Mieke, gehuwd in Nederland, wel adviseerbaar om bijvoorbeeld een verblijvingsbeding op te nemen doordat de LLE geen reservataire erfgenaam is, zoals in België, en de langstlevende op die manier extra wordt beschermd zonder dat hier enige fiscale consequentie aan vasthangt.

68. In het stelsel van scheiding van goederen en de wettelijke samenwoning kunnen in Vlaanderen twee van de vier bedingen als relevant worden beschouwd. Ten eerste kan het huwelijksvoordeel met betrekking tot onverdeelde goederen in Vlaanderen ten zeerste worden geadviseerd wanneer deze betrekking heeft op roerende goederen. Dit zowel als deze goederen zich al in onverdeelde bevinden als wanneer ze in exclusieve eigendom toebehoren aan één van de partners en in een nog te creëren onverdeelde worden ingebracht. In beide gevallen zal de toebedeling in volle eigendom, bij overlijden van de eerststervende, belastingvrij kunnen verlopen. Ten tweede kan er tevens een beding van aanwas worden opgenomen ingeval er sprake is van een gelijkwaardige levensverwachting en inbreng, de overeenkomst ten bijzondere titel werd gesloten en eventueel notarieel werd verleden wanneer het aanwasbeding betrekking heeft op een onroerend goed. Ook in dit geval zal het fiscaal interessant zijn om een aanwasbeding te sluiten voor specifiek bepaalde roerende goederen om aan elke schenk- of erfbelasting te kunnen ontsnappen. Daarentegen wordt het TIGV op dezelfde wijze belast als het gemeenschappelijk vermogen in het wettelijk stelsel, waardoor het ten opzichte van de andere bedingen op fiscaal gebied niet optimaal is. Daarnaast wordt het finaal verrekenbeding, in Vlaanderen, sinds het kerstdecreet van 2017 zelfs fiscaal afgestraft ten opzichte van het wettelijk stelsel.

In Nederland behoort het finaal verrekenbeding en een (nader) beperkte gemeenschap echter wel tot de mogelijkheden omwille van de hoge partnervrijstelling. De langstlevende zal geen fiscale

nadelen ondervinden aan deze bedingen maar geniet daarentegen wel van extra bescherming. In tegenstelling tot Vlaanderen zijn de "vierde piste" en het beding van aanwas niet gekend in Nederland.

Hoofdstuk 3. Testament

69. De erflater kan afwijken van de regels van het wettelijk erfrecht via een testament.¹⁴¹ Door een testament kan de erflater bepaalde personen als erfgerechtigden aanwijzen maar eveneens wettelijke erfgerechtigden uitsluiten of hun aandeel beperken – rekening houdend met hun eventuele reserve (supra nr. 12 en 15). In een testament kan de testator dus schriftelijk vastleggen wat er met zijn/haar nalatenschap dient te gebeuren als hij/zij overlijdt.¹⁴² Het gaat om een eenzijdige wilsbeschikking die te allen tijde herroepbaar is.¹⁴³ De testator kan onmogelijk verzaken aan zijn herroepingsrecht of het afhankelijk stellen van bepaalde voorwaarden uit angst om op latere leeftijd beïnvloed te worden door derden.¹⁴⁴ Artikel 895 OBW vat het als volgt samen: "*Een testament is een akte waarbij de erflater, voor de tijd dat hij niet meer in leven zal zijn, over het geheel of een deel van zijn goederen beschikt, en die hij kan herroepen*". Artikel 4:42 van het Nederlands Burgerlijk Wetboek bevat in zijn definitie dezelfde cruciale elementen: eenzijdig, herroepelijk, beschikken over zijn goederen en werkt na zijn overlijden.

Hierna zal worden nagegaan op welke wijze een testament eventueel kan dienen als een techniek voor vermogensplanning.

Afdeling 1. Huwelijk

70. WETTELIJK STELSEL – Wanneer de kinderloze echtgenoten gehuwd zijn onder het wettelijk stelsel in Vlaanderen of Nederland en zowel de roerende als onroerende goederen zich in het gemeenschappelijk vermogen bevinden zal de LLE steeds de gehele nalatenschap verkrijgen. In dat geval kan in Vlaanderen fiscaal gezien een optimalisatie gerealiseerd worden door het testament te combineren met huwelijksvoordelen.¹⁴⁵ Dit zal hierna verder worden uitgewerkt voor scheiding van goederen. Echter is hetzelfde resultaat toepasbaar voor het wettelijk stelsel, al zullen in dat geval alle goederen in het gemeenschappelijk vermogen worden ondergebracht.

De vraag naar deze optimalisatie hoeft in Nederland niet te worden gesteld. Hier zal de langstlevende steeds vrij van erfbelasting de volledige nalatenschap verkrijgen door het feit dat de langstlevende partner de enige erfgenaam is indien de erflater geen afstammelingen heeft achtergelaten. Fiscaal gezien is er daarenboven ook geen voordeel mogelijk voor Jan en Mieke omwille van de hoge partnervrijstelling. Onderstaande constructie is aldus enkel relevant in Vlaanderen.

71. SCHEIDING VAN GOEDEREN – In de hypothese dat de echtgenoten gehuwd zijn onder het stelsel van scheiding van goederen, de gezinswoning tot de exclusieve eigendom van één van de echtgenoten behoort en de roerende goederen zich in onverdeeldheid bevinden tussen de echtgenoten, kan het testament een fiscaal voordeel opleveren. Dit zal voornamelijk het geval zijn

¹⁴¹ Voor een uitgebreide bespreking over de testamentsvormen en daaraan verbonden voorwaarden zie: C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2019, 402-414.

¹⁴² A.L. VERBEKE, H. CASMAN, N. NIJBOEK, S. SLAETS en B. VERDICKT, *Vermogensplanning tussen echtgenoten anno 2020*, Mortsel, Intersentia, 2020, 133.

¹⁴³ C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2019, 382.

¹⁴⁴ Cass. 29 maart 1958, RW 1958-59, 1500.

¹⁴⁵ N. GEELHAND, "Optimaliseer de vrijstelling van uw gezinswoning", *De Tijd* 3 april 2014, <https://www.tijd.be/netto/dossier/erfenis/optimaliseer-de-vrijstelling-van-uw-gezinswoning/9485543.html>.

wanneer het testament gecombineerd wordt met een huwelijksvoordeel.¹⁴⁶ Dit zal hierna door middel van de situatieschets verder worden uitgewerkt.

Echter bestaat er eveneens de reële hypothese dat net de gezinswoning in onverdeeldheid toebehoort aan beide echtgenoten en de roerende goederen tot de exclusieve eigendom van één van hen. Doch zal deze hypothese niet fiscaal voordelig zijn doordat ze niet optimaal kunnen gebruikmaken van het voordeel dat de vrijgestelde gezinswoning met zich meebrengt en de langstlevende erfbelasting verschuldigd zal zijn op de volledige 300.000 euro die hij/zij aan roerende goederen verkrijgt. Deze hypothese wordt dan ook verder buiten beschouwing gelaten.

72. COMBINATIE MET HUWELIJKSVOORDELEN CASUS – *De gezinswoning, ter waarde van €350.000 behoort Mieke in exclusieve eigendom toe. De roerende goederen (€300.000) bevinden zich in onverdeeldheid tussen de echtgenoten. Als zij enkel gebruik zouden maken van een testament kan de vrijstelling van de gezinswoning worden gemaximaliseerd door deze in volle eigendom toe te kennen aan Jan. Dit zal enkel een meerwaarde bieden wanneer hij in samenloop komt met ouders en/of broers of zussen van de erflater. Als we stellen dat Jan de langstlevende is zal dit ervoor zorgen dat hij geen erfbelasting moet betalen op de gezinswoning omwille van de vrijstelling (supra nr. 4). Toch is dit hier niet de fiscaal voordeligste mogelijkheid omdat hij nog steeds erfbelasting zal moeten betalen op de helft van de roerende goederen (supra nr. 8 – casus als er niets wordt gedaan). Wanneer in het huwelijkscontract een clause wordt opgenomen waarbij de roerende goederen naar de langstlevende gaan en de gezinswoning aan de nalatenschap wordt toebedeeld en daarenboven de gezinswoning via een testament wordt toegewezen aan Jan, zal dit ervoor zorgen dat Jan geen erfbelasting zal betalen, terwijl hij alle goederen in volle eigendom verkrijgt. Dit komt doordat de roerende goederen de helft van de gemeenschap niet overtreffen. Hierdoor is er geen toepassing van artikel 2.7.1.0.4 VCF. VLABEL lijkt deze optimalisatie te aanvaarden.*¹⁴⁷

Afdeling 2. Wettelijke samenwoning

73. ONDERSCHIED TUSSEN NEDERLAND EN VLAANDEREN - Het wettelijk erfrecht van de langstlevende wettelijk samenwonende partner in Vlaanderen is beperkt tot het vruchtgebruik van de gezinswoning (supra nr. 13). Om die reden kan het een meerwaarde bieden om LLWSP civielrechtelijk extra te beschermen door de erfaanspraken groter te maken dan wat hij/zij via het wettelijk erfrecht zou verkrijgen. Echter is een testament te allen tijde herroepbaar waardoor de extra bescherming slechts van beperkte duur kan zijn. Indien de testator volhardt in zijn gemaakte keuzes is de situatie vergelijkbaar met het stelsel van scheiding van goederen. Ook in dit geval kan de gezinswoning in volle eigendom worden gelegateerd aan de LLE en kan er in een samenlevingscontract ook een beding voor de roerende goederen worden opgenomen. Daarentegen is de LLWSP geen reservataire erfgenaam, waardoor de erflater de LLWSP in theorie ook volledig kan uitsluiten van zijn nalatenschap.

¹⁴⁶ N. GEELHAND DE MERXEM en I.-H. GOTZEN, "De begunstiging van de langstlevende echtgenoot en VLABEL", *TEP* 2017, afl. 5, (519) 542.

¹⁴⁷ P. DE ROUCK, "Optimaliseer de vrijstelling van uw gezinswoning", *De Tijd*, 3 april 2014, <https://www.tijd.be/netto/dossier/erfenis/optimaliseer-de-vrijstelling-van-uw-gezinswoning/9485543.html>.

In Nederland is de LLWSP, net zomin als de langstlevende echtgenoot, geen wettelijke erfgenaam maar zijn er in de wet wel verzorgingsrechten aan de langstlevende toegekend. In theorie kan de erflater de LLWSP dus gedeeltelijk onterven, al lijkt het eerder onwaarschijnlijk dat kinderloze koppels elkaar zouden onterven. De LLWSP zal de gehele nalatenschap in volle eigendom verkrijgen wanneer de erflater geen afstammelingen nalaat. Een testament biedt, net zoals in Vlaanderen, door de herroepbaarheid slechts in beperkte mate extra bescherming voor de langstlevende.

Afdeling 3. Conclusie

74. In een testament kan de erflater zijn wensen opnemen en afwijken van het wettelijk erfrecht. Hierdoor kan de langstlevende in principe extra beschermd worden maar dit dient te worden genuanceerd doordat de testator zijn testament te allen tijde kan herroepen. In het wettelijk stelsel heeft het testament, zowel in Vlaanderen als in Nederland, geen meerwaarde omdat de LLE het gemeenschappelijk vermogen reeds in volle eigendom verkrijgt.

Een testament zal in Vlaanderen in geval van scheiding van goederen (wanneer hij/zij in samenloop komt met ouders en/of broers of zussen van de erflater) en wettelijke samenwoning zowel burgerrechtelijk als fiscaal een voordeel kunnen opleveren voor de langstlevende indien hij/zij de gezinswoning in volle eigendom krijgt toebedeeld. Echter zal het testament op zichzelf niet de meest fiscaal voordelige situatie tot stand brengen omdat de gezinswoning is vrijgesteld van erfbelasting en de langstlevende nog steeds erfbelasting zal moeten betalen op het deel van de roerende goederen die hij/zij verkrijgt. Het gebruik van een testament kan geoptimaliseerd worden door een huwelijksvoordeel op te nemen in het huwelijkscontract, waardoor de langstlevende geen erfbelasting zal moeten betalen.

In Nederland heeft een testament op fiscaal vlak voor Jan en Mieke geen enkele meerwaarde omwille van de hoge partnervrijstelling. Daarnaast is het voordeel op civielrechtelijk vlak verwaarloosbaar doordat een testament te allen tijde kan herroepen worden.

Hoofdstuk 4. Schenkingen

75. Vaak worden schenkingen als een performante manier aanzien om aan vermogensplanning te doen omdat op die manier de nalatenschap en logischerwijze de erfbelasting wordt verkleind. Echter rijst de vraag of deze techniek fiscaalrechtelijk ook aan te raden is voor Jan en Mieke. Deze vraag zal in dit deel worden beantwoord door eerst na te gaan wat een schenking nu exact is, welke schenkingsvormen er bestaan en welke gevolgen hieraan vasthangen.

76. DEFINITIE SCHENKINGEN – artikel 894 OBW definieert een schenking als volgt: “*Een schenking onder de levenden is een akte waarbij de schenker zich dadelijk en onherroepelijk van de geschonken zaak ontdoet, ten voordele van de begiftigde, die ze aanneemt*”. Hoewel de wetgever gewag maakt van een akte, bestaat er in de praktijk geen twijfel over dat een schenking een overeenkomst is.¹⁴⁸ Het gevolg daarvan is dat een aanvaarding van het schenkingsaanbod vereist is om de schenking tot stand te brengen.¹⁴⁹ Daarenboven gebeurt de schenking aldus onder levenden, heeft het de dadelijke overgang van het (eigendoms)recht op de zaak tot gevolg en is in principe onherroepelijk.¹⁵⁰ Op het principe van onherroepelijkheid bestaat één grote uitzondering wanneer de schenking werd gedaan tussen echtgenoten. Artikel 1096 OBW bepaalt dat schenkingen tussen echtgenoten gedaan buiten huwelijkscontract geheel of gedeeltelijk herroepelijk zijn en dit zonder enige voorafgaande motivering of reden. Wat omgekeerd dus eveneens betekent dat schenkingen in het huwelijkscontract onherroepelijk blijven. Er zijn echter twee algemene uitzonderingen die steeds toepassing kunnen vinden: indien de gemaakte afspraken niet worden nageleefd of bij ‘ondankbare’ misdragingen (infra nr. 129).

Ook in Nederland dient er sprake te zijn van een overeenkomst waardoor het schenkingsaanbod eveneens dient te worden aanvaard.¹⁵¹ De verschillende aspecten die bij een schenking aanwezig moeten zijn, zijn terug te vinden in de definitie die het Nederlands BW aanhaalt: “*Schenking is de overeenkomst om niet, die ertoe strekt dat de ene partij, de schenker, ten koste van eigen vermogen de andere partij, de begiftigde, verrijkt*”.¹⁵² Een groot verschil ten opzichte van schenkingen in België is terug te vinden in het principe van onherroepelijkheid, waar het oude adagium ‘eens gegeven blijft gegeven’ sinds 1 januari 2003 in Nederland drastisch aan betekenis heeft ingeboet. De schenker kan in de overeenkomst bedingen dat hij de schenking mag herroepen. Dit kan zowel strikt worden geformuleerd door enkele specifieke redenen op te nemen of ruim als een zuiver potestatieve bevoegdheid.¹⁵³ In het geval zulk beding is opgenomen en de schenker zich hierop beroept zal de begiftigde een teruggaaf van de schenkbelasting vorderen.¹⁵⁴ Doordat een partiële schenking niet mogelijk is, valt het aan te raden om bij wijze van voorbeeld tien schenkingen van 5.000 euro te doen in plaats van één ter waarde van 50.000 euro.

De mogelijkheid tot herroeping kan zowel civielrechtelijk zekerheid bieden voor de schenker - wat als ik het geld op het einde van mijn leven toch nog nodig heb? – als in sommige gevallen zelfs een

¹⁴⁸ R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 371.

¹⁴⁹ Art. 932, eerste lid OBW.

¹⁵⁰ Art. 894 OBW.

¹⁵¹ Art. 7:175, lid 2 BW.

¹⁵² Art. 7:175, lid 1 BW.

¹⁵³ F. SONNEVELDT en A.H.N. STOLLENWERCK, *Estate planning*, Den Haag, Sdu Uitgevers, 2010, 277-278.

¹⁵⁴ Art. 53 SW.

fiscaal voordeel opleveren voor de begiftigde. Dit kan het geval zijn wanneer het geschonken goed sinds de schenking in waarde is gedaald waardoor een te hoge schenkbelasting werd betaald. In dat geval zou de schenker de schenking kunnen herroepen en kan de begiftigde teruggaaf van de schenkbelasting vragen waarna achteraf eventueel opnieuw kan worden geschonken. Dit principe dient te worden genuanceerd in geval er vruchten uit de schenking reeds in het vermogen van de begiftigde bevinden. In dat geval wordt de teruggaaf met dat bedrag vermindert, zonder onder 0 euro te kunnen gaan.¹⁵⁵

77. TARIEVEN – Wanneer in Vlaanderen een schenkingsakte wordt geregistreerd, wat niet altijd verplicht is (infra nr. 87 en 95), zal de begunstigde in principe schenkbelasting verschuldigd zijn. Het toepasselijke percentage is afhankelijk van het soort goed en aan wie werd geschonken. Voor roerende goederen geldt een vast percentage van 3% (voor verkrijging in rechte lijn en tussen partners) of 7% (voor verkrijging door alle andere personen), ongeacht het geschonken bedrag.¹⁵⁶ In artikel 2.8.4.1.1. §1 VCF zijn de progressieve tarieven terug te vinden voor de schenkingen van onroerende goederen voor verkrijging in rechte lijn of tussen partners. Deze bedragen tussen de 3% en maximaal 27%. Als deze percentages worden vergeleken met de tarieven in de erfbelasting (supra nr. 6) kan een schenking aan de partner mogelijk een nuttige vermogenstechniek zijn bij grote bedragen in geld of andersoortige roerende goederen.

Schenking onroerend goed	
Tariefschaal	Percentage
Vanaf 0,01 – 150.000	3
Vanaf 150.000,01 – 250.000	9
Vanaf 250.000,01 – 450.000	18
Vanaf 450.000,01	27

In Nederland daarentegen wordt er geen onderscheid gemaakt tussen roerende of onroerende goederen, maar wel naarmate de waarde van de schenking. Tot 130.424 euro betaalt de partner 10% schenkbelasting op de waarde van de schenking.¹⁵⁷ Boven dit bedrag stijgt dit percentage tot 20%, wat in vergelijking met het vast percentage van 7% voor roerende goederen in Vlaanderen een significante stijging bedraagt. Daarnaast valt op dat de percentages en bijhorende tariefschalen exact gelijk zijn als deze van toepassing bij de erfbelasting en kan de partner enkel genieten van de vrijstelling ten bedrage van 2.274 euro, in plaats van de hoge partnervrijstelling, waardoor de vraag kan worden gesteld of dit een performante techniek van vermogensplanning kan inhouden. Voor Jan en Mieke dient dit negatief te worden beantwoord doordat de langstlevende volledig belastingvrij de gehele nalatenschap in volle eigendom kan verkrijgen door gebruik te maken van de partnervrijstelling.

78. VIER SCHENKINGSVORMEN – Het Belgische recht kent vier schenkingsvormen: de notariële schenking, de handgift, de vermomde schenking en de onrechtstreekse schenking. Het is van belang

¹⁵⁵ F. SONNEVELDT en A.H.N STOLLENWERCK, *Estate planning*, Den Haag, Sdu Uitgevers, 2010, 279.

¹⁵⁶ Art. 2.8.4.1.1 §2 VCF.

¹⁵⁷ Art. 24 SW.

om voor deze vier na te gaan aan welke voorwaarden er dient te worden voldaan, welke fiscale gevolgen elke schenkingsvorm met zich meebrengt en in welke periode van het leven van Mieke en Jan deze vorm een meerwaarde kan bieden.

In Nederland zijn schenkingen tussen echtgenoten slechts mogelijk sinds 1 januari 2003.¹⁵⁸ Desalniettemin zal het slechts in weinig gevallen adviseerbaar zijn doordat de tarieven voor schenken en erfbelasting identiek en progressief zijn. Daarenboven is er bij de erfbelasting een grote partnervrijstelling voorzien, waardoor het in het geval van Jan en Mieke op fiscaal vlak geen meerwaarde zal kunnen bieden. Behoudens de levensverzekeringen, worden om die reden enkel de verschillende schenkingsvormen en fiscale gevolgen in Vlaanderen onder de loep genomen.

Afdeling 1. Notariële schenking

79. VORMVEREISTEN - In het Oud Burgerlijk Wetboek wordt de schenking aangezien als een vormelijk contract. Dit houdt in dat de vormvereisten de geldigheidsvereisten zijn. Kort gezegd dienen notariële schenkingen aan volgende vormvereisten te voldoen: (i) de schenking moet gebeuren bij authentieke akte, (ii) de begiftigde moet de schenking uitdrukkelijk en bij authentieke akte aanvaarden (iii) en de aanvaarding moet aan de schenker betekend worden, (iv) wanneer de schenking bij volmacht wordt aanvaard, dient deze volmacht verplicht notarieel verleden te worden, (v) tenslotte moet aan de schenking van roerende goederen een staat van schatting worden gehecht.¹⁵⁹ De niet-naleving van de vormvereisten wordt gesanctioneerd met nietigheid. Dit is een absolute nietigheid wanneer deze wordt gevorderd tijdens het leven van de schenker en een relatieve nietigheid bij zijn overlijden.¹⁶⁰ Bij een absolute nietigheid kan de akte niet worden bekrachtigd of bevestigd. Echter kan bijvoorbeeld de nietige notariële schenking van roerende goederen wel een geldige handgift uitmaken indien op ogenblik van de uitvoering aan alle voorwaarden van een handgift zijn voldaan (infra nr. 86).¹⁶¹

80. FISCAALRECHTELIJKE GEVOLGEN – De schenkbelasting op grond van artikel 2.8.4.1.1 VCF wordt in Vlaanderen gevestigd naar aanleiding van de registratie van akten of geschriften die tot bewijs strekken van de schenking onder levenden. Notariële schenkingen dienen verplicht geregistreerd te worden, waardoor ze steeds aan schenkbelasting onderworpen zijn.¹⁶² Op die manier hebben de begunstigten wel de gemoedsrust dat wanneer de schenker binnen de drie jaar overlijdt niet alsnog erfbelasting zal moeten betaald worden op de schenking (infra nr. 135). Tot 15 december 2020 bood “de kaasroute” de mogelijkheid om roerende goederen te schenken voor een buitenlandse (vaak Nederlandse) notaris zonder enige schenkbelasting te moeten betalen (infra nr. 130-133). Deze techniek behoort evenwel tot het verleden.¹⁶³ Kan een schenking door een notariële akte fiscaal voordelig zijn voor Mieke en Jan? Er zou kunnen geargumenteed worden dat omdat de schenkingen

¹⁵⁸ I. PRINSSSEN, *Fiscale aspecten van schenkingen*, Deventer, Kluwer, 2005, 27.

¹⁵⁹ Art. 932 – 933 en 948 OBW.

¹⁶⁰ Art. 1340 OBW; Cass. 14 mei 1981, *Pas.* 1981, I, 1066.

¹⁶¹ Cass. 12 september 2014, *JLMB* 2015, 779.

¹⁶² Art. 19, eerste lid, 1° en 2° W.Reg.

¹⁶³ Wet van 3 december 2020 tot wijziging van het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten met het oog op de verplichte registratie van buitenlandse notariële akten (II), *BS* 11 december 2020.

toch herroepbaar zijn, dit een reden kan zijn om bijvoorbeeld wederzijdse schenkingen te doen aan elkaar.

81. CASUS - Als Jan en Mieke in Vlaanderen samen in onverdeeldheid een effectenportefeuille zouden bezitten waar ze hun spaarcenten hebben in belegd. De effectenportefeuille bedraagt dus in totaal 300.000 euro. Als ze willen dat de langstlevende de effectenportefeuille in volle eigendom verkrijgt kunnen ze dit door middel van testament met de reeds besproken nadelen (supra nr. 69) of bijvoorbeeld via wederzijdse schenkingen. Ze schenken in dat geval elk hun helft van de portefeuille aan elkaar en herroepen hun schenking bij overlijden van de eerststervende of nemen in de schenkingsakte een ontbindende voorwaarde van het vooroverlijden van de begunstigde. Vroeger werd getracht om slechts één keer schenkbelasting te betalen op beide schenkingen door te zeggen dat deze afhankelijk zijn van elkaar of de schenkingen in eenzelfde akte op te nemen.¹⁶⁴ Dit zou slechts een schenkbelasting met zich meebrengen van 4.500 euro.

82. INGRIJPEN FISCUS – Intussen heeft de fiscus hier ingegrepen.¹⁶⁵ Dit valt mijn inziens te verantwoorden doordat het fiscaal misbruik uitmaakt. Het deel dat ze elk bezitten in het goed, wordt enkel vervangen door dezelfde rechten van de andere. Er zijn dan ook enkel fiscale motieven die deze ruil kunnen verantwoorden. De notariële schenkingen moeten sindsdien volgens VLABEL in aparte akten worden opgenomen en tevens afzonderlijk worden belast, waardoor er een schenkbelasting verschuldigd zal zijn van 9.000 euro. Jan en Mieke zullen dus precies evenveel belastingen betalen dan in het geval dat ze helemaal niets zouden doen (supra nr. 8). Daarnaast zullen ze de kosten voor het opmaken van de notariële akte uiteraard nog moeten bekostigen. Wederzijdse schenkingen zullen voor Jan en Mieke geen fiscaal voordeel met zich meebrengen en civielrechtelijk zijn ze niet beter beschermd omdat de schenkingen tussen echtgenoten herroepbaar zijn, als zij gedaan werden buiten het huwelijkscontract.

83. SCHENKING IN EXTREMIS – Er kan dus geconcludeerd worden dat een notariële schenking voor Jan en Mieke momenteel nog niet fiscaal voordelig is omdat beide schenkingen belast worden. Stel dat Jan ernstig ziek wordt en terminaal is. Kan Jan op dat moment nog bepaalde schenkingen doen aan Mieke *in extremis*, waardoor wederkerige schenkingen niet meer nodig zijn? Dit is mogelijk. Als Jan dit via een notariële akte wenst te doen volstaat het dat de akte werd verleden voor het overlijden van Jan. Een schenking via notariële akte kan zelfs gebeuren op dezelfde dag als het overlijden, aangezien het uur van de schenking in de akte wordt vermeld.¹⁶⁶ De notaris zal de akte binnen de gebruikelijke termijn van 15 dagen ter registratie aanbieden, waardoor dit zelfs na het overlijden nog kan gebeuren.¹⁶⁷ Als bovenstaande casus erbij wordt genomen zou Jan *in extremis* – in het geval ze elk eigenaar zijn van 50% van de onverdeeldheid - 150.000 euro kunnen schenken aan Mieke en hierop 4.500 euro schenkbelasting betalen in plaats van 9.000 euro als ze niets zouden

¹⁶⁴ Een schenking in eenzelfde akte is slechts mogelijk indien deze is opgenomen in een huwelijkscontract. Dit omwille van het feit dat artikel 1097 OBW een onderlinge en wederkerige schenking tussen echtgenoten verbiedt bij één en dezelfde akte maar dit artikel niet van toepassing is voor een schenking via huwelijkscontract.

¹⁶⁵ Standpunt VLABEL nr. 15137 dd. 12 oktober 2015; Voorafgaande beslissing nr. 17033 dd. 13 november 2017.

¹⁶⁶ H. DECOUTERE, *De algemene antimisbruikbepaling en successieplanning*, Brussel, Intersentia, 2020, 100-103.

¹⁶⁷ E. SPRUYT, "Op je sterfbed via onderhandse akte fiscaalvriendelijk nog snel geld schenken: het kan, maar voorzichtigheid is geboden!", *NFM* 2021, nr. 6-8, (205) 207.

doen. De onverdeeldheid zal ophouden te bestaan doordat Mieke als enige eigenaar is van alle roerende goederen en zal bij zijn overlijden dan ook geen erfbelasting meer betalen.

Afdeling 2. Handgift

84. Het is algemeen geweten dat een schenking in Vlaanderen niet altijd via een notariële akte moet plaatsvinden maar dat er ook kan geschonken worden via een handgift of bankgift (infra nr. 93-96).

85. DEFINITIE – DECLERCK vat een handgift als volgt samen: "*De handgift of schenking van hand tot hand is een schenking van een lichamelijk roerend goed of van een onlichamelijk roerend goed waarbij het recht in de titel is geïncorporeerd, die zich voltrekt door de loutere materiële overdracht animo donandi aan de begiftigde die aanvaardt*".¹⁶⁸

86. VIER VOORWAARDEN – Een handgift dient aan vier voorwaarden te voldoen om geldig te worden geacht:

- Een materiële overdracht door de schenker van de geschonken zaak aan de begiftigde (*traditio*);
- Een *animus donandi* in hoofde van de schenker. De schenking gebeurt uit vrijgevigheid en niet om enige andere reden, zoals bewaargeving of bruikleen;
- De aanvaarding door de begiftigde;
- De *traditio* en aanvaarding gebeuren tijdens het leven van beide partijen.¹⁶⁹

Omwille van het feit dat een handgift een zakelijk contract is, komt het slechts tot stand bij afgifte van de geschonken zaak.¹⁷⁰

87. FISCAALRECHTELIJKE GEVOLGEN – In tegenstelling tot een notariële akte ontsnapt de handgift aan de verplichte registratie en tevens aan de heffing van de schenkbelasting en/of erfbelasting. Dit is vanzelfsprekend op fiscaal vlak het summum. Doch dienen er enkele bedenkingen te worden gemaakt. Ten eerste is een handgift enkel mogelijk met betrekking tot roerende goederen, de schenking van onroerende goederen zal te allen tijde via een notariële schenkingen moeten gebeuren. Ten tweede bestaat er een 'risicotermijn' van drie jaar. Wanneer de handgift niet ter registratie is aangeboden en de schenker binnen drie jaar na de schenking overlijdt, zal deze schenking geacht worden deel uit te maken van zijn/haar nalatenschap.¹⁷¹ Op fiscaal vlak doet VLABEL alsof de schenking nooit heeft plaatsgevonden, waardoor de langstlevende nog steeds erfbelasting zal verschuldigd zijn in plaats van de voordeligere schenkbelasting. Het is om die reden dan ook niet aan te raden om handgiften te doen op het einde van uw leven.

88. HOE BEWIJZEN? – Een handgift bestaat en is perfect rechtsgeldig zonder enig geschrift. Desalniettemin rijst de vraag hoe kan bewezen worden wanneer (op welke datum) een handgift heeft plaatsgevonden en dat het werkelijk om een schenking tussen echtgenoten ging, zodat deze later eventueel kan herroepen worden. Om die reden is het dan ook aan te bevelen om een onderhands

¹⁶⁸ C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2019, 287.

¹⁶⁹ Ibid.

¹⁷⁰ Cass. 2 februari 1961, *Arr.Cass.* 1961, 525.

¹⁷¹ Art. 2.7.1.0.5 VCF.

geschrift (pacte adjoint) op te stellen met daarin een buitengerechtigde bekentenis waarin de overhandiging als gift bevestigd wordt.¹⁷² Het geschrift kan pas worden opgesteld nadat de schenking tot stand is gekomen. Het betreft dus enkel een bevestiging van een reeds gestelde handeling.¹⁷³ Volgende zaken moeten in de pacte adjoint worden vastgesteld: 1) de overhandiging van de zaak aan de begiftigde; 2) de intentie om te schenken en 3) de aanvaarding door de begiftigde. Dit geschrift moet zowel door schenker als begiftigde worden ondertekend.¹⁷⁴

Afdeling 3. Vermomde schenking

89. DEFINITIE – De definitie van de vermomde schenking is afkomstig uit een arrest van het hof van beroep te Bergen en wordt in latere rechtspraak bijna woordelijk overgenomen: *“Een vermomde schenking is een schenking die gedaan wordt onder de mom van een handeling ten bezwarende titel, waarin geveinsd wordt dat een tegenprestatie dient geleverd te worden, maar afgesproken wordt dat zulks in werkelijkheid niet moet gebeuren”*.¹⁷⁵ Het typevoorbeeld is de situatie waar een goed naar de buitenwereld toe wordt verkocht, maar waarbij de afgesproken prijs niet effectief moet worden betaald.

90. DRIE VOORWAARDEN – om als een geldige vermomde schenking te kunnen doorgaan moeten er drie voorwaarden zijn voldaan: 1) de open overeenkomst moet de perfecte schijn hebben van een handeling ten bezwarende titel. De wil om te schenken mag niet uit de overeenkomst blijken; 2) de grond- en vormvereisten van de schijnbare overeenkomst ten bezwarende titel moeten worden nageleefd en 3) enkel de grondvereisten zijn van toepassing op de vermomde schenking, niet de vormvereisten van artikel 931 OBW.¹⁷⁶

91. FISCAALRECHTELIJKE GEVOLGEN – Zoals de handgift is de vermomde schenking niet verplicht registreerbaar en ontsnapt dus evenzeer aan de schenkbelasting. Wanneer evenwel een vermomde schenking ontdekt wordt, brengt dit zware fiscale consequenties met zich mee. Indien de fiscus kan aantonen dat het om een vermomde schenking gaat en er dus sprake is van simulatie (of veinzing) zal elke partij die heeft deelgenomen aan de overtreding gesanctioneerd worden met een belastingverhoging van 100% van de aanvullende rechten inzake de registratiebelasting.¹⁷⁷ Gezien de zware fiscale sancties en de slechts beperkte fiscale voordelen die kunnen bereikt worden wanneer het toch aanvaard zou worden, valt een vermomde schenking tussen echtgenoten ten zeerste af te raden.

¹⁷² J. VAN DER VORST, “Le don manuel peut-il être constaté par acte sous seing-privé?”, *Rev.prat.not.* 1929, 609-612.

¹⁷³ A.L. VERBEKE en B. VERDICKT, *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften*, Mortsel, Intersentia, 2021, 282-283.

¹⁷⁴ Cass. 22 april 2010, *RW* 2011-12, nr. 5, 268, noot B. VERLOOY.

¹⁷⁵ Bergen 15 september 1992, *RNB* 1995, 22; Luik 9 januari 2007, *JLMB* 2007, 742; Antwerpen 3 december 2014, *T.Not.* 2015, afl. 2, 123; Cass. 2 december 2015, *T.Not.* 2016, afl. 4, 239.

¹⁷⁶ V. ALLAERTS en I. SAMOY, “Dit is geen vermomde schenking!” in C. CASTELEIN, A.L. VERBEKE en L. WEYTS, *Notariële clausules: Liber Amicorum professor Johan Verstraete*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 298.

¹⁷⁷ Art. 3.18.0.0.14 VCF.

Afdeling 4. Onrechtstreekse schenking

92. DEFINITIE – een onrechtstreekse schenking kan als volgt worden beschreven: "een onrechtstreekse schenking is een schenking die gebruik maakt van een rechtshandeling die een neutraal en autonoom karakter heeft en waardoor rechten definitief en onherroepelijk worden overgedragen."¹⁷⁸ Er wordt dus geschonken via een akte zonder te laten blijken dat men schenkt.¹⁷⁹ Het verschil met een vermomde schenking ligt erin dat er bij onrechtstreekse schenking geen sprake is van veinzing. De bankgift is de meest voorkomende toepassing van een onrechtstreekse schenking. Daarnaast kan mogelijks ook de levensverzekering fiscaal voordelig zijn om vermogen over te dragen aan de langstlevende. Deze twee mogelijkheden worden verder besproken.

Onderafdeling 1. Bankgift

93. BEGRIP – een bankgift is zoals het woord zelf al laat uitschijnen een overschrijving van rekening naar rekening. Zonder deze discussie verder te beslechten diende de bankgift volgens een minderheidsvisie te worden ondergebracht onder de categorie van de handgift.¹⁸⁰ Thans wordt, volgens de meerderheid van de rechtspraak en rechtsleer, aanvaardt dat de bankgift een onrechtstreekse schenking uitmaakt en geen handgift omdat er geen sprake is van enige materiële overdracht van geld.¹⁸¹

94. VOORWAARDEN – De voornaamste voorwaarde van een bankgift, en waar eveneens de meeste discussie in de rechtsleer en rechtspraak over bestaat, werd opgenomen in de definitie van een onrechtstreekse schenking. Het moet gaan om een rechtshandeling met een neutraal karakter. Uit de handeling mag niet blijken dat er sprake is van een schenking. Jarenlang woedde de discussie of bij de overschrijving een mededeling mocht worden geplaatst met het woord 'gift' of 'schenking'. Het advies in de praktijk luidde om dit niet te doen om het noodzakelijke neutrale karakter van een onrechtstreekse schenking niet te schenden en vatbaar te zijn voor nietigverklaring.¹⁸² Reeds in 2007 oordeelde verschillende hoven van beroep meermaals dat de vermelding op het overschrijvingsformulier het neutrale karakter van de schenking niet aantast en als zodanig niet de nietigheid met zich meebrengt.¹⁸³ Er dient wel op gewezen te worden dat er tot op heden geen cassatiearrest beschikbaar is dat deze arresten van de hoven van beroep bevestigt of afwijst.¹⁸⁴ Dit heeft er in de literatuur toe geleid dat nog steeds wordt geadviseerd om deze mededeling niet op te nemen bij de overschrijving.¹⁸⁵

¹⁷⁸ H. CASMAN, "Schenken en successierechten", *Not.Fisc.M.* 1994, afl. 7, (1) 4.

¹⁷⁹ Bergen 22 november 2005, *JLMB* 2007, 732, noot SACE; W. PINTENS, C. DECLERCK, J. DU MONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 666.

¹⁸⁰ C. DE WULF, *Notarieel familierecht en familiaal vermogensrecht. Het opstellen van notariële akten*, Mechelen, Kluwer, 2011, 411-413.

¹⁸¹ C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2019, 290.

¹⁸² N. RAEMDONCK, "Een greep uit recente rechtspraak inzake hand- en bankgiften (2011-2018).", *T.Not.* 2018, nr. 10, (783) 789.

¹⁸³ Antwerpen 3 oktober 2007, *NJW* 2009, 259; Gent 27 oktober 2016, *T.Not.* 2018, nr. 10, 790; Gent 14 februari 2019, *TEP* 2019, 325; Gent 23 januari 2020, *TEP* 2020, 212.

¹⁸⁴ D. DE GROOT, L. GASTMANS en J. RAYMAEKERS, "Het opnemen van een mededeling als 'gift' of 'schenking' in de overschrijving die een bankgift vormt; opnieuw een uitspraak in graad van beroep" (noot onder Gent 14 februari 2019), *VIP* 2019, 48-51.

¹⁸⁵ C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2019, 299; N. RAEMDONCK, "Een greep uit recente rechtspraak inzake hand- en bankgiften (2011-2018).", *T.Not.* 2018, nr. 10, (783) 790; C. DE WULF, *Notarieel familierecht en familiaal vermogensrecht. Het opstellen van notariële akten*,

95. FISCAALRECHTELIJKE GEVOLGEN – De bankgift kan tot op heden, net zoals de handgift, voor roerende goederen nog steeds belastingvrij gebeuren omdat het niet verplicht registreerbaar is.¹⁸⁶ Om die reden is de bankgift een performante techniek voor vermogensplanning. De bankgift en handgift staan daarnaast expliciet vermeld op de “witte lijst” in de Vlaamse Omzendbrief nr. 2015/1 van 16 februari 2015.¹⁸⁷ Echter dienen dezelfde twee bedenkingen te worden gemaakt als bij de handgift, met name de driejarige risicotermijn en de niet-toepasbaarheid ervan voor onroerende goederen (supra nr. 135).

96. HOE BEWIJZEN – De bewijsproblemen die kunnen spelen bij een handgift, zijn slechts in mindere mate van toepassing bij een bankgift. Wanneer een overschrijving van een geldsom is gebeurd van rekening naar rekening meer dan drie jaar voor het overlijden, zal de fiscale administratie nooit kunnen aantonen dat deze schenking binnen de drie jaar voor overlijden heeft plaatsgevonden.¹⁸⁸ Echter kan er door het advies om niet het woord ‘gift’ of ‘schenking’ op te nemen in het overschrijvingsformulier, nog steeds discussie bestaan over de vraag of het überhaupt om een schenking ging en niet om bijvoorbeeld een lening. Om die reden is het mijn inziens aan te raden om een pacte adjoint op te stellen na de verrichting om een eventuele discussie voorafgaandelijk te beslechten (supra nr. 88).

Onderafdeling 2. Levensverzekering (beding ten behoeve van derden)

97. BEGRIP – De levensverzekering is het typevoorbeeld van bedingen ten behoeve van derden. Deze worden eveneens als onrechtstreekse schenkingen beschouwd.¹⁸⁹ In een levensverzekeringscontract verplicht de verzekeringnemer zich tegenover de verzekeraar tot het betalen van premies, in ruil waarvoor de verzekeraar aan een derde-begunstigde een som zal uitkeren wanneer hij/zij overlijdt.¹⁹⁰

98. FISCAALRECHTELIJKE GEVOLGEN – Het is niet vereist om de levensverzekering uitgebreid te bespreken omdat deze, volgens de fictiebepaling in artikel 2.7.1.0.6 §1 VCF, steeds ten volle onderworpen zal zijn aan erfbelasting wanneer de levensverzekering wordt uitgekeerd. Enkel wanneer de premies betaald werden met het gemeenschappelijk vermogen, zal slechts de helft van het uitgekeerde bedrag worden belast. Dat de financiering met gemeenschapsgelden gebeurde wordt vermoed volgens artikel 1405, §1, 8° OBW. Voor kinderloze koppels is het dus een weinig performante manier om aan vermogensplanning te doen.

In Nederland zijn de levensverzekeringen in principe niet aan erf- of schenkbelasting onderworpen doordat de uitkering niet wordt verkregen uit de nalatenschap, maar op grond van een in de

Mechelen, Kluwer, 2011, 413; B. WAÛTERS, “Voorwerp/Geld en gedematerialiseerde effecten” in A.L. VERBEKE en B. VERDICKT (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften*, 2021, Mortsel, Intersentia, 309.

¹⁸⁶ Art. 19, eerste lid, 1° en 2° W.Reg.

¹⁸⁷ E. SPRUYT, N. GEELHAND DE MERXEM en H. PELGROMS, *De registratie- en erfbelasting in de Vlaamse Codex Fiscaliteit*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2016, 478.

¹⁸⁸ A. AYDOGAN, *Handboek Vlaamse erfbelasting*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 30-31.

¹⁸⁹ R. BARBAIX en N. CARETTE, “Verzekeringen in het familiaal vermogensrecht” in *Themis 78 – Familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2012-2013, (1) 1.

¹⁹⁰ Art. 160 W.Verz.; B. WAÛTERS, “Derdenbeding/levensverzekering” in A.L. VERBEKE en B. VERDICKT (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften*, 2021, Mortsel, Intersentia, 318; P. COLLE, *Handboek bijzonder gereglementeerde verzekeringcontracten (zevende editie) - gebonden editie*, Mortsel, Intersentia, 2019, 297.

overeenkomst opgenomen derdenbeding.¹⁹¹ Echter is er eveneens een fictiebepaling opgenomen in artikel 13 SW, waardoor de verkrijgingen alsnog onderworpen zijn aan erfbelasting, voor zover daarvoor iets aan het vermogen van de erflater is onttrokken. Voor 2010 werd de langstlevende (in het geval hij/zij de begunstigde was) belast over de gehele uitkering vanaf het moment dat er voor de verkrijging iets aan het vermogen van de erflater was onttrokken, ook al ging het slechts om een symbolische euro. Sinds 2010 is hetzelfde principe als in Vlaanderen van toepassing waardoor de langstlevende slechts belast wordt op de helft van het uitgekeerde bedrag, voor zover de erflater gehuwd was met een huwgemeenschap.¹⁹² Op fiscaal vlak is de levensverzekering, net zoals in Vlaanderen, voor kinderloze koppels dus een weinig performante manier om aan vermogensplanning te doen.

Afdeling 5. Conclusie

99. Zoals reeds werd aangehaald in het begin van dit hoofdstuk worden schenkingen vaak als een te adviseren techniek beschouwd om aan vermogensplanning te doen. In de situatie van Jan en Mieke kunnen, vanuit fiscaal oogpunt, enkel de handgift en bankgift enige soelaas bieden in Vlaanderen. In geval de schenker drie jaar na zijn schenking nog steeds in leven is, zal de schenking plaatsvinden zonder heffing van enige schenk- of erfbelasting. Omdat Jan en Mieke respectievelijk 31 en 30 jaar oud zijn, mag er met de nodige voorzichtigheid van uitgegaan worden dat de driejarige risicotermijn geen probleem voor hen zou mogen vormen. Daarnaast kunnen schenkingen tussen echtgenoten steeds herroepen worden. Het is bijgevolg vooral van belang om de uitgevoerde handgift of bankgift te bewijzen via bijvoorbeeld een pacte adjoint.

Een notariële schenking zal daarentegen steeds schenkbelasting met zich meebrengen omdat deze schenkingen verplicht registreerbaar zijn en om die reden niet aan te raden voor Mieke en Jan. Daarenboven werd het eventuele voordeel in Vlaanderen dat een notariële akte met zich mee kon brengen door wederzijdse schenkingen tussen de echtgenoten in eenzelfde akte op te nemen door de fiscus aan banden gelegd, waardoor het geen fiscaal voordeel meer oplevert voor Jan en Mieke. Enkel in de situatie dat Jan of Mieke terminaal wordt verklaard, biedt een notariële schenking *in extremis* mogelijkheden. In dat geval zal de langstlevende 3.750 euro minder belasting betalen dan wanneer ze niets zouden doen.

In Nederland zijn schenkingen tussen Jan en Mieke daarentegen niet adviseerbaar omwille van de aanzienlijke partnervrijstelling en doordat de schenk- en erfbelasting in Nederland identiek en progressief zijn.

¹⁹¹ I.J.F.A. VAN VIJFEIJKEN en N.C.G. GUBBELS, *Cursus Belastingrecht. Studenteneditie 2016-2017. Schenk- en Erfbelasting*, Deventer, Wolters Kluwer, 2016, 115-116.

¹⁹² A.R. AUTAR, W. BURGERHART en F. SONNEVELDT (eds.), *Compendium Estate Planning*, Den Haag, SDU, 2021, 1.5.8.

Deel 2. Mogelijkheden ten aanzien van andere personen dan elkaar en gevolgen op vlak van erf- of schenkbelasting in Vlaanderen en Nederland

100. Kinderloze echtgenoten of wettelijk samenwonende partners vinden het in eerste instantie van groot belang om de andere zoveel als mogelijk te beschermen wanneer hij/zij als eerste zou komen te overlijden. Daarnaast bestaat eveneens de hypothese dat zij wensen dat een bepaald deel, al dan niet tijdens het leven van de langstlevende, naar één of meerdere bepaalde personen gaat. *In casu* heeft Jan nog twee nichtjes, Sofie en Emma, waar hij een goede band mee heeft. Om die reden wenst hij dan ook aan elk van hen 25.000 euro te geven tijdens of na zijn leven. Zoals ik geregeld in de praktijk mocht ondervinden, behoudt ook Jan liefst zo lang mogelijk zijn goederen in volle eigendom onder zich maar is bereid om eventueel, een deel, vroeger over te dragen als de zware fiscale gevolgen van andere opties dit noodzakelijk achten. Hij vraagt zich aldus af wat de mogelijkheden en de bijhorende fiscale gevolgen zijn voor zijn specifieke situatie.

Om de vraag van Jan te kunnen beantwoorden dient er eerst te worden nagegaan of Sofie en Emma enig recht kunnen laten gelden op de nalatenschap van Jan en welke tarieven uit de erfbelasting voor hen van toepassing zullen zijn. Vervolgens kunnen in het testament enkele specifieke bedingen worden opgenomen die bijvoorbeeld de erfbelasting voor Sofie en Emma kunnen doen verlagen of die Jan de mogelijkheid geven om na het overlijden van de langstlevende, het overschot van zijn nalatenschap in zijn familie te houden. Ten slotte zal de mogelijkheid tot schenken en het fiscale gevolg hiervan worden besproken. Tevens zullen enkele recente wijzigingen in Vlaanderen worden behandeld, die duidelijk zullen maken dat het voor kinderloze koppels in Vlaanderen de laatste jaren niet eenvoudiger is op geworden om (een deel) van hun vermogen op een fiscaal "voordelige" manier over te dragen aan verre familieleden of vrienden.

Hoofdstuk 1. Wettelijk erfrecht

101. GEEN WETTELIJK ERFRECHT – Het wettelijk erfrecht kan kort worden behandeld. Wanneer op het moment dat de eerstervende overlijdt er naast een "vreemde", zoals een vriend of verre verwant, ook nog een echtgenoot, wettelijk samenwonende partner, broers of zussen of ouders in leven zijn, zal deze "vreemde" *ab intestato* niets ontvangen uit de nalatenschap. Dit is zowel in Vlaanderen als in Nederland het geval. Dit valt te verklaren doordat het wettelijk erfrecht bestaat uit verschillende stappen die dienen te worden gevolgd. De eerste stap is om na te gaan of er zich erfgenamen bevinden in een bepaalde orde. De orde is een groep erfgenamen die steunen op de aard van bloedverwantschap met de erflater. Als er zich personen bevinden in een bepaalde orde, sluiten zij andere erfgenamen uit een lagere orde uit.¹⁹³ *In casu* zullen Emma en Sofie zich in Vlaanderen na de plaatsvervulling van hun ouder (broer/zus van de erflater) in de tweede orde bevinden, waardoor eventuele broers of zussen of ouders hen zullen uitsluiten. Daarnaast zal de LLE in Vlaanderen het hele gemeenschappelijke vermogen in volle eigendom en het eigen vermogen in vruchtgebruik verkrijgen wanneer zij in samenloop komt met broers of zussen of in dit geval hun

¹⁹³ J. RUYSEVELDT, *Successierechten*, Mechelen, Kluwer, 2021, 32-42.

afstammelingen.¹⁹⁴ De erfrechtelijke aanspraken van de LLWSP in Vlaanderen zijn beperkt en onafhankelijk met wie zij in samenloop komt (supra nr. 13).

In Nederland zit het wettelijk erfrecht iets anders in elkaar maar het resultaat is relatief gelijklopend. In beginsel zullen zij niets ontvangen uit de nalatenschap. Ten eerste gaat Nederland met betrekking tot de langstlevende, die zowel de LLE als de LLWSP kan zijn, nog een stap verder doordat hij/zij de enige erfgenaam zal zijn indien de erflater geen afstammelingen nalaat. Daarnaast zijn neven en nichten van de erflater, net zoals in Vlaanderen, niet specifiek opgenomen in één van de vier mogelijke ordes om via het wettelijk erfrecht aanspraak te kunnen maken op de nalatenschap van de erflater. Zij kunnen slechts optreden via plaatsvervulling van hun ouders (broer/zus van de erflater).¹⁹⁵

Echter is de kans in beide stelsels eerder klein dat er geen enkele andere persoon meer in leven is uit de andere ordes of de langstlevende. Als Jan wenst dat Sofie en Emma elk 25.000 euro uit zijn vermogen/nalatenschap verkrijgen, zal hij best bijkomende handelingen stellen.

¹⁹⁴ Art. 745*bis*, §1 OBW.

¹⁹⁵ S. PERRICK, *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 4. Erfrecht en schenking*, Deventer, Wolters Kluwer, 2021, 55-60.

Hoofdstuk 2. Testament

102. Eén van de bijkomende handelingen die Jan kan stellen om ervoor te zorgen dat Sofie en Emma elk 25.000 euro verkrijgen, is door het opstellen van een testament waarbij Jan het gewenste bedrag legateert aan Sofie en Emma bij zijn overlijden. Om na te gaan of een testament zowel op burgerrechtelijk vlak een oplossing kan bieden als welke gevolgen dit met zich meebrengt op fiscaal gebied zal er in de eerste plaats gekeken worden naar de algemene regeling. Wat gebeurt er als Jan zijn nichten gewoon opneemt in zijn testament en hen in totaal 50.000 euro nalaat? Hoeveel zal de erfbelasting voor Sofie en Emma bedragen? Daarnaast zullen ook andere bedingen onder de loep worden genomen die in een testament kunnen worden opgenomen om na te gaan of deze mogelijkheden hetzelfde civielrechtelijk resultaat bieden en eventueel de erfbelasting kunnen drukken.

Afdeling 1. Algemeen

103. Zoals reeds eerder werd aangehaald kan de erflater afwijken van de regels van het wettelijk erfrecht door een testament op te stellen. *In casu* zou Jan Sofie en Emma kunnen aanwijzen als erfgeëchtigden ter waarde van 50.000 euro. Zij zullen op hun beurt erfbelasting moeten betalen op deze verkrijging.

104. RESERVE LLE OF LLWSP – Alvorens een testament wordt opgesteld is het van groot belang om in het oog te houden of er reservataire erfgenamen zijn. In het geval dat de erflater overlijdt, zal de LLE in Vlaanderen minstens een aanspraak in vruchtgebruik hebben. Dit kan ofwel het vruchtgebruik op de helft van de fictieve massa zijn of het vruchtgebruik op de gezinswoning en de daarin aanwezige huisraad. Als het gaat om de LLWSP, kan hij/zij hierop geen aanspraak maken omdat de LLWSP geen reservataire erfgenaam is (supra nr. 12 en 15). Wanneer de erflater geen rekening houdt met een eventuele reservataire erfgenaam kan hij/zij de inkorting vragen op de schenkingen of legaten die zijn/haar deel aantasten (supra nr. 12).

In Nederland is het minder duidelijk waar de LLE of LLWSP net recht op heeft. In het Nederlands Burgerlijk Wetboek is voor hen geen "legitieme portie" voorzien zoals voor de afstammelingen van de erflater het geval is. Zij kennen de langstlevende verzorgingsrechten toe die prevaleren boven de aanspraken van legitimarissen. Wel is duidelijk dat ook hier de langstlevende minstens een recht op vruchtgebruik kan vestigen op de woning en de bijhorende inboedel (supra nr. 12).

105. TARIEVEN – Een tweede element waar de erflater en vooral de erfgeëchtigden rekening mee dienen te houden is de erfbelasting. De tarieven van de categorie "vreemden" liggen beduidend hoger dan deze van toepassing voor de rechte lijn en tussen partners. Daarenboven wordt de erfbelasting in Vlaanderen berekend op het totaal van de nettoverkrifgingen van alle erfopvolgers in deze categorie en wordt er geen onderscheid gemaakt tussen onroerend en roerend vermogen.¹⁹⁶ Op die manier komt deze categorie al zeer snel in een hogere schijf terecht. Elke erfgenaam betaalt een

¹⁹⁶ Artikel 2.7.4.1.1, §3 VCF

deel van de globaal berekende erfenisrechten in verhouding tot de ontvangen nettoverkrijging.¹⁹⁷ Volgende tariefschijven zijn van toepassing voor de categorie "vreemden".

Schijf in euro	Percentage
Vanaf 0,01 tot en met 35.000	25
Vanaf 35.000,01 tot en met 75.000	45
Vanaf 75.000,01	55

In Nederland wordt er eveneens geen onderscheid gemaakt tussen het roerend en onroerend vermogen. Het grote verschil met Vlaanderen ligt erin dat in Nederland de erfbelasting niet wordt berekend op het totaal van de nettoverkrijgingen van alle erfopvolgers maar voor elke erfgerechtigde afzonderlijk. Daarenboven zijn de toepasselijke percentages vooral voor de hoogste tariefschalen beduidend lager dan in Vlaanderen, waardoor de erfbelasting in Nederland (zeker voor hoge erfenissen) lager zal uitvallen. Onderstaande tariefschalen zijn van toepassing voor deze categorie.

Schijf in euro	Percentage
Vanaf 0,01 tot en met 130.424	30
Vanaf 130.425	40

106. VERMINDERING/VRIJSTELLING – In bepaalde omstandigheden kunnen de erfgenamen mogelijks aanspraak maken op verminderingen, zonder al deze verminderingen uitgebreid te bespreken is er één vermindering waar Sofie en Emma zonder enige twijfel gebruik van kunnen maken, namelijk het belastingkrediet voor zogenaamde bescheiden verkrijgingen.¹⁹⁸ De belastingsvermindering is terug te vinden in artikel 2.7.5.0.1, vierde lid VCF en is sinds 1 september 2018 tevens van toepassing voor kleine verkrijgingen tussen verdere verwanten of niet-verwante personen.¹⁹⁹

De erfbelasting verschuldigd op de som van de netto-verkrijgingen door verdere verwante of niet-verwante personen, wordt verminderd met een bedrag gelijk aan hetzij:

- 2.000 euro, vermenigvuldigd met (nettoverkrijging/20.000 euro), wanneer de nettoverkrijging kleiner is dan of gelijk is aan 18.750 euro;
- 2.500 euro, vermenigvuldigd met $[1 - (\text{nettoverkrijging} / 75.000 \text{ euro})]$, wanneer de nettoverkrijging groter is dan 18.750 euro en niet meer bedraagt dan 75.000 euro.²⁰⁰

In Nederland is er daarentegen geen specifieke situatie vereist alvorens Sofie en Emma aanspraak kunnen maken op een vrijstelling. In artikel 32 SW zijn er voor verscheidene categorieën personen vrijstellingen op de erfbelasting voorzien. Voor Sofie en Emma is er onder artikel 32, lid 1, 4°, e SW een algemene vrijstelling voorzien ter waarde van 2.274 euro die van toepassing is op alle verkrijgers die niet onder één van de andere groepen kunnen worden ondergebracht. Deze vrijstellingen gelden

¹⁹⁷ J. RUYSEVELDT, *Successierechten*, Mechelen, Kluwer, 2021, 189.

¹⁹⁸ Voor een uitgebreide bespreking van alle belastingverminderingen zie: R. DEBLAUWE, *Inleiding tot de Vlaamse Erfbelasting*, KnopsPublishing, Herentals, 2021, 555-589.

¹⁹⁹ Decr. 6 juli 2018 tot modernisering van de erf- en schenkbelasting, aangepast aan het nieuwe erfrecht, BS 20 juli 2018.

²⁰⁰ Art. 2.7.5.0.1, §1, derde en vierde lid VCF.

voor elke persoon afzonderlijk en zijn jaarlijks onderworpen aan inflatie. De reële fiscale gevolgen worden hierna verder uitgewerkt.

107. CASUS – In het geval dat Jan in Vlaanderen via zijn testament 50.000 euro nalaat aan Sofie en Emma wanneer hij overlijdt, zal dit in principe worden toegekend behalve wanneer de reserve van de LLE of LLWSP is geschonden en zij de inkorting vraagt. Dit zal in casu zeker niet het geval zijn. Sofie en Emma zullen op deze verkrijging erfbelasting verschuldigd zijn. Deze wordt als volgt berekend: $(35.000 \times 25\%) + (15.000 \times 45\%) = 15.500$ euro. Echter zal volgens artikel 2.7.5.0.1, §1, vierde lid VCF een belastingvermindering van toepassing zijn omwille van hun bescheiden verkrijging. Deze vermindering dient volgens het derde lid als volgt te worden berekend: $2.500 \times (1 - (50.000/75.000)) = 833,33$ euro. Wat neerkomt op een erfbelasting van in totaal 14.666,67 euro.

Indien zich dezelfde situatie zou voordoen in Nederland, zullen zij elk op hun persoonlijke verkrijging kunnen genieten van de vrijstelling (2.274 euro) en zal op het surplus erfbelasting verschuldigd zijn. De berekening gebeurt als volgt: $25.000 - 2.274 = 22.726 \times 30\% = 6.817,8$ euro per persoon. De totale erfbelasting bedraagt aldus 13.635,6 euro. De langstlevende mag ook in Nederland niet uit het oog worden verloren. Doordat aan de langstlevende geen legitieme portie maar slechts verzorgingsrechten (supra nr. 12) zijn toegekend, is het moeilijk te beoordelen of deze begunstiging een probleem zou vormen. De rechter zal, dit in het geval er discussie ontstaat, moeten beoordelen.

Afdeling 2. Duolegaat

108. Nu duidelijk werd dat de erfbelasting voor Sofie en Emma erg hoog zal oplopen, kan er worden nagegaan of er andere bedingen in het testament kunnen worden opgenomen die uiteindelijk hetzelfde resultaat met zich meebrengen maar eventueel de erfbelasting kunnen drukken. Een mogelijkheid die in Vlaanderen veel in de praktijk gebruikt werd voor alleenstaanden en kinderloze partners was het duolegaat.²⁰¹

109. BEGRIP – Het duolegaat vond zijn grondslag in artikel 2.7.1.0.10, eerste lid VCF. Het is een combinatie van twee legaten: één legaat aan – hoogstwaarschijnlijk – een verre zijverwant of derden en één legaat aan een “goed doel”. Een goed doel is in dit geval elke instelling die valt onder artikel 2.7.4.1.1 VCF.²⁰² In het duolegaat wordt een last opgelegd voor het goed doel om met haar legaat de erfbelasting van zichzelf en van de verre zijverwant of derden te betalen. Doordat het goede doel de erfbelasting voor alle erfgenamen zal voldoen, zal dit er soms toe leiden dat de “vreemden” netto hetzelfde of zelfs meer overhouden uit het legaat dan wanneer zij wel zelf de erfbelasting hadden betaald.²⁰³ Deze ingewikkelde theoretische constructie is begrijpelijker via een voorbeeld.

110. VOORBEELD – Stel dat Jan twee nichtjes heeft die hij elk 250.000 euro wilt schenken. Zonder het duolegaat betalen zij 260.500 euro aan erfbelasting en ontvangen elk 119.750 euro.²⁰⁴ Jan zou in zijn testament kunnen opnemen dat zij elk 150.000 euro ontvangen en de overige 200.000 euro

²⁰¹ J. RUYSEVELDT, *Successierechten*, Mechelen, Kluwer, 2021, 113.

²⁰² B. VERDICKT en E. DE MEIRSMAN, “Duolegaat” in A.L. VERBEKE en B. VERDICKT (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften*, Mortsel, Intersentia, 2021, 1037.

²⁰³ R. DEBLAUWE, *Inleiding tot de Vlaamse Erfbelasting*, KnopsPublishing, Herentals, 2021, 224; S. PLINGERS, “Duolegaat”, in A.L. VERBEKE, F. BUYSENS en H. DERYCKE (eds.), *Handboek estate planning. Algemeen deel 5: Vermogensplanning met effect na overlijden: Erfrecht en testament*, Gent, Lacier, 2014, 335.

²⁰⁴ Berekening gebeurde als volgt: $(35.000 \times 25\%) + (40.000 \times 45\%) + (425.000 \times 55\%) = 260.500$ euro.

legateert aan een vzw. Hieraan koppelt hij een last voor de vzw om de erfbelasting verschuldigd op het legaat van zijn nichtjes te voldoen, naast die van zichzelf uiteraard. Dit zal leiden tot een erfbelasting voor de vzw ten bedrage van 167.500 euro.²⁰⁵ De nichtjes ontvangen elk netto 30.250 euro meer dan wanneer er geen duolegaat werd bedongen en tevens wordt een goed doel gesteund voor een bedrag van 32.500 euro.

111. "AFGESCHAFT" – Het duolegaat was al een hele tijd een doorn in het oog van de Vlaamse regering maar ook professor VERBEKE toonde zich een sterke voorstander van de afschaffing van het duolegaat en was van mening dat het fiscaal misbruik uitmaakte.²⁰⁶ Sinds het Vlaams decreet van 19 maart 2021 is deze planningstechniek verleden tijd. Door het nieuwe artikel 2.7.3.2.15 VCF werd het fiscale element uit het duolegaat gehaald. Het duolegaat werd bijgevolg niet afgeschaft, enkel zal het geen fiscaal voordeel meer opleveren. Indien de testator het duolegaat behoudt in zijn testament zal het legaat aan het goede doel dermate uitgehold worden, waardoor het goede doel genoodzaakt zal zijn het legaat te verwerpen.²⁰⁷ Omdat er een grote bezorgdheid was dat goede doelen veel inkomsten gingen verliezen door deze wijziging werd het tarief voor legaten aan goede doelen die onder artikel 2.7.4.2.1 VCF vallen, vastgelegd op 0%. Het doel van de Vlaamse decreetgever was om het zuiver altruïstisch karakter van de legaten aan goede doelen te herstellen.²⁰⁸ Het decreet is van toepassing voor nalatenschappen opengevallen vanaf 1 juli 2021, waardoor eerder opgestelde testamenten mogelijks moeten herzien worden.

112. De vraag rijst of de zienswijze van professor Verbeke dient te worden bijgetreden. Maakte het duolegaat werkelijk fiscaal misbruik uit? Mijn inziens kan enerzijds dit standpunt zeker worden bijgetreden doordat, zoals hij zelf aanhaalt, het goede doel vaak louter wordt gebruikt voor puur fiscale optimalisering voor de familieleden. Anderzijds kan de vraag eveneens worden gesteld of het wel moreel verantwoord is dat er steeds meer en meer mogelijkheden tot vermogensplanning worden ingeperkt die voornamelijk kinderloze koppels - die aldus hun vermogen niet kunnen nalaten aan hun afstammelingen - duur komen te staan. Elke vermogensplanningstechniek heeft ergens de intentie om de schenk- of erfbelasting te verlagen. Het valt naar mijn mening zeker te argumenteren dat er eveneens mensen zijn die het duolegaat niet puur om fiscale redenen hanteren maar ook heel bewust het goede doel wensen te begunstigen. Dat de filantropie in Vlaanderen niet volkomen verdwenen is valt ook af te leiden uit de jaarlijkse stijging van de effectieve bruto bedragen die

²⁰⁵ Berekening gebeurde als volgt: voor de nichtjes: $(35.000 \times 25\%) + (40.000 \times 45\%) + (225.000 \times 55\%) = 150.500$ euro. Dit wordt opgeteld bij de erfbelasting die de vzw omwille van zijn eigen legaat dient te betalen: $8,5\% \times 200.000 = 17.000$ euro.

²⁰⁶ R. DEKKERS, H. CASMAN, A.L. VERBEKE en E. ALOFS, *Erfrecht en giften: De nieuwe Erfwetten 2017 en 2018*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 279; A.L. VERBEKE, "Afschaffing duolegaat is een goede zaak", *De Tijd*, 18 oktober 2019, <https://www.tijd.be/opinie/algemeen/afschaffing-duolegaat-is-een-goede-zaak/10172850.html>.

²⁰⁷ J. DECUYPER, "Vlaanderen verlaagt de tarieven voor de non-profitlegaten en voor de non-profit-schenkeningen, voert een vriendenerfenis in en voert het duolegaat af", *SRNB* 2021, nr. 4, 1-6.

²⁰⁸ COMMISSIE VOOR ALGEMEEN BELEID, FINANCIËN, BEGROTING EN JUSTITIE, *Beleidsnota Financiën en Begroting 2019-2024*, 8 november 2019, nr. 140/1, www.vlaamsparlement.be/parlementaire-documenten/parlementaire-initiatieven/1342769, 11; COMMISSIE VOOR ALGEMEEN BELEID, FINANCIËN, BEGROTING EN JUSTITIE, *Verslag over het ontwerp van decreet houdende de uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 2020 en over de beleidsnota's ICT en Facilitair Management 2019-2024, Algemeen Regeringsbeleid 2019-2024, Justitie en Handhaving 2019-2024 en Financiën en Begroting 2019-2024*, 10 december 2019, nr. 15/8, www.vlaamsparlement.be/parlementaire-documenten/parlementaire-initiatieven/1349085, 15; X, *Regeerakkoord van de Vlaamse Regering 2019-2024*, Brussel, Vlaamse Regering, 2019, <https://www.vlaanderen.be/publicaties/regeerakkoord-van-de-vlaamse-regering-2019-2024>, 207.

werden nagelaten aan goede doelen.²⁰⁹ Mijn inziens is het in ieder geval niet correct om het, zoals E. SPRUYT het verwoordt, als "parasitair gedrag" te omschrijven maar was een modulering wel vereist in geval van doorgesloten vormen van fiscale optimalisatie. In de praktijk zal dit echter steeds het geval zijn doordat het duolegaat enkel door het goede doel zal worden aanvaard als er zeer grote sommen worden nagelaten (vgl X en X → voorbeeldcasus + onze casus). Het omschrijven als fiscaal misbruik is mijn inziens te verregaand maar het weghalen van het fiscale element was noodzakelijk samen met de tariefverlaging naar 0% voor verkrijgingen aan goede doelen.

Nederland was tot 2006 eveneens gekend met het "goede doel testament" waar hetzelfde resultaat als in Vlaanderen werd beoogd. Echter heeft Nederland reeds in 2006 het fiscaal voordelige element hiervan onttrokken door de afschaffing van artikel 5, lid 6 SW.²¹⁰ Uiteraard bestaat er nog steeds de mogelijkheid om te schenken of via het erfrecht na te laten aan een zogenaamde sociaal belang behartigende instelling (SBBI), waarbij terzelfdertijd eveneens het toepasselijke percentage voor de erf- en schenkbelasting werd verlaagd van 8% naar 0%.²¹¹

113. *CASUS – Afgezien van het feit dat het duolegaat in Vlaanderen of goede doel testament in Nederland geen fiscale voordelen meer oplevert en bijgevolg voor Jan niet meer adviseerbaar is, rijst de vraag of het überhaupt enige meerwaarde voor hen kon bieden. Deze vraag dient negatief te worden beantwoord doordat het goede doel meer erfbelasting zou moeten betalen dan dat ze zou ontvangen – in het geval Sofie en Emma netto minstens evenveel wensen te verkrijgen dan wanneer het duolegaat niet was opgenomen – waardoor het goede doel zonder enige twijfel het leegaat zou verwerpen en Sofie en Emma helemaal niets zouden verkrijgen uit de nalatenschap van Jan.*²¹²

Afdeling 3. Vriendenerfenis

114. BEGRIP – Ter compensatie van de "afschaffing" van het duolegaat, wat vooral kinderloze erflaters financieel raakt, werd de vriendenerfenis in het leven geroepen. Deze nieuwe gunstregeling werd in het Vlaams decreet van 19 maart 2021 ingevoerd in artikel 2.7.5.0.6 VCF.²¹³ Door de vriendenerfenis kan een erflater (in theorie) tot 15.000 euro nalaten aan één of meer verre

²⁰⁹ Vraag nr. 230 van 12 april 2018 inzake erf- en schenkbelasting aan goede doelen (2) door K. SCHRYVERS, <http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1397810>; Vraag nr. 14 van 18 oktober 2019 door M. VANDEREYDE inzake duolegaten voor goede doelen – afschaffing, <https://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1499062>; Vraag nr. 152 van 17 januari 2020 door G. D'HAESELEER inzake legaten – goede doelen, overheden en andere, <https://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1531669>; Vraag nr. 266 van 13 maart 2020 door K. SCHRYVERS inzake erf- en schenkbelasting – goede doelen, <https://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1547727>; Vraag nr. 505 van 5 mei 2021 door K. SCHRYVERS inzake erf- en schenkbelasting – goede doelen, <https://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1715273>.

²¹⁰ F. SCHOLS, "Pakken oude (goede doel) testamenten anders uit? Vrij van recht schenken en legaten", *EstateTip Review* 2005, afl. 50, 1-4; P. BAARD, "Samenloop tussen verkrijgingen vrij en niet vrij van recht", *EstatePlanner* 2007, afl. 4, 3; X, "Het 'Johan Cruijff Testament' 0% is pas echt 'vrij van recht'", *EstateTip Review* 2005, afl. 44, 1-3.

²¹¹ Art. 32, lid 1, 8° en 9° SW.

²¹² In het geval Sofie en Emma samen nog steeds 34.500 euro zouden verkrijgen en de vzw aldus 15.500 euro met de last om de erfbelasting van Sofie eveneens te dragen zal de vzw in Vlaanderen een erfbelasting verschuldigd zijn ter waarde van 16.817,5 euro, wat 1.317,5 euro meer bedraagt dan dat zij zouden ontvangen. De vzw zal dan ook geen andere keuze hebben dan de nalatenschap de verwerpen, waardoor Emma en Sofie niets zouden ontvangen. In Nederland is hetzelfde principe van toepassing, enkel was het tarief voor goede doelen 8% in plaats van 8,5% maar de conclusie blijft identiek.

²¹³ Decr. 19 maart 2021 tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlagingen voor non-profitlegaten en non-profitschenken en de invoering van een vriendenerfenis, *BS* 7 april 2021, 31.587.

familieleden of goede vrienden en dit onder het meest gunstige fiscaal tarief, zijnde 3%. Dit brengt met zich mee dat de vermindering maximaal 3.300 euro kan bedragen.

In Nederland werd mijn inziens eveneens een "vriendenerfenis" ingevoerd onder de noemer van een specifieke vrijstelling voor alle andere personen dan kinderen. Voor hen wordt een vrijstelling van de erfbelasting voorzien ter waarde van 2.274 euro. Deze vrijstelling is in tegenstelling tot de vriendenerfenis van toepassing ongeacht het bedrag of het aantal gerechtigden. Zij kunnen elk afzonderlijk aanspraak maken op de gehele vrijstelling.

115. VOORWAARDEN – Om van deze vermindering in Vlaanderen te kunnen genieten, dienen er drie voorwaarden te zijn vervuld. Ten eerste kan de vermindering enkel worden toegepast voor personen die niet onder de categorie rechte lijn of partners vallen. Ten tweede is het van belang dat de erflater in zijn testament op ondubbelzinnige wijze heeft aangeduid wie aanspraak mag maken op de vermindering. Het is mogelijk om verschillende personen aan te duiden die van de vermindering gebruik mogen maken. Deze zal in principe *pro rata* worden verdeeld onder deze verkrijgers. De erflater kan echter na het (aangepast) standpunt van VLABEL, bepalen dat de ene verkrijger verhoudingsgewijs recht heeft op een groter deel van de vermindering dan de andere, de *pro-rata*regeling dient bijgevolg niet behouden te blijven.²¹⁴ Ten slotte dient de vermindering aangevraagd te worden in de aangifte van nalatenschap.²¹⁵

116. Persoonlijk zie ik geen enkele reden waarom de erflater specifiek in zijn testament dient aan te duiden wie van de vermindering mag gebruik maken. In het initiële ontwerpdecreet voorzag de decreetgever zelfs in de verplichting om dit via een authentiek testament te doen, waardoor de beperkte fiscale voordelen die uit het gunstregime kon worden geput, gedeeltelijk teniet werden gedaan door de verplichte kosten verbonden aan de opmaak van een authentieke akte. De Raad van State vond de ongelijke behandeling niet voldoende beargumenteerd. De verplichting van een authentiek testament werd gelukkig dan ook geschrapt. Echter vereist de verplichte vermelding nog steeds goed geïnformeerde burgers die niet enkel moeten bekijken wat ze aan wie wensen te legateren maar tevens niet mogen vergeten de belastingdruk voor (enkele van) zijn legatarissen te verlagen na zijn overlijden. Ik stel me dan ook zeer de vraag in welke mate dit met de realiteit overeenstemt.

117. NIETS IS WAT HET LIJKT – De vriendenerfenis werkt aan de hand van een belastingvermindering en heeft dus niet rechtstreeks invloed op het toepasselijk tarief. Dit brengt met zich mee dat niet alles is wat het lijkt en verre familieleden of goede vrienden in sommige gevallen toch meer moet betalen dan 3% over de vriendschijf. HEYLEN en STIEVENARD vatten de algemene vuistregel compact samen: "*indien een nalatenschap toekomt aan minstens twee personen belast aan het tarief tussen anderen (waardoor de geglobaliseerde berekening speelt) en het aandeel van de beste vriend(en) in de eerste schijf belast aan 25%, kleiner is dan 15.000 EUR, dan valt een*

²¹⁴ Standpunt VLABEL nr. 21041 d.d. 07 juni 2021; J. DECUYPER, "Vriendenerfenis – meerdere begunstigden", *Successierechten* 2021, nr. 7, 11; D. VAN BECELAERE, "Enkele aandachtspunten bij de nieuwe "vriendenerfenis"", *BN* 2021, nr. 2, 79-81.

²¹⁵ Art. 3.3.1.0.8, § 1, eerste lid, 14°, l) VCF.

*deel van de vriendenerfenis in de volgende schijf belast aan 45%. In dat geval zal de vriendenerfenis zwaarder belast worden dan 3%.*²¹⁶

118. COMBINATIE MET BELASTINGKREDIET – In sommige gevallen kan de belastingvermindering nochtans ook meer doen dan in eerste instantie kan worden verwacht. Dit is het geval bij een combinatie met een belastingkrediet voor zgn. bescheiden verkrijgingen (supra nr. 106).²¹⁷ Dit valt te verklaren doordat de vriendenerfenis wordt toegepast nadat alle andere vrijstellingen en verminderingen waarop de betrokken erfopvolgers aanspraak kunnen maken zijn toegepast. De facto kan de erflater volledig belastingvrij 20.470,59 euro legateren aan één of meerdere 'vrienden'.²¹⁸ Zonder alle verminderingen uitgebreid te bespreken²¹⁹, hebben Sofie en Emma volgens artikel 2.7.5.0.1, vierde lid VCF recht op een vermindering van de erfbelasting doordat hun gezamenlijke nettoverkrijging niet meer bedraagt dan 75.000 euro (supra nr. 106). Welke fiscale gevolgen deze combinatie voor Sofie en Emma met zich teweeg zou brengen, kan best hierna worden uitgewerkt.

119. CASUS – *In het geval Jan aan Sofie en Emma elk 25.000 euro legateert en hen beide op ondubbelzinnige wijze aanduidt in zijn testament dat zij pro rata gebruik mogen maken van het gunstregime dat de vriendenerfenis met zich meebrengt, zal volgende berekening worden gemaakt: Zoals in het algemeen deel reeds werd uitwerkt zullen zij, rekening houdend met de belastingvermindering voor bescheiden verkrijgingen, 14.666,67 euro erfbelasting moeten betalen. Nadien kan de belastingvermindering worden berekend. Deze bedraagt in casu 3.300 euro, waardoor het voordeel voor elk 1.650 euro bedraagt.*²²⁰ *Hun eigen deel in de erfbelasting daalt van 7.333,34 euro naar 5.683,34 euro.*

Afdeling 4. Fideïcommis de residuo of restlegaat

120. Naast de mogelijkheid dat Jan bij zijn overlijden 50.000 euro legateert aan zijn twee nichtjes en de rest laat toekomen aan de LLE of LLWSP, bestaat ook de mogelijkheid dat hij wenst dat zijn echtgenote/partner een zo comfortabel mogelijk leven kan leiden na zijn overlijden en alles aan haar nalaat. Echter wenst hij wel dat ingeval zij overlijdt, het eventueel overschot bij zijn familie terechtkomt. Dit kan gerealiseerd worden door een *fideïcommis de residuo*, ook restlegaat genoemd.

121. BEGRIP – Het restlegaat is een beding waarbij de beschikker een goed legateert aan een eerste begunstigde, *in casu* de LLE of LLWSP, met de last om wat overblijft bij het overlijden van de eerste begunstigde, over te maken aan een tweede begunstigde, *in casu* Sofie en Emma.²²¹ Het

²¹⁶ F. HEYLEN en A-S. STIEVENARD, "De nieuwe vriendenerfenis ontcijferd: voorbeelden en vuistregels voor de fiscale praktijk" in L. MAES, H. DE CRIJF (eds.), *Fiscaal Praktijkboek 2021-2022. Indirecte belastingen. Fiscale nieuwigheden praktisch bekeken*, Mechelen, Kluwer, 252.

²¹⁷ A. GHYSENS, "FLASH De vermindering voor de vriendenerfenis - The proof of the pudding is in the eating", *TNot.* 2022, nr. 1, 71-72.

²¹⁸ R. DEBLAUWE, "Van duolegaat naar vriendenlegaat en private stichting", *AFT* 2021, afl. 4, 13.
Berekening gebeurde als volgt: 20.470,59 euro x 25% = 5.117,64 euro – 3.300 euro = 1.817,64 euro
Als laatste dient het belastingkrediet te worden berekend: 2.500 euro x [1-(20.470,59/75.000 euro)] = 1.817,64 euro

De erfbelasting die normaal diende te worden betaald, verminderd met het belastingkrediet, brengt de erfbelasting op 0 euro.

²¹⁹ Zie voor een uitgebreide beschrijving van alle verminderingen: R. DEBLAUWE, *Inleiding tot de Vlaamse Erfbelasting*, KnopsPublishing, Herentals, 2021, 555-589.

²²⁰ 15.000 x (25% - 3%) = 15.000 x 22% = 3.300 euro.

²²¹ R. BARBAIX, "Last van *fidei-commis de residuo*" in A.L. VERBEKE en B. VERDICKT (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften*, Mortsel, Intersentia, 2021, 536.

restlegaat is een veelgebruikte techniek voor echtgenoten zonder kinderen doordat het twee civielrechtelijke bekommernissen verzoent.²²² De LLE of LLWSP verkrijgt de gehele nalatenschap in volle eigendom en het eventueel overschot komt in tweede orde zijn eigen familie toe, in plaats van de familie van de langstlevende. Als Jan echter zonder enige twijfel 50.000 euro wenst na te laten aan Sofie en Emma, en niet meer of minder dan dit, zal het restlegaat jammer genoeg deze zekerheid niet kunnen bieden.

122. FISCALE GEVOLGEN – Op fiscaal vlak heeft het restlegaat tot gevolg dat er tweemaal successierechten verschuldigd zullen zijn. Beide begunstigten verkrijgen hun rechten rechtstreeks van de beschikker. Dit zorgt ervoor dat bij het overlijden van de testator de erfbelasting zal worden berekend op het tarief dat van toepassing is volgens de verwantschap tussen de testator en de eerste begunstigde, *in casu* de partner. Bij overlijden van de eerste begunstigde zal er voor het toepasselijke tarief opnieuw worden gekeken naar de verwantschap van de testator en de tweede begunstigde, *in casu* de nichten van Jan.²²³ Gelet op de hoge tarieven waaraan Sofie en Emma als verre familieleden onderworpen zijn, zal dit zeker geen fiscaal voordeel met zich meebrengen. Jan zal aldus moeten beslissen of hij de optimale bescherming van de langstlevende al dan niet belangrijker acht dan de fiscale voordelen, met uiteraard het risico dat zijn eigen familie uiteindelijk niets of slechts een heel beperkt deel verkrijgt van zijn oorspronkelijke nalatenschap.

Ook in Nederland zijn ze gekend met dezelfde techniek onder het begrip “tweetrapsmaking”.²²⁴ Het is volledig gelijklopend met het hierboven besproken *fideicommiss de residuo*. Zowel de gehanteerde terminologie als de fiscale gevolgen zijn identiek. De bezwaarde (eerste verkrijger) heeft in principe een interings- en vervreemdingsbevoegdheid, die de schenker evenwel kan uitsluiten. Zo kan er bijvoorbeeld worden opgenomen dat de bezwaarde slechts aan vertering van de schenking zal toekomen als zijn eigen vermogen volledig gebruikt is, zodat het restant zoveel als mogelijk gewaarborgd blijft om uiteindelijk bij de verwachter (tweede begunstigde) terecht te komen. Anderzijds is het ook mogelijk op te nemen dat dit verhoudingsgewijs dient te gebeuren of er zelfs helemaal geen voorwaarden aan gekoppeld zijn. In dat geval bepaalt de bezwaarde (telkens opnieuw) op welk vermogen wordt ingeteerd.²²⁵

Afdeling 5. Kritische beschouwingen

Nadat in dit deel de erfbelasting voor “anderen” werd behandeld, zijn enkele kritische beschouwingen en bijhorende aanbevelingen op zijn plaats.

123. Ten eerste rijst de vraag waarom het in Vlaanderen gehanteerde onderscheid tussen roerende en onroerende goederen voor de derde categorie plots niet meer wordt gebruikt. Dit zorgt ervoor dat deze verkrijgers zeer snel in een hogere tariefschijf belanden. In één van bovenstaande

²²² W. PINTENS, C. DECLERCK, J. DU MONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 1230; R. DEKKERS, H. CASMAN, A.L. VERBEKE en E. ALOFS, *Erfrecht en giften: De nieuwe Erfwetten 2017 en 2018*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 276-277.

²²³ N. LABEEUW en R. ELSERMANS, “Indirecte controle/ Fidei-commis de residuo” in A.L. VERBEKE en B. VERDICKT (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften*, Mortsel, Intersentia, 2021, 614.

²²⁴ De tweetrapsmaking wordt civielrechtelijk geregeld in artikel 4:138-141 BW en fiscaalrechtelijk in artikel 21, lid 2 en 4 SW.

²²⁵ A.R. AUTAR, W. BURGERHART en F. SONNEVELDT (eds.), *Compendium Estate Planning*, Den Haag, SDU, 2021, 7.3; F. SONNEVELDT en A.H.N. STOLLENWERCK, *Estate planning*, Den Haag, Sdu Uitgevers, 2010, 273.

kritische beschouwingen bekritiseerde ik het onderscheid tussen roerende en onroerende goederen, dit blijft ook mijn standpunt (supra nr. 16). Echter acht ik het billijk om alle verkrijgers op eenzelfde wijze te behandelen. Als er bij de partner, afstammelingen, ouders, broers/zussen,... een onderscheid wordt gemaakt tussen roerende en onroerende goederen, moet mijn inziens dit onderscheid ook gehanteerd worden voor de derde categorie. Een mogelijks nog groter probleem bevindt zich in het feit dat alle verkrijgingen aan de derde categorie worden samengevoegd om daarna op dit bedrag de erfbelasting te berekenen. Dit in tegenstelling tot Nederland, waar de erfbelasting wel afzonderlijk wordt berekend. Het kan mijn inziens niet worden verantwoord dat iemand meer erfbelasting moet betalen, enkel en alleen omwille van het feit dat iemand anders – die ook onder deze derde categorie valt – ook iets ontvangt van de overledene. Dit probleem stelt zich ook bij Emma en Sofie. Om die reden beveel ik dan ook aan dat de decreetgever opnieuw een voorbeeld neemt aan Nederland en dit tweevoudig onderscheid aan de kant schuift.

124. Daarnaast heeft de decreetgever bij het uitschrijven van de erfbelasting mijn inziens te veel oog gehad voor de “standaardsituatie” van een koppel met kinderen. Voor hen werden in Vlaanderen verscheidene vrijstellingen en lagere tariefschalen voorzien, waardoor het kinderloze koppel fiscaal wordt afgestraft door de hoge erfbelasting wanneer zij (een deel van) hun vermogen wensen na te laten aan anderen – zoals nichten en neven, tantes of nonkels, vrienden,... - maar eveneens aan broers en zussen. Daarenboven worden de beperkte mogelijkheden waarover kinderloze koppels beschikte om dit fiscale kostenplaatje voor verkrijgers enigszins te drukken, meer en meer ingeperkt. Het duolegaat is hiervan het recentste voorbeeld. Er dient eerlijkheidshalve te worden aangehaald dat de toepasselijke percentages voor de tweede en derde categorie in 2018 werden verlaagd en het beschikbaar deel voor de erflater groter is geworden waardoor hij meer beslissingen kan nemen over wat er met zijn vermogen gebeurt na zijn overlijden. Echter worden deze keuzemogelijkheden drastisch ingeperkt omwille van de fiscale gevolgen. De recent ingevoerde vriendenerfenis is zeker een stap in de goede richting en toont aan dat de decreetgever beseft dat enkel oog hebben voor de “standaardsituatie” onhoudbaar is geworden in de 21ste eeuw.

Afdeling 6. Conclusie

125. Jan beschikt civielrechtelijk over de mogelijkheid om via zijn testament een deel van zijn nalatenschap (€50.000) na te laten aan Emma en Sofie zonder dat de reserve of de verzorgingsrechten (in Nederland) van Mieke worden geschonden. Desalniettemin zullen Emma en Sofie in Vlaanderen een hoge erfbelasting verschuldigd zijn doordat de tariefschalen voor de categorie “vreemden” bij een verkrijging van 50.000 euro oplopen tot 45% op hun gezamenlijke verkrijging in plaats van een berekening op het bedrag dat elke persoon ontvangt uit de nalatenschap, zoals in Nederland het geval is. In Nederland is er daarenboven een vrijstelling voorzien voor zowel Emma als Sofie afzonderlijk ter waarde van 2.274 euro. Dit leidt tot de conclusie dat ook in geval van een verkrijging uit de nalatenschap, het Nederlandse rechtssysteem op fiscaalrechtelijk vlak in principe voordeliger is dan Vlaanderen.

Omwille van de hoge erfbelasting werd er hartstochtelijk gezocht naar planningstechnieken om de erfbelasting enigszins te verlagen. Eén van deze technieken betreft het duolegaat, dat echter sinds 2021 in Vlaanderen en reeds sinds 2006 in Nederland fiscaal niet meer interessant is. Al dient het

duolegaat in het geval van Jan te worden genuanceerd doordat het voor hen ook voor de "aanschaffing" nooit tot de mogelijkheden zou hebben behoord, doordat de relatief "kleine" verkrijging voor Emma en Sofie tot gevolg heeft dat het goede doel steeds meer erfbelasting zou moeten betalen dan dat ze zou verkrijgen en logischerwijze de nalatenschap zou verwerpen.

Ter compensatie van deze "aanschaffing" werd in Vlaanderen de vriendenerfenis in het leven geroepen die – wanneer er aan alle, naar mijn inziens strenge, voorwaarden is voldaan – voor Emma en Sofie gezamenlijk een vermindering van de erfbelasting met zich mee zal brengen ter waarde van 3.300 euro. Dit maakt de vriendenerfenis voor Jan, Emma en Sofie zeker adviseerbaar. Door de combinatie met het belastingkrediet voor bescheiden verkrijgingen wordt het in Vlaanderen "goedkoper" dan in Nederland om 50.000 euro via testament na te laten aan Emma en Sofie.

Tenslotte werd het restlegaat nog onder de loep genomen. Dezelfde techniek bestaat ook in Nederland als de "tweetrapsmaking". In dat geval vermaakt Jan in eerste instantie alles aan Mieke, waarna het overschot bij haar overlijden wordt overgedragen aan Emma en Sofie. Burgerrechtelijk wordt Mieke op die manier financieel ten volle beschermd maar brengt deze techniek of fiscaal gebied geen enkel voordeel met zich mee, doordat beide begunstigingen onderworpen zijn aan erfbelasting. De uiteindelijke keuze zal aldus afhankelijk zijn van de wensen van Jan.

Hoofdstuk 3. Schenkingen

126. Door de hoge tariefschalen die van toepassing zijn voor mensen die onder de categorie “vreemden” vallen, zal er om fiscaalrechtelijke redenen snel worden teruggevallen op de mogelijkheid tot schenken. Echter zal er niet uitsluitend oog zijn voor de fiscale gevolgen maar is tevens de wens van de schenker doorslaggevend om al dan niet te schenken. In dit deel wordt ten eerste de algemene regeling onder de loep genomen: welke tarieven zijn van toepassing, de onherroepelijkheid van schenkingen,... Daaropvolgend zullen enkele recente wijzigingen of voorstellen worden besproken die van groot belang waren/kunnen zijn voor kinderloze koppels die een deel van hun vermogen wensen te schenken aan “vreemden”.

Afdeling 1. Algemeen

127. ALGEMEEN – de definitie van schenkingen en de verschillende soorten (notariële, handgift, vermomde en onrechtstreekse schenking) werden reeds eerder uitgebreid besproken. Dezelfde soorten schenkingen met de daar bijhorende voor- en nadelen zijn hier vanzelfsprekend eveneens van toepassing. Hier volstaat aldus om te verwijzen naar hoofdstuk 4. Schenkingen.

128. TARIEVEN – Voor schenkingen in Vlaanderen van roerende goederen aan alle andere personen dan personen in rechte lijn of tussen partners is een vast percentage van 7% van toepassing, ongeacht het geschonken bedrag. Echter dient deze schenkbelasting enkel te worden voldaan wanneer een schenkingsakte wordt geregistreerd, wat niet altijd verplicht is (bijvoorbeeld bij een bankgift of handgift) (supra nr. 87 en 95). Voor onroerende goederen zijn progressieve tarieven aan de orde. Deze bedragen tussen 10% en maximaal 40%, wat hoog is in vergelijking met verkrijging in rechte lijn of tussen partners, maar beduidend lager dan wanneer een “vreemde” het onroerend goed zou verkrijgen via de nalatenschap en erfbelasting verschuldigd is.²²⁶ Dit is dan ook een groot voordeel van schenkingen.

In Nederland wordt er daarentegen geen onderscheid gemaakt tussen roerende of onroerende goederen, maar wel naarmate de waarde van de schenking. Tot 130.424 euro betalen andere personen dan de partner, kinderen, kleinkinderen of verdere afstammelingen 30% schenkbelasting.²²⁷ Boven dit bedrag stijgt dit percentage zelfs tot 40%, wat in vergelijking met het vast percentage van 7% voor roerende goederen in Vlaanderen zeer hoog is. Daarnaast valt op dat de percentages en bijhorende tariefschalen exact gelijk zijn als deze van toepassing bij de erfbelasting waardoor op het eerste gezicht lijkt dat een schenking geen adviseerbare planningstechniek betreft. Dit dient echter te worden genuanceerd doordat er in Nederland twee vrijstellingen zijn voorzien voor anderen dan kinderen. Ten eerste is er een jaarlijkse vrijstelling van 2.274 euro die belastingvrij aan een begunstigde kan worden geschonken. Desalniettemin wordt de partner van zowel de schenker als de begunstigde in de meeste gevallen als één persoon beschouwd, waardoor het niet mogelijk is dat zowel Jan als Mieke aan Sofie of Emma en aan hun eventuele partner belastingvrij schenken. De schenkingen worden bij elkaar opgeteld en het surplus is onderhevig aan schenkbelasting. Ten tweede is er een eenmalige vrijstelling ter waarde van 106.671

²²⁶ Art. 2.8.4.1.1, §1 en 2.7.4.1.1, §1 VCF.

²²⁷ Art.24 SW.

euro indien het een schenking ten behoeve van een eigen woning betreft en mits op deze vrijstelling in de aangifte een beroep wordt gedaan. Om zich hierop te kunnen beroepen dient er aan verscheidene voorwaarden te zijn voldaan:

- De begiftigde of zijn/haar partner is tussen de 18 en 40 jaar oud;
- De begiftigde gebruikt het geld om bijvoorbeeld;
 - o Een eigen woning te kopen of te verbouwen
 - o De hypotheek of restschuld van uw eigen woning af te lossen
 - o De rechten van erfpacht, opstal of beklemming van uw eigen woning af te kopen²²⁸
- Het bedrag van de schenking uiterlijk in het tweede kalenderjaar volgend op het eerste kalenderjaar wordt besteed ten behoeve van een eigen woning;
- De begiftigde schriftelijk kan bewijzen dat de schenking daadwerkelijk door de schenker is betaald en dat de schenking werd gebruikt voor zijn eigen woning;
- De begiftigde of zijn partner niet eerder van de verhoogde vrijstelling gebruik heeft gemaakt voor een schenking van deze schenker;
- De schenking onvoorwaardelijk werd gedaan. Indien de schenking in een overeenkomst werd vastgelegd mogen daarin geen voorwaarden voor de schenking staan.²²⁹

Al deze bedragen, zowel de tariefschalen als de vrijstellingen, zijn jaarlijks onderworpen aan inflatie.

129. (ON)HERROEPELIJK – Het grote fiscale voordeel dat schenkingen kunnen opleveren, zeker bij roerende goederen, dient naast een mogelijk nadeel van schenkingen te worden gelegd. Schenkingen zijn in de regel onherroepelijk en heeft de dadelijke overgang van het (eigendoms)recht op de zaak tot gevolg.²³⁰ *In casu* houdt dit dus in dat Jan tijdens zijn leven (een deel) van de 50.000 euro kan schenken aan Sofie en Emma maar hier geen gebruik meer van kan maken. In veel gevallen zal Jan wel een deel van zijn vermogen willen geven aan Sofie maar dit wel liefst zo lang als mogelijk in zijn vermogen behouden. Op het principe van onherroepelijkheid zijn desalniettemin twee algemene uitzonderingen waardoor Jan zijn schenking eventueel zou kunnen herroepen. Deze uitzonderingen zijn eveneens terug te vinden in het Nederlands BW al beschikt de schenker eveneens over de mogelijkheid om in de schenkingsakte op te nemen dat zijn schenking, al dan niet in bepaalde omstandigheden, wel herroepelijk is (supra nr. 76)²³¹:

- Niet-nakoming van de gemaakte afspraken in de schenkingsakte;²³²
- Ondankbaarheid van de begiftigde. Deze ondankbaarheid mag niet door de schenker worden beoordeeld. Er worden in de wet drie omstandigheden bepaald waarin sprake is van 'gekwalificeerde' ondankbaarheid en tot herroeping kunnen leiden: wanneer de begiftigde een aanslag op het leven van de schenker pleegt, zich tegenover de schenker schuldig heeft gemaakt aan mishandelingen, misdrijven of grove beledigingen en ten slotte indien de begiftigde weigert de schenker levensonderhoud te verschaffen.²³³

²²⁸ Dit zijn slechts enkele voorbeelden.

²²⁹ Art. 5, lid 1 Uitvoeringsregeling schenk- en erfbelasting.

²³⁰ R. DEKKERS, H. CASMAN, A.L. VERBEKE en E. ALOFS, *Erfrecht en giften: De nieuwe Erfwetten 2017 en 2018*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 202.

²³¹ Art. 7:184 BW.

²³² Art. 953-954 en 956 OBW.

²³³ Art. 955-959 OBW.

Omdat de kans eerder klein is dat deze situatie zich zal voordoen, is een verdere bespreking van deze uitzonderingen weinig relevant.

Afdeling 2. Kaasroute

130. SITUERING – De kaasroute vindt zijn oorsprong uit artikel 19, tweede lid W.Reg. Dit artikel zegt impliciet zegt dat schenkingen van andere dan in België gelegen onroerende goederen niet verplicht moeten worden geregistreerd en aldus ook niet onderhevig zijn aan schenkbelasting. Dit bracht sommige mensen op het idee om - mogelijks naar aanleiding van deskundig advies van bijvoorbeeld een notaris of vermogensplanner – notariële schenkingen van roerende goederen te laten verlijden voor een Nederlandse notaris.²³⁴ Omdat in sommige gevallen een handgift of bankgift niet mogelijk was, doordat de schenker bepaalde lasten en/of modaliteiten wou koppelen aan zijn schenking, werd er gebruik gemaakt van de buitenlandse notariële schenking. Daarenboven zijn niet-Nederlandse rijksinwoners geen schenkbelasting verschuldigd wanneer zij een notariële akte in Nederland laten verlijden.²³⁵

131. GEEN SCHENKBELASTING, RISICO OP ERFBELASTING – Indien de buitenlandse notariële schenking niet geregistreerd werd, bestond de kans dat de schenking volledig vrij van enige schenk- of erfbelasting zou gebeuren. Dit is enkel het geval indien de schenker niet binnen de drie jaar na de schenking overlijdt (infra nr. 135). Wanneer dit wel gebeurt, zal de begunstigde alsnog erfbelasting verschuldigd zijn, wat vooral in de categorie “vreemden” zeer nadelige consequenties met zich kan meebrengen.²³⁶

132. CASUS – *In het geval dat Jan aan Sofie en Emma in totaal 50.000 euro schenkt via een notariële akte verleden voor een Nederlandse notaris en dit niet registreert zullen zij geen schenk- of erfbelasting betalen wanneer Jan niet binnen de drie jaar overlijdt (infra nr. 135). Indien dit wel het geval is, zullen zij alsnog 14.666,67 euro aan erfbelasting betalen.*

133. KAASROUTE AFGESLOTEN – Aan dit verhaal kwam een einde op 15 december 2020. Sindsdien zijn schenkingen – door de toevoeging van een 6° aan het eerste lid van artikel 19 W.Reg. – gedaan voor een buitenlandse notaris eveneens verplicht registreerbaar in België en is bijgevolg schenkbelasting verschuldigd. Dit lijkt mij een zeer correcte beslissing van de wetgever. Het is niet verantwoordbaar dat, voornamelijk zeer vermogende Belgen²³⁷, een schenking van roerende goederen in Nederland laten verlijden om er fiscaal voordeel uit te halen, maar dit niet via de bestaande Belgische systemen wenste te doen omdat hij/zij er burgerrechtelijk niet de gewenste lasten/modaliteiten kon aan koppelen. Mijn inziens moeten de consequenties van een bepaalde keuze erbij worden genomen: of er wordt gekozen voor de burgerrechtelijke zekerheden die een notariële

²³⁴ A. VAN DEN BOSSCHE, “De kaasroute. Bedenkingen bij een afgesloten weg” in C. DECLERCK en W. PINTENS (eds.), *Patrimonium 2020*, die Keure, 2020, 391-393.

²³⁵ S. LUST en B. ALBRECHT, “Het einde van de kaasroute en de mogelijke alternatieven” in L. MAES, H. DE CRIJF (eds.), *Fiscaal Praktijkboek 2021-2022. Indirecte belastingen. Fiscale nieuwigheden praktisch bekeken*, Mechelen, Kluwer, 2022, 192.

²³⁶ Art. 2.7.1.0.5, §1, eerste lid VCF.

²³⁷ Verslag van de eerste lezing namens de commissie voor financiën en begroting van het wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek der registratie-, hypotheek en griffierechten met het oog op de verplichte registratie van buitenlandse notariële akten, *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr. 1357/003; Verslag van de tweede lezing namens de commissie voor financiën en begroting van het wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek der registratie-, hypotheek en griffierechten met het oog op de verplichte registratie van buitenlandse notariële akten, *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr. 1357/0.

akte biedt en betaalt hiervoor de bijhorende schenkbelasting, of schenkt in principe belastingvrij via een hand- of bankgift maar kan dan niet via een notariële akte de gewenste lasten/modaliteiten opleggen. Van beide walletjes willen eten in een land waar noch de schenker, noch de begiftigde enige binding mee heeft, dient mijn inziens te vallen onder de antimisbruikbepaling.

Afdeling 3. Verdachte periode blijft 3 jaar

134. NIET STEEDS VERPLICHT REGISTREREN – Zoals eerder besproken, dient een handgift, een bankgift en de vóór 15 december 2020 gedane notariële schenking van roerende goederen bij een Nederlandse notaris in Vlaanderen, niet verplicht geregistreerd te worden. Om die reden is er in dat geval geen schenkbelasting verschuldigd (supra 87, 95 en 131).

135. RISICOTERMIJN VAN 3 NAAR 4 JAAR IN VLAANDEREN? – In het Vlaamse regeerakkoord van 30 september 2019 stond de intentie van de Vlaamse decreetgever beschreven om vanaf 1 januari 2021 de risicotermijn te verlengen naar 4 jaar.²³⁸ Echter heeft de decreetgever dit plan achterwege gelaten na de afschaffing van de kaasroute. Vlaams minister van Financiën Matthias Diependaele verantwoorde die beslissing als volgt: *"De bedoeling van de verlenging was om de kaasroute minder aantrekkelijk te maken. Nu op federaal niveau, met de steun van de N-VA, de kaasroute werd gesloten, is het verlengen van de verdachte periode niet langer nodig, noch wenselijk."*²³⁹

136. 180 DAGEN IN NEDERLAND – Nederland kent een gelijkaardige regeling waar schenkingen kortelings gedaan voor het overlijden, worden geacht krachtens het erfrecht te zijn verkregen en aan erfbelasting onderworpen zijn. Dit doormiddel van de fictiebepaling in artikel 11 SW. Echter bedraagt deze risicotermijn slechts 180 dagen in plaats van de Vlaamse risicotermijn van 3 jaar. De auteur stelt mijn inziens terecht de vraag of dit principe niet achterhaald is doordat mensen steeds langer kunstmatig in leven kunnen worden gehouden.²⁴⁰

Afdeling 4. Kritische beschouwingen

Nadat in deze afdeling de schenkbelasting voor "anderen" werd behandeld, zijn enkele kritische beschouwingen en bijhorende aanbevelingen op zijn plaats.

137. Ten eerste springen de jaarlijkse vrijstellingen en eenmalige verhoogde vrijstelling voor "vreemden" in Nederland in het oog. Deze zijn niet terug te vinden in Vlaanderen, wat mijn inziens een spijtige zaak is. Als er wordt gekeken naar de verschillende constructies die door de rechtsleer in het leven werden geroepen of de vriendenerfenis die ter compensatie werd ingevoerd, wordt duidelijk dat deze in Nederland, met uitzondering van het duolegaat en restleegaat niet ter sprake zijn gekomen. Dit valt mijn inziens (deels) te verklaren door verschillende vrijstellingen voor de schenkbelasting. Kinderloze koppels kunnen in Nederland belastingvrij schenken aan verdere verwanten of niet-verwante personen.

²³⁸ X, *Regeerakkoord van de Vlaamse Regering 2019-2024*, Brussel, Vlaamse Regering, 2019, <https://www.vlaanderen.be/publicaties/regeerakkoord-van-de-vlaamse-regering-2019-2024>, 207.

²³⁹ P. DE ROUCK, "Verdachte periode na schenking toch niet verlengd", *De Tijd*, 21 december 2020, <https://www.tijd.be/politiek-economie/belgie/vlaanderen/verdachte-periode-na-schenking-toch-niet-verlengd/10273257.html>.

²⁴⁰ A.R. AUTAR, W. BURGERHART en F. SONNEVELDT (eds.), *Compendium Estate Planning*, Den Haag, SDU, 2021, 1.5.7.

138. Daarnaast kan in de Nederlandse schenkingsakte worden opgenomen dat de gedane schenkingen, al dan niet in bepaalde omstandigheden, herroepbaar zijn door de schenker. Dit biedt wat extra zekerheid voor de schenker. Een grote bezorgdheid van schenkers is dat hun schenking in Vlaanderen onherroepelijk is. Zeker in het geval dat er niet aan kinderen wordt geschonken, zullen zij zich de vraag stellen: wat als ik de geschonken gelden later nog nodig heb? Dit is mijn inziens een zeer terechte bekommernis. Echter worden in Vlaanderen schenkingen van roerende goederen "gestimuleerd" door de schenkbelasting van roerende goederen aan anderen beduidend lager te houden dan de erfbelasting voor deze categorie, namelijk 7% in plaats van maximaal 55%. De verlaging van de schenkbelasting kan mogelijks stimulerend werken voor partners die aan hun kinderen wensen te schenken, maar dient naar mijn mening voor kinderloze koppels als een morele verplichting te worden aanzien. Er kan mijn inziens niet worden verwacht van kinderloze koppels dat zij tijdens hun leven een deel van hun vermogen onherroepelijk afstaan aan verre familie en vrienden. Dit brengt voor het kinderloze koppel onnodige stress of mogelijks druk van eventuele begunstigen met zich mee.

139. Ik adviseer dan ook dat Vlaanderen ook hier enkele wijzigingen aanbrengt aan de regels met betrekking tot de schenkbelasting en hiervoor een voorbeeld neemt aan Nederland. Het lijkt me billijk om minstens jaarlijkse vrijstellingen te voorzien en mogelijks het oude adagium "eens gegeven blijft gegeven" te revalueren en te milderen met oog voor de bekommernis van kinderloze koppels.

Afdeling 5. Conclusie

140. Sinds de afschaffing van de kaasroute zal een notariële schenking van roerende goederen verleden voor een Nederlandse notaris fiscaalrechtelijk geen voordeel meer opleveren, doordat het net zoals de Belgische notariële akten, verplicht moet worden geregistreerd. Echter hoeft dit voor Jan, Sofie en Emma geen nadeel op te leveren. Zij beschikken in Vlaanderen nog steeds over de mogelijkheid om de schenking de laten plaatsvinden via een handgift of bankgift. Het valt in dat geval ten eerste aan te raden om een pact adjoint op te stellen om enige discussie (schenking of lening) achteraf te vermijden en dit eventueel ter registratie voor te leggen. Dit is niet verplicht maar als Jan overlijdt binnen drie jaar na de schenking, zullen Sofie en Emma nog steeds de veel hogere erfbelasting verschuldigd zijn. Een schenking zal op fiscaal vlak in Vlaanderen dus steeds de voorkeur genieten ten opzichte van de erfenis. Echter mag niet uit het oog worden verloren dat een schenking in principe onherroepelijk is en Jan zijn goederen aldus niet meer ter zijne beschikking heeft. Het zal dus in de eerste plaats van belang zijn om de wens van Jan te respecteren en verscheidene zaken in rekening te brengen zoals: zijn toekomstplannen, leeftijd, noodzaak van de schenking voor Emma en Sofie,...

In Nederland is het adviseerbaar om van de jaarlijkse vrijstelling van 2.274 euro gebruik te maken en bijgevolg over verscheidene jaren belastingvrij te schenken of te genieten van de eenmalige vrijstelling. Indien Emma en Sofie de gelden gebruiken ten behoeve van een eigen woning, kan Jan aan elk van hen 25.000 euro in één keer belastingvrij schenken. Daarenboven kan Jan in een overeenkomst telkens laten bedingen dat de schenking wel herroepelijk is – in bepaalde omstandigheden of zuiver potestatief – waardoor het grootste nadeel van schenkingen wordt geneutraliseerd.

Besluit

Door onder andere de afschaffing van het duolegaat en de kaasroute in Vlaanderen, diende er te worden nagegaan over welke mogelijkheden kinderloze koppels nog beschikte om hun vermogen op een enigszins fiscaal voordelige manier over te dragen aan elkaar of aan verre familie of vrienden. Na dit onderzoek kan er een antwoord worden geboden op de onderzoeksvraag: Wat zijn de mogelijkheden en fiscale gevolgen van vermogensplanning voor kinderloze partners in Vlaanderen en Nederland anno 2022? Om hierop een antwoord te kunnen bieden diende er twee subonderzoeksvragen te worden behandeld. (1) Hoe kunnen kinderloze partners in Vlaanderen en Nederland elkaar ten volle beschermen en welke gevolgen brengt dit met zich mee op vlak van erf- en schenkbelasting? (2) Hoe kunnen kinderloze partners in Vlaanderen en Nederland andere personen dan elkaar bevoordelen en welke gevolgen brengt dit met zich mee op vlak van erf- en schenkbelasting?

In deel 1 werd er een antwoord geboden op de eerste subonderzoeksvraag. Om algemeen te kunnen concluderen welke planningstechnieken adviseerbaar zijn aan kinderloze koppels die elkaar zoveel als mogelijk wensen te beschermen wanneer één van hen overlijdt, dient er een onderscheid te worden gemaakt naargelang het stelsel – wettelijk stelsel, scheiding van goederen of wettelijke samenwoning – en daarenboven de Vlaamse en Nederlandse regelgeving.

Ten eerste kan er worden geconcludeerd dat zowel een Vlaams als Nederlands kinderloos koppel gehuwd onder het wettelijk stelsel al kunnen genieten van een relatief volwaardige bescherming onder het wettelijk erfrecht en dit tevens tegen een gunstig tarief kunnen nalaten aan elkaar. In Vlaanderen zal de langstlevende steeds het gemeenschappelijk vermogen in volle eigendom verkrijgen en hiervoor 9.000 euro erfbelasting betalen. In Nederland is de langstlevende zelfs de enige erfgenaam en zal deze verkrijging voor Mieke of Jan volledig belastingvrij plaatsvinden omwille van de hoge partnervrijstelling ten bedrage van 680.845 euro. Een extra zekerheid kan worden bedongen voor de langstlevende door huwelijksbedingen op te nemen in het huwelijkscontract, doordat dit niet eenzijdig kan worden gewijzigd. Op fiscaalrechtelijk vlak zullen deze bedingen, met uitzondering van de inbreng van een eigen goed, echter geen voordeel kunnen opleveren doordat het surplus dat de LLE boven de helft van het gemeenschappelijk vermogen ontvangt, steeds aan erfbelasting onderworpen is.

Ten tweede is aan te raden dat voor het stelsel van zuivere scheiding van goederen in Vlaanderen enkele extra handelingen worden gesteld om zowel de burgerrechtelijke als de fiscale positie van de langstlevende te verbeteren, omwille van het feit dat het stelsel slechts over twee eigen vermogens beschikt en de langstlevende slechts het vruchtgebruik verkrijgt van het eigen vermogen wanneer deze in samenloop komt met ouders, broers of zussen van de erflater. In Vlaanderen zijn deze mogelijkheden voornamelijk terug te vinden in het huwelijksvoordeel met betrekking tot onverdeelde goederen en het beding van aanwas – indien aan de voorwaarden zijn voldaan. Er zal echter enkel sprake zijn van een fiscaal voordeel wanneer het beding betrekking heeft op roerende goederen. In beide gevallen kan de overdracht aan de langstlevende in volle eigendom in dat geval belastingvrij

plaatsvinden. Daarenboven kan het testament in combinatie met huwelijksvoordelen ervoor zorgen dat de volledige nalatenschap belastingvrij wordt overgedragen aan de langstlevende wanneer de gezinswoning in exclusieve eigendom toebehoort aan de eerstervende en de roerende goederen zich in een onverdeeldheid tussen hen bevinden. Dit zal enkel gebeuren wanneer in het huwelijkscontract een clause wordt opgenomen waarbij de roerende goederen naar de langstlevende gaan, de gezinswoning aan de nalatenschap wordt toebedeeld en deze via een testament wordt toegewezen aan Jan. Op fiscaal vlak is dit uiteraard het summum. Echter bestaat er uiteraard steeds het risico dat het testament wordt gewijzigd.

Vanuit fiscaal oogpunt kunnen, op gebied van schenkingen, enkel de handgift en bankgift enig voordeel opleveren wanneer de schenker niet binnen de drie jaar na zijn gedane schenking overlijdt, zodat deze belastingvrij kan gebeuren. Civielrechtelijk levert het echter weinig zekerheid op doordat een schenking tussen echtgenoten gedaan buiten het huwelijkscontract herroepen kan worden.

Deze planningstechnieken zijn voor Nederland veel minder van belang doordat de langstlevende de enige erfgenaam is wanneer de erflater geen afstammelingen nalaat. Dit in combinatie met de hoge partnervrijstelling zorgt ervoor dat huwelijksbedingen zoals het finaal verrekenbeding en een (nader) beperkte gemeenschap vooral adviseerbaar zijn omwille van de civielrechtelijke bescherming die deze bedingen kunnen bieden.

Ten slotte is in Vlaanderen de wettelijke samenwoning erg gelijklopend met de scheiding van goederen, waardoor dezelfde problemen en oplossingen kunnen worden toegepast. In Nederland moet er daarentegen voor het geregistreerd partnerschap gekeken worden naar het wettelijk stelsel, doordat het hier veel gelijkenissen mee vertoont.

Doorheen dit deel werden er ook kritische beschouwingen geformuleerd en aanbevelingen hieromtrent gegeven. De twee belangrijkste opmerkingen betroffen: (1) het feit dat er in Vlaanderen bij de berekening van de erfbelasting een onderscheid wordt gemaakt tussen roerende en onroerende goederen om de toepasselijke tariefschalen en eventuele vrijstellingen te bepalen, in tegenstelling tot Nederland waar er naar de totale nalatenschap wordt gekeken. Dit leidt in Vlaanderen tot de onbillijke situatie dat de langstlevende geen erfbelasting moet betalen wanneer de nalatenschap bestaat uit een gezinswoning van 2 miljoen euro die zich in het gemeenschappelijk vermogen of in onverdeeldheid tussen hen bevindt, maar wel aan erfbelasting zal onderworpen zijn als deze 2 miljoen euro is geplaatst op een spaarrekening. (2) Het feit dat er in Vlaanderen geen partnervrijstelling is voorzien zoals in Nederland het geval is. Dit zou maatschappelijk een groot draagvlak hebben doordat veel koppels het onrechtvaardig achten dat zij erfbelasting moeten betalen, wanneer één van hen overlijdt, op het vermogen dat zij samen hebben opgebouwd.

In deel 2 werd er een antwoord geboden op de tweede subonderzoeksvraag. Om te concluderen welke planningstechnieken adviseerbaar zijn voor kinderloze koppels die aan personen uit de categorie "vreemden" wensen te begunstigen, dient er ook hier een onderscheid te worden gemaakt tussen Vlaanderen en Nederland.

Zowel in Nederland als in Vlaanderen zullen verre familieleden of vrienden in principe *ab intestato* niets ontvangen uit de nalatenschap waardoor extra planningstechnieken noodzakelijk zijn indien Jan

aan Emma en Sofie in totaal 50.000 euro wenst na te laten. Een testament is één van deze mogelijkheden. Civielrechtelijk beschikken ze in dat geval over de zekerheid dat ze elk hun vooropgesteld bedrag uit de nalatenschap ontvangen, behoudens bij inkorting door de LLE wanneer haar reserve/verzorgingsrechten worden geschonden. Fiscaalrechtelijk zullen zij echter onderworpen zijn aan een zeer hoge erfbelasting, die in Nederland nog enigszins wordt gecompenseerd door een algemene vrijstelling ter waarde van 2.274 euro. Sinds 19 maart 2021 wordt eveneens in Vlaanderen een nuancering op de hoge erfbelasting voor verre familieleden en vrienden voorzien onder de noemer van de vriendenerfenis. Indien er voldaan is aan de voorwaarden en in combinatie met het belastingkrediet voor bescheiden verkrijgingen kan de verkrijging van 50.000 euro in Vlaanderen zelfs goedkoper plaatsvinden dan in Nederland. Daarnaast kan er ook in een duolegaat of restlegaat worden voorzien in het testament van de testator, al is dit niet fiscaal voordelig. Ook civielrechtelijk biedt het duolegaat geen meerwaarde. Desalniettemin kan via het restlegaat de langstlevende ten volle beschermd worden door de gehele nalatenschap aan haar toe te kennen en een eventueel overschot zal bij overlijden van Marie, toekomen aan Emma en Sofie.

Een tweede mogelijkheid betreffen schenkingen. Dit is fiscaal beduidend voordeliger dan wanneer Emma en Sofie erfbelasting dienen te betalen op hun verkrijging (7% in plaats van gemiddeld 35%) en kan daarenboven zelfs belastingvrij gebeuren door een bankgift of handgift die niet verplicht dient te worden geregistreerd. In dat geval dient Jan nog drie jaar te leven om niet alsnog onderworpen te zijn aan erfbelasting. Echter is het grote nadeel van schenkingen in Vlaanderen dat deze in principe onherroepelijk zijn en Jan zijn goederen bijgevolg vroegtijdig moet afstaan aan zijn nichtjes. In Nederland daarentegen zou Jan gebruik kunnen maken van een jaarlijkse vrijstelling ten bedrage van 2.274 euro en in de schenkingsakte kunnen opnemen dat de gedane schenking onder bepaalde omstandigheden of zuiver potestatief herroepelijk is. Dit biedt Jan voldoende zekerheid gedurende zijn verdere leven en door gebruik te maken van de jaarlijkse vrijstelling – of eenmalige vrijstelling ter waarde van 106.671 euro indien de schenking ten behoeve is van een eigen woning – kan de verkrijging volledig belastingvrij plaatsvinden.

Ook doorheen dit deel werden er kritische beschouwingen geformuleerd en adviezen gegeven. Hier situeer ik twee van mijn voornaamste kritieken. Zo stimuleert Vlaanderen zijn bevolking om reeds tijdens zijn/haar leven schenkingen te verrichten aan het gunstigere regime van schenkbelasting. Het lijkt mij dan ook redelijk om deze intentie uit te breiden en in vrijstellingen te voorzien, zoals in Nederland het geval is. Daarnaast kan er mijn inziens niet worden verantwoord waarom in Vlaanderen alle nettoverkrijgingen van alle erfopvolgers uit de derde categorie worden samengevoegd en er daarenboven geen onderscheid wordt gemaakt tussen roerende en onroerende goederen, zoals wel voor de andere twee categorieën van toepassing is. Op die manier belanden deze erfopvolgers zeer snel in een hogere tariefschaal. In Nederland wordt daarentegen de erfbelasting berekend op het deel dat elke erfgerechtigde uit de nalatenschap ontvangt, ongeacht tot welke graad van verwantschap zij behoren of welk soort goed het betreft.

Mijn inziens is er voor de Vlaamse decreetgever nog veel werk voor de boeg om de erf- en schenkbelasting billijker te maken. Ik raad dan ook aan dat zij bij cruciale veranderingen voor

kinderloze koppels grondig de Nederlandse regeling met betrekking tot erf- en schenkbelasting onder de loep nemen.

Het lijkt mij dan ook toepasselijk om te eindigen met het citaat, dat eveneens in het begin van deze masterscriptie werd aangehaald: "Hoge belastingtarieven worden alleen betaald door wie heel slecht geadviseerd is of abnormaal gewetensvol is."²⁴¹

²⁴¹ E. SPRUYT, "Luchtige mijmeringen omtrent erf- en registratiebelasting" in B. PEETERS en A. VAN GEEL (eds.), *Liber Amicorum Rik Deblauwe*, Herentals, KnopsPublishing, 2018, 631.

Bibliografie

Wetgeving en parlementaire voorbereiding

België

Oud Burgerlijk Wetboek, *BS* 3 september 1807.

Wet van 3 december 2020 tot wijziging van het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten met het oog op de verplichte registratie van buitenlandse notariële akten (II), *BS* 11 december 2020.

Wet van 22 juli 2018 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en diverse andere bepalingen wat het huwelijksvermogensrecht betreft en tot wijziging van de wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse bepalingen ter zake, *BS* 27 juli 2018.

Wet van 28 maart 2007 tot wijziging, wat de regeling van het erfrecht van de langstlevende wettelijk samenwonende betreft, van het Burgerlijk Wetboek en van de wet van 29 augustus 1988 op de erfregeling inzake landbouwbedrijven met het oog op het bevorderen van de continuïteit, *BS* 8 mei 2007.

Decreet houdende de Vlaamse Codex Fiscaliteit, *BS* 23 december 2013.

Decr. 19 maart 2021 tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlagingen voor non-profitlegaten en non-profitschenken en de invoering van een vriendenerfenis, *BS* 7 april 2021.

Decr. 6 juli 2018 tot modernisering van de erf- en schenkbelasting, aangepast aan het nieuwe erfrecht, *BS* 20 juli 2018.

Decr. 8 december 2017 houdende bepalingen tot verdere regeling van de invordering van niet-fiscale schuldvorderingen voor de Vlaamse Gemeenschap en voor het Vlaamse Gewest en de instellingen die eronder ressorteren, diverse fiscale bepalingen, en de overname van de dienst van de belasting op spelen en weddenschappen, de automatische ontspanningstoestellen en de openingsbelasting op slijterijen van gegiste dranken, *BS* 14 december 2017.

Decr.VI. 3 juli 2015 houdende bepalingen tot begeleiding van de aanpassing van de begroting 2015, *BS* 15 juli 2015.

MvT bij het ontwerp van decreet tot modernisering van de erf- en schenkbelasting, aangepast aan het nieuwe erfrecht, *Parl.St. VI.Parl. 2017-18*, nr. 1584-1.

COMMISSIE VOOR ALGEMEEN BELEID, FINANCIËN, BEGROTING EN JUSTITIE, Beleidsnota Financiën en Begroting 2019-2024, 8 november 2019, nr. 140/1, www.vlaamsparlement.be/parlementaire-documenten/parlementaire-initiatieven/1342769, 22 p.

COMMISSIE VOOR ALGEMEEN BELEID, FINANCIËN, BEGROTING EN JUSTITIE, *Verslag over het ontwerp van decreet houdende de uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 2020 en over de beleidsnota's ICT en Facilitair Management 2019-2024, Algemeen Regeringsbeleid 2019- 2024, Justitie en Handhaving 2019-2024 en Financiën en Begroting 2019-2024*, 10 december 2019, nr. 15/8, www.vlaamsparlement.be/parlementaire-documenten/parlementaire-initiatieven/1349085.

Verslag van de eerste lezing namens de commissie voor financiën en begroting van het wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek der registratie-, hypotheek en griffierechten met het oog op de verplichte registratie van buitenlandse notariële akten, *Parl.St. Kamer 2019-20*, nr. 1357/003.

Verslag van de tweede lezing namens de commissie voor financiën en begroting van het wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek der registratie-, hypotheek en griffierechten met het oog op de verplichte registratie van buitenlandse notariële akten, *Parl.St. Kamer 2019-20*, nr. 1357/0.

Vraag nr. 230 van 12 april 2018 door K. SCHRYVERS inzake erf- en schenkbelasting aan goede doelen (2), <http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1397810>.

Vraag nr. 14 van 18 oktober 2019 door M. VANDEREYDE inzake duolegaten voor goede doelen – afschaffing, <https://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1499062>.

Vraag nr. 152 van 17 januari 2020 door G. D’HAESELEER inzake legaten – goede doelen, overheden en andere, <https://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1531669>.

Vraag nr. 266 van 13 maart 2020 door K. SCHRYVERS inzake erf- en schenkbelasting – goede doelen, <https://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1547727>.

Vraag nr. 505 van 5 mei 2021 door K. SCHRYVERS inzake erf- en schenkbelasting – goede doelen, <https://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1715273>.

Nederland

Burgerlijk Wetboek.

Successiewet 1956.

MvT bij invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, tweede gedeelte (nadere wijziging van Boek 4), *Parl.St.* Tweede Kamer der Staten-Generaal 1999-2000, nr. 27021-3.

MvT, *Kamerstukken II* 2000/01, 27554, nr. 3.

NvW (Nota van Wijziging), *Kamerstukken II* 17213, nr. 4.

Rechtspraak en standpunten VLABEL

België

Cass. 24 maart 2017, *TNot.* 2017, nr. 6, 507-534.

Cass. 5 januari 2017, F.15.0164.F/5, www.cass.be.

Cass. 28 april 2016, F.15.0035.N, F.15.0036.N, F.15.0077.N, F.15.0123.N.

Cass. 2 december 2015, *T.Not.* 2016, nr. 4, 239-242.

Cass. 12 september 2014, *JLMB* 2015, 779-786.

Cass. 10 december 2010, F.08.0102.N, www.lex.be.

Cass. 22 april 2010, *RW* 2011-12, nr. 5, 268-271 noot B. VERLOOY.

Cass. 14 mei 1981, *Pas.* 1981, I, 1066.

Cass. 2 februari 1961, *Arr.Cass.* 1961, 525.

Cass. 29 maart 1958, *RW* 1958-59, 1500.

GwH 10 juli 2019, *TEP* 2020, nr. 2, 258-261.

GwH 23 november 2005, nr. 170/2005.

Gent 28 januari 2020, AR/2157, onuitg.

Gent 23 januari 2020, *TEP* 2020, nr. 1, 212-219.

Gent 14 februari 2019, *TEP* 2019, nr. 2, 325-327.

Gent 22 oktober 2018, onuitg.

Gent 27 oktober 2016, *T.Not.* 2018, nr. 10, 790.
Antwerpen 3 december 2014, *T.Not.* 2015, afl. 2, 120-127.
Gent 4 februari 2014, 1404/0152.
Antwerpen 24 juni 2008, *TEP* 2008, nr. 4, 356-361.
Antwerpen 3 oktober 2007, *NJW* 2009, 259.
Luik 9 januari 2007, *JLMB* 2007, 742-745.
Bergen 22 november 2005, *JLMB* 2007, 732-733, noot SACE.
Antwerpen 5 oktober 2004, *Not.Fisc.M.* 2004, 270, noot A. L. VERBEKE.
Bergen 15 september 1992, *RNB* 1995, 22
Standpunt VLABEL nr. 17044 d.d. 11 oktober 2021.
Standpunt VLABEL nr. 21041 d.d. 07 juni 2021
Standpunt VLABEL nr. 17044 d.d. 19 september 2018.
Standpunt nr. 15059 d.d. 20 april 2015.
Voorafgaande beslissing nr. 20037 d.d. 28 september 2020.
Voorafgaande beslissing nr. 20033 d.d. 28 september 2020.
Voorafgaande beslissing nr. 20009 d.d. 11 mei 2020.
Voorafgaande beslissing nr. 20008.
Voorafgaande beslissing nr. 19053.
Voorafgaande Beslissing nr. 19022 d.d. 24 juni 2019.
Voorafgaande Beslissing nr. 18034 d.d. 18 september 2018.
Voorafgaande Beslissing nr. 18016 d.d. 16 april 2018.

Nederland

Rb. Amsterdam 22 juli 2004, *Pensioenjurisprudentie* 2004, afl. 12, nr. 141.
Hoge Raad (NL) 27 juni 1990, ECLI:NL:HR:1990:ZC4328, *BNB* 1990/255, noot LAEIJENDECKER.

Rechtsleer

België

Boeken

AYDOGAN, A., *Handboek Vlaamse erfbelasting*, Antwerpen, Intersentia, 2020, x + 237 p.
BARBAIX, R., *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2018, xxii + 422 p.
BARBAIX, R., *Handboek Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2018, xxix + 1025 p.
CASMAN, H., *Het begrip huwelijksvoordelen*, Antwerpen, Maklu, 1976, 284 p.
CASMAN, H., DEKKERS, R., ALOFS, E. en VERBEKE, A.L., *Erfrecht en giften: De nieuwe Erfwetten 2017 en 2018*, Antwerpen, Intersentia, 2018, xxii + 364 p.

- CASMAN, H. en VAN LOOK, M., *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer Rechtswetenschappen, losbl., IV-3.
- CASMAN, H., DEKKERS, R., ALOFS, E. en VERBEKE, A.L., *Relatievermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2019, xi+ 321 p.
- CASMAN, H., DEKKERS, R., ALOFS, E. en VERBEKE, A.L., *Relatievermogensrecht (tweede editie)*, Mortsel, Intersentia, 2021, xvii, 337 p.
- CASMAN, H., NIJBOEK, N., SLAETS, S., VERBEKE, A.L. en VERDICKT, B., *Vermogensplanning tussen echtgenoten anno 2020*, Mortsel, Intersentia, 2020, xi + 154 p.
- COLLE, P., *Handboek bijzonder gereguleerde verzekeringscontracten (zevende editie) - gebonden editie*, Mortsel, Intersentia, 2019, 398 p.
- DEBLAUWE, R., *Inleiding tot de Vlaamse Erfbelasting*, KnopsPublishing, Herentals, 2021, xlii + 1295 p.
- DECLERCK, C., DU MONGH, J., PINTENS, W. en VANWINCKELEN, K., *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, liv + 1345 p.
- DECLERCK, C., PINTENS, W. en VANWINCKELEN, K., *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, xxxviii + 439 p.
- DECLERCK, C. en PINTENS, W., *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2019, xxxviii+ 492 p.
- DECLERCK, C. en PINTENS, W. (eds.), *Patrimonium 2020*, Brugge, die Keure, 2020, xii + 408 p.
- DECOUTERE, H., *De algemene antimisbruikbepaling en successieplanning*, Brussel, Intersentia, 2020, vi + 274 p.
- DELANOTE, M., *De erfbelasting*, Brugge, Die Keure, 2020, 244 p.
- DE SCHRIJVER, L., *Wettelijke samenlevingsovereenkomsten*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2021, xiii + 283 p.
- DE WULF, C., *Notarieel familierecht en familiaal vermogensrecht. Het opstellen van notariële akten*, Mechelen, Kluwer, 2011, xxxi + 1341 p.
- GEELHAND DE MERXEM, N., PELGROMS, H. en SPRUYT, E., *De registratie- en erfbelasting in de Vlaamse Codex Fiscaliteit*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2016, xviii + 1086 p.
- KESTEMONT, L. en SCHOUKENS, P., *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2020, 143 p.
- RUYSSSEVELDT, J., *Successierechten*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2021, xi + 627 p.
- RUYSSSEVELDT, J., *Praktijkgids Editie 2013-2014: Successieplanning, s.l., s.n.*, 2013, 813 p.
- VERBEKE, A.L. en VERDICKT, B., *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften*, Mortsel, Intersentia, 2021, xxii + 1280 p.

Tijdschriften

- AYDOGAN, A., "De fiscale mishandeling van de inbreng in de huwgemeenschap onder ontbindende voorwaarde", *TvRF* 2020, afl. 1-2, 2-6.
- BARBAIX, R. en CARETTE, N., "Verzekeringen in het familiaal vermogensrecht" in *Themis 78 - Familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2012-2013, 1-39.
- BARBAIX, R. en VERBEKE, A.L., "Finaal verrekenbeding: civielrechtelijk en fiscaalrechtelijk performant bevonden!", *Not.Fisc.M.* 2012, nr. 6, 209-215.
- BIESMANS, A., "De "vierde piste" in combinatie met een TIGV [toegevoegd intern gemeenschappelijk vermogen] voor de gezinswoning: fiscaal misbruik?", *RRNB* 2020, nr. 3, 5-9.

- CASMAN, H., "Actualia huwelijksvermogensrecht", *Not.Fisc.M.* 2015, nr. 8, 238- 270.
- CASMAN, H., "Schenken en successierechten", *Not.Fisc.M.* 1994, afl. 7, 1-16.
- CASMAN, H. en VERBEKE, A.L., "De vierde piste. De huwelijksvoordelen met betrekking tot onverdeelde goederen in een scheiding van goederen: een nuttig alternatief voor het verblijvingsbeding in een gemeenschapsstelsel, voor het finaal verrekenbeding in een scheiding van goederen, en voor het beding van aanwas tussen echtgenoten", *Nieuwsbrief Notariaat* 2020, nr. 1, 1-6.
- CASMAN, H. en VERBEKE, A.L., "Huwelijksvoordelen in een stelsel van scheiding van goederen", *TEP* 2020, nr. 1, 14-78.
- CASTELEIN, C., "Scheiding van goederen met externe correcties", *TEP* 2017, 96-134.
- CASTELEIN, C. en MUYLLE, M., "Hoe wassend is het water van een schuldechtscheiding? Het verval van voordelen nader bekeken", *Not.Fisc.M.* 2006, nr. 6, 145-168.
- DEBLAUWE, R., "Van duolegaat naar vriendenlegaat en private stichting", *AFT* 2021, afl. 4, 6-15.
- DE CLERCK, T., "Het beding van aanwas bekeken door de bril van VLABEL (2018-2020)", *RRNB* 2020, nr. 2, 1-15.
- DECLERCK, C. en VAN GEEL, A., "Actuele planningstechnieken in vraag gesteld", *NFM* 2011, nr. 7, 178-198.
- DECUYPER, J., "Vlaanderen verlaagt de tarieven voor de non-profitlegaten en voor de non-profitschenken, voert een vriendenerfenis in en voert het duolegaat af", *SRNB* 2021, nr. 4, 1-6.
- DECUYPER, J., "Vriendenerfenis – meerdere begunstigen", *Successierechten* 2021, nr. 7, 11.
- DE GROO, J., "Voorafgaande beslissing nr. 19053 omtrent verblijvingsbedingen met betrekking tot onverdeelde goederen", *RRNB* 2020, nr. 1, 14-17.
- DE GROOT, D., GASTMANS, L. en RAYMAEKERS, J., "Het opnemen van een mededeling als 'gift' of 'schenking' in de overschrijving die een bankgift vormt; opnieuw een uitspraak in graad van beroep" (noot onder Gent 14 februari 2019), *VIP* 2019, 48-51.
- DEKNUDT, G. en DELBOO, M., en "Een harde noot om kraken: over gemengde bepalingen in het IPR en de kwalificatie van een alsof-beding", *TFR* 2005, nr. 279, 378-383.
- DELBOO, M. en KUYKS, J., "De klassieke huwelijksvermogensrechtelijke bedingen bij kinderloze echtparen", *VIP* 2020, afl. 4, 30-38.
- DELBOO, M. en KUYKS, J., "'Langst leeft al heeft' in een scheiding van goederen", *SRNB* 2020, nr. 5, 10-16.
- C. DE WULF, "De nieuwe theorie van de huwelijksvoordelen - Recht of wishful thinking?", *T.Not.* 2009, 523-532.
- GEELHAND DE MERXEM, N. en GOTZEN, I.-H., "De begunstiging van de langstlevende echtgenoot en VLABEL", *TEP* 2017, afl. 5, 519-550.
- GHYSENS, A., "FLASH De vermindering voor de vriendenerfenis - The proof of the pudding is in the eating", *TNot.* 2022, nr. 1, 68-72.
- HELSEN, F., "Het toegevoegd intern gemeenschappelijk vermogen", *Not.Fisc.M.* 2015, 70-89.
- LABEEUW, N. en BEEKEN, E., "Begunstiging van de langstlevende echtgenoot: het verblijvingsbeding met betrekking tot onverdeelde goederen", *VIP* 2020, nr. 2, 27-33.
- MACALUSO, P. en VERBEKE, A.L., "Opinie. Wanneer de fiscaliteit belemmerend werkt", *VIP* 2019, 48-50.

MICHIELS, D., "Huwelijkscontracten als instrumenten van vermogensplanning" *Not.Fisc.M.* 2005, nr. 9, (267) 267-291.

RAEMDONCK, N., "Een greep uit recente rechtspraak inzake hand- en bankgiften (2011-2018).", *T.Not.* 2018, nr. 10, 783-794.

E. SPRUYT, "Op je sterfbed via onderhandse akte fiscaalvriendelijk nog snel geld schenken: het kan, maar voorzichtigheid is geboden!", *NFM* 2021, nr. 6-8, 205-229.

VAN BECELAERE, D., "Enkele aandachtspunten bij de nieuwe "vriendenerfenis"", *BN* 2021, nr. 2, 79-81.

J. VAN DER VORST, "Le don manuel peut-il être constaté par acte sous seing-privé?", *Rev.prat.not.* 1929, 609-612.

VERBEKE, A.L., "Het alsof-beding in gevaar?", *Not.Fisc.M.* 2003, 199-208.

WEYTS, L., "Een toebedeling van de gemeenschap aan slechts een echtgenoot: is dit een ontsnappingsroute aan artikel 5 W. Succ. met een boobytrap of is het een veilig pad?", *T.Not.* 2005, nr. 8, 2-8.

Verzamelwerken en reeksen

ALLAERTS, V. en SAMOY, I., "Dit is geen vermomde schenking!" in CASTELEIN, C., VERBEKE, A.L. en WEYTS, L., *Notariële clausules: Liber Amicorum professor Johan Verstraete*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 295-322.

ALOFS, E. en GORET, H., "De impact van het (gekozen) huwelijksvermogensstelsel op de nalatenschap: twee hoofden onder één kaproen" in ANDRÉ-DUMONT, A.-P. en FRIN, B. (eds.), *La dernière révolution patrimoniale: conséquences pratiques/ De recente vermogensrevolutie: praktische gevolgen*, Limal, Anthemis, 2021, 105-130.

BARBAIX, R., "Last van *fidei-commis de residuo*" in VERBEKE, A.L. en VERDICKT, B. (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften*, Mortsel, Intersentia, 2021, 536-544.

BEEKEN, E. en MELIS, T., "Vlaamse decreetgever legt het finaal verrekenbeding en het keuzebeding met last fiscaal aan banden: een praktische analyse" in *Fiscaal Praktijkboek 2018-2019. Indirecte belastingen. Fiscale nieuwigheden praktisch bekeken*, Mechelen, Kluwer, 199-233.

CASMAN, H., "Samenwoningsovereenkomsten en overeenkomsten tussen samenwoners" in AUDENAERTS, N., CASMAN, H., GHYSENS, A., VAN DEN HOVE D'ERTSENRYCK, S. en VERMEULEN, W., *Notariële actualiteit 2016. Verslagboek van de vormingsdagen van de Studiekring Provinciaal Genootschap der Notarissen van Oost-Vlaanderen*, Brugge, die Keure, 2017, 63-101.

DELAMEILLIEURE, T., "Hoe worden huwelijksvoordelen fiscaal behandeld?" in DECLERCK, C. en PINTENS, W. (eds.), *Patrimonium 2018*, Brugge, die Keure, 2018, 337-351.

G. DEKNUDT, S. NELIS en L. LAMMENS, "Successieplanning via beding van aanwas: stand van zaken" in L. MAES, H. DE CRIJF en L. DE BROECK (eds.), *Fiscaal Praktijkboek 2018-2019. Indirecte belastingen. Fiscale nieuwigheden praktisch bekeken*, Mechelen, Kluwer, 159-197.

DU MONGH, J., "Huwelijksvoordelen en successieplanning" in DU MONGH, J. en PINTENS, W. (eds.), *Themis 40 – Familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2007, 77-92.

GEELHAND DE MERXEM, N., "Het sterfhuisbeding. Fiscale aspecten" in R. BARBAIX, N. GEELHAND DE MERXEM en A.L. VERBEKE, *Handboek estate planning. Bijzonder deel 4: Huwelijksvoordelen*, Gent, Lacier, 2010, 123-206.

GEELHAND DE MERXEM, N., "Het finaal verrekenbeding. Civielrechtelijke aspecten" in R. BARBAIX, R., GEELHAND DE MERXEM, N. en VERBEKE, A.L., *Handboek estate planning. Bijzonder deel 4: Huwelijksvoordelen*, Gent, Lacier, 2010, 207-316.

GIJBELS, M., "Nieuwe piste voor vermogensplanning tussen echtgenoten: het verblijvingsbeding met betrekking tot onverdeelde goederen" in DECLERCK, C. en PINTENS, W. (eds.), *Patrimonium 2020*, die Keure, 2020, 219-231.

HEYLEN, F. en STIEVENARD, A-S., "De nieuwe vriendenerfenis ontcijferd: voorbeelden en vuistregels voor de fiscale praktijk" in MAES, L., en DE CRIJF, H. (eds.), *Fiscaal Praktijkboek 2021-2022. Indirecte belastingen. Fiscale nieuwigheden praktisch bekeken*, Mechelen, Kluwer, 213-253.

LABEEUW, N. en ELSERMANS, R., "Indirecte controle/ Fidei-commis de residuo" in VERBEKE A.L. en VERDICKT, B. (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften*, Mortsels, Intersentia, 2021, 608-615.

LUST, S. en ALBRECHT, B., "Het einde van de kaasroute en de mogelijke alternatieven" in MAES, L., DE CRIJF, H. (eds.), *Fiscaal Praktijkboek 2021-2022. Indirecte belastingen. Fiscale nieuwigheden praktisch bekeken*, Mechelen, Kluwer, 2022, 177-212.

MEDAER, B., "Vlabel en het verdeelrecht", in VlaNot by Fednot, *VlaNot Jaarboek 2020*, Mortsels, Intersentia, 2021, 801-872.

MICHIELS, D., "Actuele ontwikkelingen inzake aanwasbedingen", in VlaNot by Fednot, *VlaNot Jaarboek 2020*, Mortsels, Intersentia, 2021, 261-306.

PLINGERS, S., "Duolegaat", in VERBEKE, A.L., BUYSSSENS, F. en DERYCKE, H. (eds.), *Handboek estate planning. Algemeen deel 5: Vermogensplanning met effect na overlijden: Erfrecht en testament*, Gent, Lacier, 2014, 335-339.

SPRUYT, E., "Luchtige mijmeringen omtrent erf- en registratiebelasting" in PEETERS, B. en VAN GEEL, A. (eds.), *Liber Amicorum Rik Deblauwe*, Herentals, KnopsPublishing, 2018, 920 p.

VAN DEN BOSSCHE, A., "De kaasroute. Bedenkingen bij een afgesloten weg" in DECLERCK, C. en PINTENS, W. (eds.), *Patrimonium 2020*, die Keure, 2020, 391-396.

VERBEKE, A.L., "Civiel- en fiscaalrechtelijke bedenkingen bij het finaal verrekeningsbeding en het alsof-beding in het huwelijkscontract van scheiding van goederen" in PINTENS, W. (ed.), *Liber amicorum Roger Dillemans*, Antwerpen, Kluwer, 1997, 429-463.

VERDICKT, B. en DE MEIRSMAN, E., "Duolegaat" in VERBEKE, A.L. en VERDICKT, B. (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften*, Mortsels, Intersentia, 2021, 1037-1044.

WAÛTERS, B., "Derdenbeding/levensverzekering" in VERBEKE, A.L. en VERDICKT, B. (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften*, 2021, Mortsels, Intersentia, 318-320.

WAÛTERS, B., "Voorwerp/Geld en gedematerialiseerde effecten" in VERBEKE, A.L. en VERDICKT, B. (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften*, 2021, Mortsels, Intersentia, 307-311.

Nederland

Boeken

AUTAR, A.R., BURGERHART, W. en SONNEVELDT, F. (eds.), *Compendium Estate Planning*, Den Haag, SDU, 2021, 828 p.

BOELEN, G.G.B., HUIJGEN, W.G., REINHARTZ, B.E. en SONNEVELDT, F., *Compendium erfrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2018, 364 p.

DE BOER, J., KOLKMAN, W.D. en SALOMONS, F.R., *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 1. Personen- en familierecht. Deel II. Huwelijk, geregistreerd partnerschap en ongehuwd samenleven*, Deventer, Wolters Kluwer, 2016, lii + 641 p.

DE BRUIJN, A.R., HUIJGEN, W.G. en REINHARTZ, B.E., *Het Nederlandse huwelijksvermogensrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2019, 484 p.

KLAASSEN, J.G., LUIJTEN, E.A.A. en MEIJER, W.R., *Huwelijksgoederen- en erfrecht, eerste gedeelte: Huwelijksgoederenrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2005, 470 p.

KRAAN, C.A., *Het huwelijksvermogensrecht*, Den Haag, Boom Juridisch, 2017, 522 p.

LUTJENS, E., *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 7. Bijzondere overeenkomsten. Deel XI. Pensioen*, Deventer, Wolters Kluwer, 2019, xlix + 851 p.

PERRICK, S., *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 4. Erfrecht en schenking*, Deventer, Wolters Kluwer, 2021, lxiv + 1018 p.

PRINSSEN, I., *Fiscale aspecten van schenkingen*, Deventer, Kluwer, 2005, 117 p.

SONNEVELDT, F. en STOLLENWERCK, A.H.N., *Estate planning*, Den Haag, Sdu Uitgevers, 2010, 492 p.

VAN ES, P.C., *Erfrecht van de langstlevende echtgenoot (Monografieën BW nr. B19)*, Deventer, Wolters Kluwer, 2019, 128 p.

VAN MOURIK, M.J.A. en SCHOLS, F.W.J.M., *Erfrecht (Monografieën Privaatrecht nr. 1)*, Deventer, Wolters Kluwer, 2021, 292 p.

VAN VIJFEIJKEN, I.J.F.A. en GUBBELS, N.C.G., *Cursus Belastingrecht. Studenteneditie 2016-2017. Schenk- en Erfbelasting*, Deventer, Wolters Kluwer, 2016, 1472 p.

Tijdschriften

P. BAARD, "Samenloop tussen verkrijgingen vrij en niet vrij van recht", *EstatePlanner* 2007, afl. 4, 3-8.

F. SCHOLS, "Pakken oude (goede doel) testamenten anders uit? Vrij van recht schenken en legaten", *EstateTip Review* 2005, afl. 50, 1-4.

X, "Het 'Johan Cruijff Testament' 0% is pas echt 'vrij van recht'", *EstateTip Review* 2005, afl. 44, 1-3.

Verzamelwerken en reeksen

GUBBELS, N.C.G en VAN VIJFEIJKEN, I.J.F.A "Hoofdstuk V Fictieve erfrechtelijke verkrijgingen" in HOFMAN, A.W., VAN KEMPEN, M.L.M, en RIJKERS, A.C. (red.), *Cursus Belastingrecht Archief*, Deventer, Wolters Kluwer, 2021.

MELLEMA-KRANENBURG, T.J., "Huwelijkse voorwaarden: uitsluiting van elke gemeenschap van goederen" in H.J. SNIJDERS, H.J. (eds.), *Modellen voor de Rechtspraktijk*, Deventer, Wolters Kluwer.

Andere bronnen

Persberichten

DE ROUCK, P., "Verdachte periode na schenking toch niet verlengd", *De Tijd*, 21 december 2020, <https://www.tijd.be/politiek-economie/belgie/vlaanderen/verdachte-periode-na-schenking-toch-niet-verlengd/10273257.html>).

DE ROUCK, P., "Optimaliseer de vrijstelling van uw gezinswoning", *De Tijd*, 3 april 2014, <https://www.tijd.be/netto/dossier/erfenis/optimaliseer-de-vrijstelling-van-uw-gezinswoning/9485543.html>.

GEELHAND, N., "Optimaliseer de vrijstelling van uw gezinswoning", *De Tijd* 3 april 2014, <https://www.tijd.be/netto/dossier/erfenis/optimaliseer-de-vrijstelling-van-uw-gezinswoning/9485543.html>.

VERBEKE, A.L., "Afschaffing duolegaat is een goede zaak", *De Tijd*, 18 oktober 2019, <https://www.tijd.be/opinie/algemeen/afschaffing-duolegaat-is-een-goede-zaak/10172850.html>.

X, "1 op 10 jonge Belgen wil liever geen kinderen", *VUB Today*, 1 augustus 2018, <https://today.vub.be/nl/artikel/1-op-de-10-millennials-wil-geen-kinderen>

X, "1 op 10 jonge Belgen wil liever geen kinderen", *De Tijd*, 1 augustus 2018, <https://www.tijd.be/nieuws/archief/1-op-10-jonge-Belgen-wil-liever-geen-kinderen/10036025>.

X, "Erven van vrienden wordt vanaf juli goedkoper", *Knack*, 9 februari 2021, <https://moneytalk.knack.be/geld-en-beurs/erven-van-vrienden-wordt-vanaf-juli-goedkoper/article-news-1698631.html>.

X, "Notarisbarometer – T2 2021: Barometer 49", *Notarisbarometer*, <https://www.notaris.be/nieuws-pers/notarisbarometer>.

X, "Woningprijzen – eerste semester 2021", *STATBEL*, 24 september 2021, <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bouwen-wonen/vastgoedprijzen#news>.

X, "Financieel vermogen van de Belg groeide met bijna 26 miljard in tweede kwartaal 2021", Nationale Bank van België, 12 oktober 2021, <https://www.nbb.be/doc/dq/n/dq3/histo/cnf21ii.pdf>.

X, "Belgen zijn vorig jaar 45,5 miljard euro rijker geworden", *De Standaard*, 14 april 2021, https://www.standaard.be/cnt/dmf20210414_94093748.

X, "Bevolking naar woonplaats, nationaliteit (Belg/niet-Belg), burgerlijke staat, leeftijd en geslacht", *STATBEL*, 16 juni 2021, <https://bestat.statbel.fgov.be/bestat/crosstable.xhtml?view=161080d2-d411-4e40-9a0f-a27db5e2b6e1>.

Overige bronnen

X, "Kinderloosheid en opleidingsniveau", Centraal Bureau voor de Statistiek, 24 mei 2004, <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2004/22/kinderloosheid-en-opleidingsniveau>.

X, "Evenveel vrouwen als mannen met hbo- of wo-diploma", Centraal Bureau voor de Statistiek, 8 maart 2019, <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/10/evenveel-vrouwen-als-mannen-met-hbo-of-wo-diploma>.

X, *Regeerakkoord van de Vlaamse Regering 2019-2024*, Brussel, Vlaamse Regering, 2019, <https://www.vlaanderen.be/publicaties/regeerakkoord-van-de-vlaamse-regering-2019-2024>

X, "Samen verder. Alles over wat er volgens de wet geregeld is bij samenwonen, trouwen en geregistreerd partnerschap, en wat u zelf kunt bepalen", Den Haag, Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie, <https://www.notaris.nl/samen-verder/een-op-een-vergelijken?a=partnerschap-volgens-de-wet&b=trouwen-volgens-de-wet>, 28 p.